

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT.

1921.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1921

ODENSE
ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE
1921

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

Nogle Træk af tre Slægtleds Historie.

Forstander Bækhøj har bedt mig om at skrive nogle Mindeord om *Sigurd Berg* til Aarsskriftet. Jeg kan bedst efterkomme Ønsket ved at udvide det.

„I Hjemmene risler Folkelivets skjulte Kilder.“

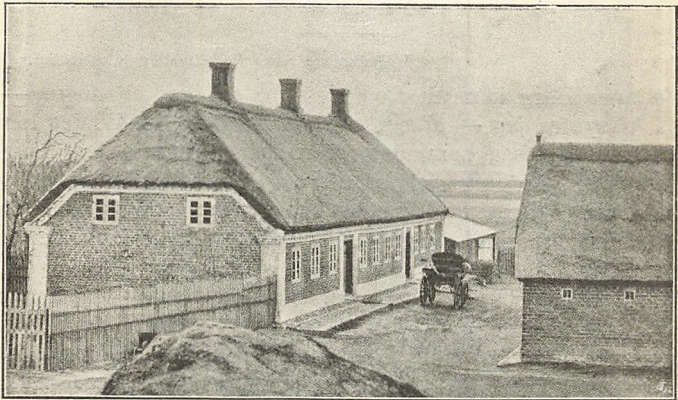
Naar Berg kom til sit Fødesogn, da saa jeg noget — syntes jeg — af det skønneste Menneskeliv, jeg har set, naar jeg saa ham, der var naaet langt frem den Gang i sin store Gerning, færdes dér, og hvordan alle flokkedes om ham. Milde Ord havde han, naar han besøgte sit Fødehjem, til Slægtninge og Kyndinge. De talte gerne med ham i den knapt tilmaalte Tid fra tidlig Morgen til sildig Aften. Og saa var der hist og her et og andet Hus, han maatte ind i for at se, om der ikke levede en og anden gammel endnu, han huskede fra Barndomstiden. Saa maatte han hen at se paa de unge, om han kunde kende Forældrenes Ansigt paa dem igen. Hvor var han da hjertelig og god, hvor indbød han da til Tillid og Fortrolighed! For ham var i Sandhed Barnemindet langt“.

Saaledes blev der talt ved Folketingsmand *Christen Bergs* Jordefærd af *M. A. S. Lund*, som i 12 Aar havde været Sognepræst i Bergs Fødesogn, Fjaltring ved Vesterhavet.

Med Rette dvælede Lund i denne sin Tale længe ved Bergs Forhold til sit Barndomshjem og sin Slægt. Thi om dem kunde Berg i Sandhed have sagt: „dér har jeg Rod; dérfra min Verden gaar“. Nogle Træk om hans Fader og hans Moder kan vise os, hvilke Safter der strømede i Slægtsroden, og hvilke Kræfter der fandtes i hans Verden lige fra Barneaarene af.

Faderen hed *Poul Madsen Bjerg*. Han var velkendt for sin Retskaffenhed og sin ualmindelige Oplysning og blev Sognefoged, som hans Fader havde været før ham. Han var god til at give Raad og meget hjælpsom; ikke sjælden betalte han Skatten for en Smaamand i Stedet for

at udpante ham. Han giftede sig først efter Faderens Død og var da 46 Aar gammel; hans Hustru blev den 24-aarige *Ane Christensdatter Skalkhøj*. De fik 10 Børn, af hvilke Christen var det 7. Da han var knap 11 Aar gammel, døde Faderen, og hun var da ene tiltage med den store Børneflokk. Det daglige Livs Besvær bar hun med hjertelig Munterhed, og naar Byrderne blev saa tunge, saa der skulde mere til, end hendes egen Natur kunde yde af Bærekraft, saa trøstede hun sig med gam-

Christen Bergs Fødested.

meldags ærlig Guds frygt. Hun lærte sine Børn Troen og Fadervor. Hver Søndag gik hun i Kirke, og siden læste hun en Præken af Luthers Huspostil højt for Børnene og Gaardens Folk. Ingen blev tvungen til at være til Stede. Christen valgte da undertiden at gaa udenfor; men naar han var kommen ud i Gaarden, fortrød han det og klemte sig op ad Døren for at høre, hvad Mor læste. Da hun i sine sidste Svaghedsaar — hun blev 70 — blev syg og sengeliggende, bar hun sine Lidelser med lys Taalmodighed. „Er det nu noget at klage over?“ sagde hun, naar Børnene ynkede hende, „det er jo bare, at jeg er syg, det er da ingen Hjertenssorg“.

I sit Gudsforhold tog Christen Berg Arv efter sine Forældre og vel særlig efter den længstlevende af dem, Moderen. Da jeg Juleaften 1889 var Gæst i det Bergske

Hjem paa Bogø, blev jeg greben af den stilfærdige Alvor, hvormed han læste Juleevangeliet og et lille Stykke af Vilh. Birkedals „Daglig Husandagt“. Derefter sang vi flere Julesalmer, deriblandt: „Den yndigste Rose er funden“. Og saa sagde han til sin Hustru: „Gud ske Lov, vi faar en Svigersøn, vi kan holde Jul sammen med. Hvad gør det saa, om han er noget moderat i Politik!“ — Ved hans første Dattersøn Aages Daab i Ollerup Kirke, lagde jeg Mærke til, at Berg gav sine Taarer frit Løb, da vi sang Verset:

„For Vuggen lyder Engletoner
lad dem ej dø paa Gravens Bred!
Alt som du korser, saa du kroner,
i Skygedalen du gaar med.“

Kort Tid før sin Død stod han en Dag ved Vinduet i sit Arbejdsværelse; hans Hustru kom hen til ham og saa, at der gik et Lysskær hen over hans Ansigt, og saa sagde han til hende: „Se, hvad dér staar skrevet.“ Det var paa Marmorkirken, lige over for Vinduet, at der stod disse Ord: „Guds Naadegave er et evigt Liv“, og han sagde til hende: „Er det dog ikke dejligt at have de Ord prentede for sine Øjne, naar man gaar i sit Arbejde?“

Bergs Moder var meget gæstfri. Og hun var gavmild mod Fattigfolk; til dem stod der altid en Sæk Gryn i Køkkenet. Paa den Maade lod det sociale Spørgsmaal sig løse mange Steder paa Landet den Gang. Da hun er op mod de 70, minder Christen hende om Sækken og om, at det mange Gange havde glædet ham som Dreng at høre de fattige mumle Velsignelser over hende, naar de gik med hendes Gaver.

Christen Berg tilhører jo en Slægt, som betød noget i sin Kreds, og tidlig talte han om, at han „vilde være noget“, og han remsede saa alle de Embeder op, han kendte, lige fra Konge til Snefoged. Ved Siden af Ærgerrigheden kom ogsaa det myndige tidligt frem hos ham. Og af sin Moders Adfærd kunde han skønne, at alvorlig Tale er et stærkt Magtmiddel. Hun opdrog ham og sine andre Drengene til Orden og Lydighed; men legemlige Straffe brugte hun aldrig. „Æ Mund skal gjør' ed“, sagde hun.

Da han var ni Aar, oplevede han en Begivenhed, som fik livsvarig Betydning for ham. Et Skib var strandet.

Vraggodset laa samlet paa Stranden, og nogle „høje Herrer“ fra Byen, Øvrighedspersoner, der var mødte for at føre Tilsyn, sad og gjorde sig til Gode med et Anker Vin, som de uden videre havde taget fra den strandede Ladning. En fattig Mand, som havde hjulpet til ved Bjergningen, stak et Tørklæde til sig, som han fik Øje paa i Dyngen. De høje Herrer kaldte ham hen til sig, skældte ham groft ud og tyvtede ham, skønt hans Forseelse var langt mindre end deres. Uvilkaarlig knyttede den lille Christen Berg Næverne af Harme over, hvad han her saa og hørte. Den Uretfærdighed, han havde været Vidne til, vakte, efter hvad han selv har sagt, straks en stærk Lyst hos ham til at kæmpe for, at der kunde blive lige Ret for alle i Landet.

I Forbindelse med dette Træk bør det siges, at Berg alle Dage blev en Ideernes Mand. Et halvt Aars Tid, før han d. 30. Januar 1865 blev valgt i Kolding til Medlem af Rigsraadets Folketing, skrev han til en Ven, at hans Livsanskuelse var: „at *det sande Guld* ligger i *Menneskets Hjerte* og ikke paa de Riges Kistebund, i den Højstilledes Ærgerrighed, den Lærdes ofte døde Kundskab, eller i den Fines Glimmer og Stads, og at det alt-saa vilde være blodig Uret at fraliste den menige Mand hans politiske Rettighed, blodig Uret baade imod ham og de kommende Slægter“. I god Overensstemmelse hermed har han siden baade hjemme i sin Dagligstue, paa Møder omkring i Landet og inde paa Rigsdagen talt saa varmt for Grundlovens Ukrænkelighed, som om det gjaldt en personlig Ven. Det var slet ikke saa underligt, at hans Datter *Randi* som lille Pige en 5. Juni faldt paa at spørge sin Moder: „Mor, er Grundloven en Mand eller en Kone?“ Hendes Fader talte jo om den, som om den var et Menneske, han holdt uhyre meget af.

Ved det første Møde, jeg havde med Berg, udtalte han: „Vi anser ikke de synlige Ting, men de usynlige; thi de synlige er kun timelige; men de usynlige er evige“. Da var jeg ikke fri for som mange andre at finde hans politiske Hovedvaaben: Rettens usynlige Magt, fattigt. Siden er jeg kommen til at se anderledes paa det og mener, at hele Folket skylder ham Tak, fordi han ikke — hvad han havde kunnet, hvis han havde villet — æggede Sindene

op til Lyst paa Borgerkrig, men fastholdt tidlig og sent: Gud, han raader, naar vi fanger Sejr igen!

I nøje Sammenhæng med hans Tro paa Ideernes Magt staar hans Afsky for Brugen af ufine Midler i den politiske Kamp. Man kom engang til ham og meddelte ham, at en kendt politisk Modstander opførte sig saadan og saadan i sit Privatliv, trods det, at han havde en høj officiel Stilling. De mente, at Venstre som Parti skulde bruge det. Men Sigurd Berg fortæller: „Far afviste dette og sagde: „Gaa til ham selv, til hans Venner med dette. Er det sandt, kan det ikke taales; men Venstre vil slaa ham og hans *politisk*; det er vore Ideer, der skal sejre over deres; paa den Maade skal vi føre den politiske Kamp.“

Troen paa Ideer, Troen paa Magten i alvorlig Tale og Kærligheden til Medmennesker blev opelsket hos Berg i hans Barndomshjem; men denne Tro og denne Kærlighed fandt rig Næring, da han i Alderen omved de 20 blev den udmærkede Skolemand, Præst og Historiker *Ludvig Christian Müllers* Discipel paa *Ranum Seminarium*. I hans Kirke og under hans Lærerstol kom han til Gavns til at tro paa det levende Ords Magt samtidig med, at hans Kristentro, hans Fædrelandskærlighed og hans Frisind voksede i Klarhed og Kraft. Saadanne Ord som: „Der er en Gud, som over Danmark vaager“, og „Mit gamle kære frie Land, jeg kan dig ikke miste“, blev fra den Tid af som Valgsprog for ham i hele hans senere Liv.

Navnet „Idealist“ er tit blevet hæftet paa Berg. Men Idealist og Idealist er mindst to meget forskellige Ting. Der er Mennesker, hvis Idealitet er uvirksom Beundring paa Afstand; der er andre Idealister, hvis Idealitet viser sig i uafbrudt ihærdig Virksomhed. Til dem hørte Berg. Han var ingen Drømmer. Hans Hjertelag og al hans Arbejdsevne var med i alle de Hverv, mindre og større, som han i Tidens Løb kom til at paatage sig. 16 Aar gl. kom han til at vikariere i en Skole i sin Barndomsegn. Pastor Blichfeldt gav ham Attest for, at han havde røgtet sin Skolegerning „med en for hans Alder og Kundskaber saa god Takt, Flid og Duelighed, at det fortjener al Ros og vækker de bedste Forhaabninger“. Men hvad der siger endnu mere, er den Takadresse, han ved sin Bortrejse fik fra samtlige Børns Forældre. Da den for-

uden at være Udtryk for personlige Følelser er et lille Stykke Kulturhistorie, skal den meddeles her:

Ærede Ven Chr. Poulsen Berg!

Vi undertegnede fremkommer til Dig med vores inderlige Tak for den Tid, Du var Lærer for vores Børn i Trans Skole. Du antog dette Embede i Dit unge Aar, hvorved Du vandt Børnenes Yndest, vi Fædre og Mødre

Christen Berg som ung.

elskede Dig af vores Hjerter for den Omhu og Omhyggelighed, Ømhed og Kærlighed, Flid og Duelighed, Du udviste imod dem. Du behandlede dem ikke med Hug og Slag, Skældsord og Banden, men derimod var Din Vandel fredelig og sædelig. De Børn, hvorved Du arbejdede i en Tid af 14 Maaneder, fælder Taarer, da Du bortfjernede Dig, hvilket trængte ind i Fader- og Moderhjerter. Ærede Ven, Du var et Mønster for Din Eftermand, Du har og for en Del lagt den Grundsten,

hvorpaa der skal bygges i Fremtiden. Gud give Din Fremtid maa blive som Din Fortid. Gud lad intet Ondt ramme Dig, intet Godt nogensinde fattes Dig. Dette ønsker vi af et rent og velment Hjerte, befalende Dig Gud.

Trans den 7de November 1847.

(Underskrift: 14 Navne).

I en længere Aarrække (1852—1861) var Berg Lærer ved Borgerskolen i Kolding. Derefter blev han Førstelærer paa Bogø og indehavde denne Stilling til 1874.

Han spurgte ikke, som saa mange „Idealister“ har for Skik: „Hvor *lidt* Arbejde og Slid kan du slippe med her?“ Men han samlede sine Tanker om det Spørgsmaal: „Hvor *meget* kan der gøres ud af Forholdene her?“

Under hans niaarige Ophold i Kolding gav han Stødet til, at *Pigebørn fik Undervisning i Haandarbejde*, at der blev holdt *Aftenskole for konfirmerede Haandværkslæringer*, ligesom han ogsaa oprettede en *Privatskole for Handelslæringer og andre unge Mennesker* og et *Bibliothek for Kolding Ungdom*. Der maa endda tilføjes et: Og saa videre.

Paa Bogø indførte han væsentlige Ændringer i Skolens Ordning og grundlagde i 1865 en Sømandshøjskole, som Aaret efter udviklede sig til en egentlig Navigationsskole. Ved Bergs Død gav hans politiske Modstander *Biskop Styhr* hans Virksomhed for Skolevæsenet paa Bogø en meget varm Omtale og mindedes med Glæde de tre Dage, han og Berg tilbragte sammen under en Visitats paa den lille Ø.

Berg var en meget ærekær Mand, og han havde Lyst til at herske. Men for ham sank Magtstillinger og Indflydelse aldrig ned til kun at være „Fjer i Hatten“. Han blev jo spottende kaldt „Kongen paa Bogø“. Men ikke uden Grund blev der ved hans Baare mindet om det gamle Vers:

Det bør hver Konge have til Sæd
beskærme sine Lande og holde Fred
og vide at gøre sin *Almue* Gavn,
for hvilken han bær sit Kongenavn.

En Børnelærers „*Almue*“ er først og fremmest Børnene. Betegnende for Berg er det, at han den Dag, han begyndte Skolen paa Bogø, sagde til sin unge Medlærer: „Nu maa vi allerførst lære Børnene at kende!“ og der gik ikke over en Uge, inden han kendte alle de 170 Børn ved Navn. Han huskede dem med Hjertet, og de forstod ham til Gengæld med Hjertet. Her maa følgende Træk meddeles (efter Holger Begtrup):

Berg og Hørup var kommen til Allingaabro i Sommeren 1878 for at bekæmpe Stedets moderate Folketingsmand. Mange Mennesker var komne sammen, og da Talerstolen var bleven kasseret af Hørup, dels fordi den stod i en slem Træk, dels maaske ogsaa, fordi de moderate havde

pyntet den med Indskriften: „Atter det skilte bøjer sig sammen!“ fik man en Vogn trukket frem til Talerne, og paa den stod nu Berg og tordnede mod sine Modstandere, som Aaret før havde været med til at hjælpe *Estrup* paa lovlig Grund ved at stemme for en midlertidig Finanslov af samme Indhold som den provisoriske, han havde udstedt. Men paa Vognstangen sad to af Moderationens Ledere og en lille Pige, som var den enes Datter. Paa en Gang forlader Barnet sin Fader, som sidder og ryster paa Hovedet ad de stærke Udfald mod hans Meningsfæller. Kort efter dukker hun frem ved Bergs Side oppe i Vognen. Mens han taler videre uden at opdage hende, stikker hun sin Haand ind i hans og siger: „Jeg holder med dig!“ Da standser Berg pludselig, ser ned paa den lille og siger: „Naa gør du det, min Ven! Ja, saa skal vi ogsaa nok staa os“. Med Barnet i Haanden fortsætter han derefter Talen og udvikler saa varmt og hjerteligt, hvad Uret der er begaaet, at mange af de tilstedeværende faar Taarer i Øjnene derved. En af de to Mænd paa Vognstangen har siden meddelt dette Træk og føjet til: „Ved denne Lejlighed fik min Moderation sit Grundskud!“

Om Bergs Politik og særlig om den Maade, hvorpaa han søgte at hævde den, har der været dømt meget forskelligt; men derimod har hans Hjemliv faaet et enstemmig godt Lov, og derfor skal det omtales nærmere her.

Før Berg blev Lærer i Kolding, var han Huslærer paa Skovgaard, et Par Mil Nord for denne By. Der fandtes i Omegnen en Del aandsinteresserede Mennesker, blandt dem den gamle Lægprædikant *Peter Larsen Skræppenborg*, som med stor Glæde hørte Berg fortælle Bibelhistorie.

Tæt ved Skovgaard ligger Gaarden *Egeland*, og derfra hentede Berg sin Brud, *Maren Bertelsen*. Da hun i mange Aar havde været hans Hustru, fortalte hun under en Samtale med Redaktør *Hans Jensen*, Slagelse: „Den første Gang jeg saa Berg, sagde jeg til mig selv: „Ham vil jeg have, eller ingen“.“

Den næstsidste Aften deres Søn Sigurd Berg levede — han var paa Hjemrejse fra et Par Møder i Skernkredsen — var han en Times Tid i Toget sammen med Folketingsmand *Christen Ernst Christensen* fra Als. Denne meddeler fra dette Samvær: „Sigurd Berg fortæller om sine Forældre, om hvorledes de traf hinanden, om hans myndige

Morfader, hvis Gaard var paa 24 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, og om, hvorledes det aldeles ikke passede til Slægtstraditionen, at Datteren skulde have den fattige Lærer fra Kolding; men Moderen er vundet, og det betyder jo noget, og saa en Dag er Christen Berg der for at fri. Johan Bertelsen — saaledes hed Morfaderen — stormer ind i Stuen til sin Kone, der vistnok er forberedt. „Ved du, hvem der er her ude?“ — „Nej“, hun ser spørgende paa Manden. „Ja, det er Lærer Berg fra Kolding, og ved du, hvad han er her for?“ — „Nej“, det vidste hun da ikke saa lige, og Manden stormer Stuen rundt, men stopper pludselig op foran sin Kone: „*Han bejler til Maren!*“ — farer det pludselig ud af ham. Der blev en lang Pause. Efter den fortsætter han: „Men det staar fast: *tvinges skal hun ikke*“. — Moderen forsvandt ud i Haven, hvor Maren er saa godt gemt, at det først efter nogen Tid lykkedes at finde hende. Og det hele klaredes“. Men Frieriet havde dog et Efterspil, hvorom jeg kan fortælle, dels efter Sigurd Berg, dels efter hans Søster Nanna.

Paa Landerupgaard boede en ugift Søster til Johan Bertelsen; hun var velhavende, myndig og klog. En Dag kort efter Frieriet kørte han, hans Kone og Datteren Maren over til Landerupgaard, og Meningens var nok, at „Faster“ skulde gøre Maren betænkelig. Efter en hemmelig Samtale mellem „de gamle“, blev Maren kaldt ind paa Fasterens Kontor. Det hele formede sig dér som et Drama i tre Akter: Frygtens Spænding — Overraskelse — Glædesgraad. I Stedet for at komme med „kloge“ Raad sagde Fasteren stille og inderligt: „Er du sikker paa dig selv og paa ham, saa vær du glad og lad ingen snakke dig fra det. Du er lykkelig, som véd, hvad du vil. Det har jeg aldrig vidst!“

Saa blev da Christen Berg og Maren Bertelsen viede tilsammen den 22. Maj 1861.

De boede først i Kolding, derefter 13 Aar paa Bogø, senere nogle Maaneder i København, saa 8 Aar i Frederiksborg og til sidst (1884—1891) atter i København. Inden de flyttede derind, var Børneflokken vokset til 4 Sønner og 4 Døtre.

Udenfor Hjemmet mødte det politiske Livs koldeste Vintervej ikke sjældent Børnene, selvfølgelig mest Drengene.

Sigurd Berg har fortalt en Hændelse, der ramte ham

og hans Broder Ejnar, da de var et Par Smaadrenge paa 6—8 Aar. De kom fra deres første Julebal og hastede alene hjemad. Paa Ørstedsvj naaede de en fin gammel Herre, der lod dem slaa Følge med sig og talte venligt til dem. Da han imidlertid paa sit Spørgsmaal om, hvis Børn de var, fik til Svar: „Folketingsmand Bergs“, slog han ganske om og sagde: „Fy for Fanden, bed da til jer Gud, naar I kommer hjem, at I ikke maa komme til at ligne den Slynge til Fader, I har“.

Saa ondt dette var, skete der dog engang det Bergske Hjem noget, der røber en endnu mere raa politisk Lidenskabelighed. En anden

Juleaften modtog Berg, just som hans yngste Søn laa dødssyg, et elegant Kort, paa hvilket der stod skrevet: „Gid Satan tage Dig og Din Yngel i denne Nat!“

Sigurd Berg var Genstand for mange Fortrædeligheder, da han gik i en københavnsk Latin-skole, Metropolitanskolen. Hans Klassekammerater — unge Mennesker

paa 16—18 Aar — sendte hyppigt Smædetegninger af hans Fader og Moder rundt i Timen. Ja en Dag, da hans Fader laa dødssyg i Fængslet, fandt han „Punch“s smagløse Billede af Berg i Fangecellen fastgjort til sin Plads. Sigurd Berg bed det altsammen i sig og lod sig aldrig hjemme mærke med, at hver Dags Skolegang var ham en virkelig Lidelse.

Men kunde der til Tider være koldt ude, saa var der lunt og godt inden for Hjemmets Vægge. Redaktør *Hans Jensen* skriver i sit gode og redelige Skrift „Politiske Personer og Begivenheder“: „Aldrig glemmes Bergs Hjem af os, som var saa lykkelige at faa Del i dets Lykke og Harmoni“. I Redaktør *N. Bransagers* Værk: „Den danske Regering og Rigsdag 1901“ staar der om dette Hjem: „Saa frisindet og interesseret var det Bergske Hus, at ogsaa Folk af modsatte politiske Anskuelser befandt sig

vel dér, selv i spændte Tider. Om Søndagen var det Skik, at 30—40 unge Mænd og Kvinder, væsentlig studerende, var Husets Gæster, og én af dem har om sine Besøg i det Bergske Hjem udtrykt sig saaledes: „Jeg beskæmmedes, da jeg lærte dette Hjem at kende. I de Kredse, jeg var vant til at færdes i, havde jeg hørt det tilsmudskes og lagt for Had paa enhver Maade, og saa fandt jeg ved Siden af udprægede Anskuelser, modsatte mine, den største Bestræbelse efter Forstaaelse af andres Tankegang, og aldrig nogen Sinde hørtes personlige Fordømmelser, uagtet vi altid diskuterede netop de allermost brændende Spørgsmaal med stor Iver og Varme“.

De unges Sammenkomster hos Bergs blev selvfølgelig ikke til lutter Diskussionsmøder; ogsaa for den muntre Leg var her et rummeligt Fristed. Nanna har fortalt, at da et af Partierne under en Ordsprogsleg fandt paa at ville fremstille „Stol paa det forenede Venstre!“ hentede Partiet inde fra de ældres Stue Berg og tre Rigsdagspartifæller til, og paa deres Skuldre eller deres Arme blev der saa sat en Stol.

Naar der skulde være Selskab i Hjemmet, indprentede Berg sine Børn: „I maa ikke regne Selskabet for vellykket, hvis ikke alle har glædet sig ved at være her!“ Han kunde saa nævne nogle af de fremtrædende Gæster og sige: „Dem har I ikke nødvendig at tage jer synderlig af; de faar nok uden jeres Hjælp Tiden til at gaa godt; men se at faa talt en Del med den og den og den!“ Her skulde for „den og den“ staa Navne paa dem, der i social Henseende eller paa anden Maade hørte til de lavest stillede i Kredsen.

Paa Christen Bergs Kiste blev der af hans Tjenestefolk og Portnerfamilien lagt en Palmekrans med hvide Baand, der bar følgende Indskrift:

„For dig var ingen i Rang saa lav,
Du ej ham Dit Venskab skænkte,
ved dette, elskede Herre, Du gav
langt mere, end selv Du tænkte.

Vi fulgte Dig ej paa Din høje Flugt,
paa Din store politiske Færd;
des mere vi følte i Hjemmet Dit Værd,
Din Menneskekærligheds Frugt.“

Det Bergske Hjems største Styrke og skønneste Pryd var dog det hjertelige Sammenhold mellem Hjemmets egne. Det viste sig vel allerbedst, da Berg fik Følgerne af „Holstebrosagen“ at føle.

Justitsministeren i det Estrupske Ministerium havde efter Provisoriet 1885 befaleet Politiet at overvære ethvert offentligt Møde. Paa et saadant erklærede Berg, at han ikke vilde tale med Politimesteren i Nakken, og kort efter kom Holstebromødet (Juni 1885). Politimesteren havde taget Plads paa Talertribunen. Berg erklærede, at han ikke vilde deltage i Mødet, saa længe Politimesteren var paa Tribunen, tog sit Rejsetæppe og gjorde Mine til at gaa. Et Par af Indbyderne, Gaardejer *Noes* og Redaktør *Thomas Nielsen*, lagde da lempelig Haand paa Politimesteren og førte ham ned.

Efter disse Oplysninger, som vel er nødvendige for dem, der ikke oplevede hin Tid, giver jeg, med Henvi- ning til en Artikel i „Verden og Vi“, Ordet til Sigurd Berg:

„I Januar 1886 blev Far fængslet efter Højesterets- dommen i den politiske Affære: Holstebrosagen. Jeg husker en Dag hjemme, efter at Dommen var falden. Far tog sine to smaa Piger, en paa hvert Knæ, og for- talte dem, at nu skulde han i Fængsel. Den yngste, der kun var fire Aar, stirrede paa Far, hun syntes, det blev lidt for langt, og slog saa pludselig Armene om hans Hals og sagde: „Sig mig, Far, har du gjort noget slemt?“ — „Nej, jeg har ikke, min lille Ven!“ — „Ja, saa gør det saamænd heller ikke noget!“ og med den Tillidserklæring gled hun ned fra Fars Knæ. Det morede og glædede Far, denne Frimodighed, som der da var Brug for, ogsaa for hende — og jeg tænkte paa det mange Aar efter, da jeg selv maatte staa for Skud.“

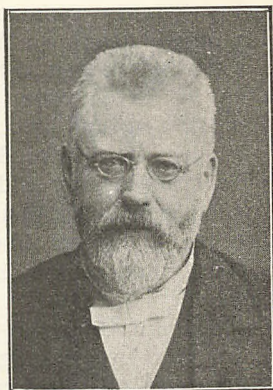
„Far var — med een Stemmes Flertal nok forøvrigt — idømt seks Maaneders Fængsling „paa sædvanlig Fange- kost“. Jeg overværede hans Fængsling og grundlovsmæs- sige Protest mod at blive arresteret under Rigsdagssam- lingen. Han levede i den første Tid paa den idømte Kost; men saa konstateredes Sukkersyge — den Sygdom, han senere døde af — og dermed forandredes Forplejningen. Klar i min Erindring staar en lille Episode fra Fars Fængselstid. Det var faa Dage efter, at han var ført

bort, og Mor havde besøgt ham i Fængslet. Vi sad ved et velbesat Aftensbord, da Mor kom ind i Spisestuen og stille sagde: „Jeg skal hilse fra eders Far, han spiste ogsaa til Aften, da jeg gik, tørt Brød og varmt Øl og saa en lille Skive stegt Flæsk, som han havde gemt fra Middagsmaden“. Da Mor havde sagt dette, rejste vi os alle sammen fra Bordet — det var os ikke muligt at spise mere den Dag“.

„Det var ogsaa i de Dage, at vi hørte, at gamle Kong Christian IX havde sagt: „Gid jeg dog kunde bespise Berg

Maren Berg

Christen Berg.

fra mit eget Bord!“ Naturligvis omtaltes det kun som et Udslag af rent personlig Medfølelse. Der bestod et indbyrdes godt Forhold mellem den gamle Konge og Far, og adskillige Aar senere, da jeg 1905 første Gang som Minister var hos Kongen, sagde han bl. a. nogle hjertelige anerkendende Ord om min Far.“

„Jeg skylder mit Hjem, min Far og min Mor, der var ham saa uvurderlig en Hjælper, den inderligste mest ærbødige Tak for den Højhed, der midt i al Partitagen var over den politiske Stræben, som udgik her fra. Blot disse to Minder, som hver for sig har sin dybe Betydning:

Far var bleven syg i Fængslet, og man var ret naturligt urolig herover og vilde have, at han skulde ansøge om Benaadning, han vilde øjeblikkelig have faaet den — „for sin egen, sin Hustrus og sine Børns Skyld.“ Far

vilde ikke høre Tale derom til at begynde med; men da de indtrængende blev ved, sagde han: „Lad saa min Hustru bestemme det!“ Den gamle Birkedommer talte saa med Mor. Hun *maatte* da være stemt for Benaadning, tænk, hun kunde faa sin Mand ud, blot hun vilde. Men hun svarede: „Søge dette ulovlige Regimente om Benaadning! nej, om jeg saa skal faa Berg ud derfra som død, saa lad det i Guds Navn ske“.

„Det andet Minde belyser Fars Karakter godt.“ Her sigtes til det Træk, som allerede er fortalt, om, hvor bestemt Berg afslog at bruge Angreb paa en politisk Modstanders Privatliv som politisk Kampmiddel.

Jeg maa i denne Forbindelse mindes, hvad jeg engang var Vidne til. Talen var om en Ikke-Meningsfælle, Politiker, der havde været uheldig i sin Omgang med „et godt Glas“, og der blev sagt nedsættende Ord om vedkommende. Da sagde Sigurd Berg meget varmt: „Ja, den Historie var mer end kedelig; men han er en meget dygtig og arbejdsom Mand, og han har nok haft arvelig Belastning at kæmpe imod, og nu har han vist sejret over den. Lad os saa ikke hænge os i et enkelt Ulykkestilfælde!“

Som Sigurd Berg var bunden med stærke Baand til sine Forældre, var han ogsaa fast knyttet til sine Søskende. Det kom særligt godt frem, da han holdt sin broderligt skønne Tale ved Søsteren Nannas Kiste. Her sagde han bl. a.: „Nanna har været meget for mange, men mest for os, der hørte til hendes nærmeste Kreds. Saa siger vi dig da Slægtens Tak, kære Nanna. Du har virket vor Slægt til Ære og lysende Eksempel i dit Liv — og i din stolte Kækhed under Lidelser og Død. Tak for alt, du har ydet os, du gode, stærke og uforfærdede Menneskesjæl. Fælles med hverandre, men endnu mere hver for sig, ejer vi Minder om den Kærlighed og den Forstaaelse, hvormed du fulgte os. Og du vil betyde meget for os ogsaa i Fremtiden. Der er enkelte Mennesker, der ikke dør i éns Bevidsthed, men stadig er levende for én, Mennesker, man ofte er sammen med, og som man ofte taler med. En af dem er du for os“.

En Del af det her meddelte lærer os noget om Sigurd Bergs Hjerteliv, som det viste sig i Forholdet til Slægten. Mellem det Forhold og hans offentlige Virksomhed var

der en nøje Forbindelse. Selv har han skrevet saaledes: „Da Far i indtrængende Ord opfordrede mig til at fortsætte med Bladgerningen og blive Politiker, sagde han blandt andet til mig: „Kampen i vort Folk maa føres til Sejr for Folkestyret, koste, hvad koste vil, men vær med til — naar det engang er sket — at læge Kampens Saar og faa Udviklingen fremmet gennem en god og fordragelig Forhandling“. Jeg var enig med ham deri, og det har ogsaa — tør jeg sige — præget min Deltagelse i det offentlige Liv, hvor det faldt i min Lod at være med til at træffe flere vigtige Afgørelser.“

Sigurd Berg blev født paa Bogø den 3. Juli 1868, blev Student 1886 og cand. phil. 1887. Allerede før Faderens Død 1891 var han bleven knyttet til den store Bergske Bladvirksomhed. Efter 3 Aars Studieophold i København (Politik, Nationaløkonomi o. s. v.) blev han 1892 Medredaktør af Frederiksborg Amts Avis og 1895 dette Blads ansvarlige Redaktør. 1899 blev han valgt ind i Hillerød Byraad. 1901 blev han Folketingsmand for Frederiksundkredsen og samme Aar Formand for Foreningen af Venstreblade i Danmark. Fra 1905—1908 var han Indenrigsminister i Ministeriet *J. C. Christensen*. Saa ung han var — 37 Aar —, kom han, som det skønnes, ikke uforberedt ind i Kongens Raad. Han fik da ogsaa i de 3—4 Aar, han første Gang var Indenrigsminister, gennemført betydningsfulde Love paa de Omraader, det sociale og det kommunale, der havde størst Interesse baade for hans Tanke og hans Hjertelag. Her kan nævnes Lovene om *Arbejdsløshedskasser*, *Hjælpekasser* og *Ulykkesforsikring*. Det maa have været, da en af disse Love var gennemførte, og Sigurd Berg havde takket alle Partierne for den gode Medhjælp, de havde ydet, at *Estrup* kom hen til ham i Landstinget og udtalte sin Glæde over den Samarbejds Aand, der havde præget Indenrigsministerens Tale.

En særlig stor Glæde var det for Sigurd Berg at kunne gennemføre den kommunale Valglov 1908. Ved Kong Frederik VIII.s Velvilje blev Loven — mod Sædvane — underskrevet en Helligdag, den 20. April (anden Paaske-dag), som var Maren Bergs Fødselsdag. Af Taknemlighed mod sine Forældre lod Sigurd Berg den Dag en Krans henlægge paa deres Grav paa Kolding Kirkegaard.

For at faa Rede paa de grønlandske Forhold gjorde han i Aaret 1907 en Rejse op til dette vort fjerne Biland. Hans gode, forstaaende Hustru *Astrid Berg*, til hvem han var bleven viet 30. September 1898, fulgte ham paa denne Langfærd. Mange Ollerupelever vil mindes det Foredrag med Lysbilleder, han den 27. Januar 1914 holdt paa Højskolen. Det gav en meget malende Skildring baade af Folkelivet og Naturen der oppe. En omfattende Lov af 27. Maj 1908 „om Styrelse af Kolonierne i Grønland m. m.“ blev Frugten af Grønlandsreisen.

Fra 5. Maj 1920 til sin Død var Sigurd Berg atter Indenrigsminister, og atter samlede han sine Kræfter særlig om Lovarbejde for dem, der lever paa Livets Skyggeside. Han fik enstemmigt vedtaget Love om *Invaliderede*, om *kronisk syge* og om *Ændringer i Fattigloven*.

Flere Gange har jeg haft Lejlighed til at se hans næsten barnlige Glæde ved at løse Knuder — bogstavelig talt. Han kunde sidde længe og lirke ved en Seglgarns Haardknude, indtil den var løst. Som Politiker og Styre af de mange Bergske Blade førte han Lysten og Evnen til at løse Knuder med sig. Tre Egenskaber, en Arv fra hans Fader, kom ham her til Nytte. Han satte sig grundigt ind i Sagerne: kort efter hans Død ydede *Edvard Brandes* ham den Retfærdighed at skrive om ham: „Han kunde sine Ting“. Hans varme Sans for Folkets Vel gjorde ham utrolig ihærdig, naar det gjaldt om at jævne samfundsskadelige Stridigheder. Og hans Frisind gjorde, at der ikke med hans gode Vilje kom personlige Vanskeligheder ind i Samarbejdet med andre.

Lad mig nævne et Par Eksempler, som belyser de to sidstnævnte Egenskaber.

Dagen efter hans Død skrev „*Socialdemokraten*“, at han indlagde sig Fortjeneste „ved sin Mægling under den grafiske Konflikt [„Bladstrejken“] 1908“; det var paa hans Initiativ, at der blev nedsat det Udvalg, der senere førte til Forligsmandsloven. Sigurd Berg holdt dengang en haardt tiltrængt Ferie paa Ollerup Højskole. Jeg husker, hvor travlt han under Konflikten (i August) fik med at skrive, telefonere og telegrafere, og at han afbrød sin Ferie for at „begive sig til Valpladsen“ i København, og hvor straalende glad var han ikke, da han kom tilbage til Ollerup igen efter vellykket Mægling. Og glade blev

ogsaa vi Bladslugere, da vi atter kunde faa en ordentlig Avis. Vi havde under Strejken maattet nøje os med sørgeligt indskrumpede Aviser. Jeg husker, at for Eksempel „Frederiksborg Amts Avis“ udkom nogle Dage som et hektograferet Ark eller vel endda kun Halvark.

Sigurd Berg.

Om Sigurd Bergs Frisind som Arbejdsgiver vidner et Brev fra en Mand, efter at denne var traadt ud af de Bergske Blades Redaktørkreds. Han skrev: „Dernæst en hjertelig Tak for de mange Aars Samarbejde og da ikke mindst Tak for den frie Stilling, jeg altid har haft. Arbejdet her har været mig kært, og jeg er taknemlig for,

at jeg altid har kunnet arbejde uden trykkende Baand af nogen Art“.

En Side af Sigurd Bergs Natur, som særlig hans nærmeste fik Lejlighed til at se, var hans store Kærlighed til Børn og Ungdom. Han følte Trang til og havde megen Glæde af at række fremadstræbende unge en hjælpsom Haand. *Navigationsskolen paa Bogø* og *Ollerup Højskole* fulgte han med stor Interesse, og han ydede *Niels Bukh* virksom Støtte til *Gymnastikhøjskolen* i Ollerup. Han fik den aldrig at se; men paa Indvielsesdagen sendte han dette Telegram: „Paa Sejrens festlige Dag hilser jeg Dem, lykkelige, dristige Mand, som en af det sande Vovemods Helte. Lad dansk Ungdom blive præget af den kraftige Vilje og lyse Tro, der har skabt dette Værk, og hele Folket vil forstaa, at den Gerning, her øves, skal højne det og hæve det til Daad!“

* * *

Sigurd Berg var, skønt Aareforkalkning i hans senere Aar havde voldt ham smertefulde Hjertelidelser nu og da, en myreflittig Mand. I Ugen før sin Død tog han over til sin Valgkreds. Fredag den 8. Juli var han i *Lyne*. Efter at have holdt politisk Foredrag dér talte han livligt ved det paafølgende Kaffebord. Særlig dvælede han ved Minder om sine Forældre og ved de lagttagelser vedrørende sociale Forhold, han nylig havde gjort paa en Udenlandsrejse. En af Vælgerne har sagt: „Ved intet tidligere Møde kom vi Berg saa nær som ved dette. Før havde vi beundret den dygtige Rigsdagsmand og Minister; nu kom vi til at holde af ham for hans varme Hjertes Skyld“. — Dagen efter blev en Sten til Minde om Genforeningen afsløret i *Skern*. Her talte først den sønderjyske Folketingsmand *Christen Ernst Christensen*, og derpaa holdt Berg følgende Tale (her gengivet efter Ringkøbing Amts Dagblad):

„Jeg vil gerne begynde med at takke dem, der har taget den Opgave op at rejse denne Sten, og ligeledes dem, der har ydet deres Støtte hertil, og det glæder mig at se Stenen staa her som et Vidnesbyrd om, at Folk ogsaa paa denne Egn er vaagne i national Henseende. Hr. M. Haahr udtalte, at det var et jævnt Minde. Men ogsaa et jævnt Minde betyder noget, og enten det saa er de store

straalende Minder eller de mere jævne, saa er det, der griber os, og det, der betyder noget, ikke det ydre, men det er det, Mindet bærer Bud om, der bliver tilbage, naar det andet er glemt.

Nu har Hr. Folketingsmand Ernst Christensen skildret for os saa levende, hvorledes de har maattet stride dernede, og jeg vil dertil gerne sige: Naar denne Sten er rejst, er det først og fremmest sket i Ærbødighed og Taknemlighed for alt, hvad I har kæmpet og lidt. For jer Trofasthed i mange Aar er Stenen rejst, men ogsaa i den Lykkefølelse, som besjæler os over, at nu er det sket, at vi er kommen sammen, der har Livets Ret til at være sammen.

Jeg har altid syntes, at den Strid, der har været om Grænsen, var overflødig. Der var ikke andet for os at gøre end at samle os og stemme dansk, saa langt vi kunde, og derefter skulde Grænsen sættes af Den internationale Kommission og ikke af os. Nu er det mit Haab, at vi i Fællesskab og Forstaaelse kan tage de Opgaver op, der ligger for. Vi kan være meget for hinanden, og vi kan ogsaa uden at være illoyale være noget for dem, der ikke kom med hjem. Jeg glædede mig over, da de fik det danske Kirkehus i Flensborg indviet, fordi de dér faar noget udrettet, som har Betydning. Heroppe skærmer vi ogsaa om Friheden for dem, der er tyske, i kulturel Henseende; lad da ogsaa vore Landsmænd dernede faa de samme Kaar.

Uden Sværdslag blev Landet ikke vundet. 6000 blev derude, og større Lidelse har ingen kendt end at gaa i Døden for en Sag, der ikke var ens egen; derfor har vi dobbelt Ærbødighed for dem, der gik ud, led, kæmpede og faldt. Men vi tænker ogsaa paa dem, der kæmpede i 1864; ogsaa deres Kamp har haft Betydning i det, der senere er sket. Og glemmes skal det heller ikke, at der paa de allieredes Side kæmpede en hel Hær af Danske, og det skal ogsaa huskes, at det, der drog dem, var Ønsket om at slaa et Slag for at faa Sønderjylland tilbage.

Vi har vundet det tilbage, og der bliver mange Opgaver, vi maa tage op sammen. Men de, der kommer, skulde kunne komme med en lykkelig Følelse af, at de kommer hjem til et Land, hvor der vel er forskellige

Partier, men hvor der raader en demokratisk og frisindet Aand, der ogsaa er frisindet overfor de fremmede Elementer, der kommer med. Jeg tænker paa Kongens Ord i Tønder: „I Danmark vil vi ikke gengælde godt med ondt.“ Det var et godt Ord. Vi vil skabe os Ret og Adgang til at kræve det samme for vore Landsmænd sydfor Grænsen.

Vi vil nu lade Dækket for Stenen falde!“

Dækket fjernedes, og Indenrigsministeren fortsatte:

„Give da Gud, at denne Sten maa staa til Dagens Ende, i et selvstændigt, frit og samhörigt Folk, til Minde om Genforeningen, den Genforening, der aldrig skal rokkes.“

Endnu samme Dag talte han ved et politisk Møde nogle Mil fra Skern.

Lørdag Aften og Søndag Nat rejste han hjem. Han be fandt sig saa vel efter Rejsen, at han om Formiddagen tog med Bil ud til sin Hustru, der opholdt sig hos sin Broder Læge Sylvest ude ved Greve Strand. Efter en smuk Dag ude i en herlig Natur tog Ægteparret hjem til deres Bolig i København. Næste Morgen Kl. 6 kom Døden til ham saa blidt, som tænkes kan. Han var bleven vaagen, satte sig op i Sengen og udbrød et Øjeblik efter: „Jeg tror, jeg besvimer“. I samme Nu sank han tilbage og var død.

*

*

*

Mindestenen over Christen Berg og Hustru bærer disse Linjer:

I Troen fast,
til Haabet let,
Som Kærligheden aldrig træt.

Og over Sigurd Bergs aabne Grav lød til sidst den mægtige Morgensang af Grundtvig, hvis 1. Vers lyder saaledes:

Udrundne er de gamle Dage
som Floder i det store Hav,
og hvor sig hviler nu den svage,
der fandt den stærke og sin Grav;
men lovet være Himlens Gud!
de ædles Æt dør aldrig ud.

J. P. Kristensen-Randers.

Anden Gang til Fronten. (1916.)

Af Pastor *Jørgen Eriksen*, Asserballe, Als, tidligere Frimenigheden
i Sundeved.

Min gamle Ven, Forst. Bækhøj, ønskede noget til Ollerup-bogen. Jeg spørger, om Breve fra Krigstiden kan gøre det. Han mener det, og her følger så nogle. — Måske er for Sammenhængens og Forståelsens Skyld en lille Forklaring til en Begyndelse fornøden: Jeg blev indkaldt i August 1914 på 6te Mobiliseringsdag, men på Grund af Ischias atter hjemsendt 10. Avgust. I Maj 1915 blev jeg påny taget til Hæren og sendt til Østfronten midt i Juli. Efter Hindenburgs Sommer- og Efterårsoffensiv fik jeg omkring November Lungebetændelse i Eggen ved Wilna. Jeg lå da et Årstid på Lasaret i Rusland, Østprøjsen, Slesvig og tilsidst i Bad i Vyk på Før. Mit Regiment, Landeværnsrgmt. Nr. 84, havde Garnison i Slesvig, men min Bataljon flyttede i Sommeren 1916 til Haderslev, og herfra blev jeg efter Midten af Septbr. anden Gang sendt til Felten, denne Gang til Vestfronten. Jeg begynder da med Hilsener fra Udrejsen og fortsætter med nogle Breve et Stykke frem i Tiden — af Brevene til min Hustru.

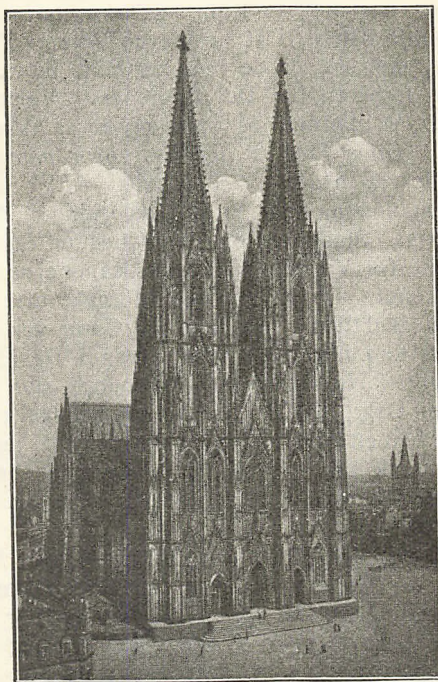
Langenfelde ved Hamborg — Onsdag den 20. Septbr.
Her har vi et Par Timers Ophold og har fået Middagsmad. Jeg har truffet en Mængde Bekendte og Landsmænd, ja Højskolekammerater, f. Eks. min gamle Ven fra Askov, Laust Eriksen fra Sønder Sejerslev. Men hvor er vi et mærkeligt Kor af alle mulige mere eller mindre Krøblinge! men Humøret er godt, og jeg er taknemlig for Selskabet. Jeg har mine Tanker hos Dig og Anna Lissen i Tak og Bøn. Når vi nu atter kører, skal vi se efterhånden, hvordan vi kan sove i Vognene. Guds Øje våger over os. — Tusinde Hilsener fra *Din egen Jørgen*.

Wanne, Westfalen — Torsdag Morgen 8^{1/2} — 21. Septbr.
 — Nu kan jeg sige Godmorgen til Jer begge. Jeg har ligget på Gulvet nogle Timer i Nat og sovet ret godt og er frisk nu. For en Time siden fik vi Kaffe og Ost, jeg åbnede min Madpakke, nød min Morgenmad og fik mig så vadsket. Vi er nu kommen ind i Westfalens Industriegn. Den ene vældige Fabrik ligger her ved Siden af den anden, og Skorsten står ved Skorsten. Her dampes der og laves Skyer, ligefrem og bogstavelig — de hænger lavt over Skorstene og Træer, det er Kulegnen. Det er ellers kønt Vejr, alt Korn synes her at være kørt i Hus. — Jeg har haft min Morgenbøn og i Tankerne været inderlig hos Jer, så har jeg læst et Kap. hos Mathæus, og nu har vor Herre givet mig Dagens rette Begyndelse, både i Praksis og i Hjærtets Fred og Trøst. Det har jeg også bedt ham give Dig, Dorothea. Idag kommer I nok hjem til Kirkebakken. (Min Hustru og lille Pige havde taget Afsked med mig i Haderslev.) Gud velsigne Jeres Hjemkomst, Guds Fred og Vagt være med Jer og hils Venner.

Køln, Torsdag Middag Kl. 12 — 21. Septbr. — Nu er vi så vidt, — vi glider ind til Køln, et Stykke herovre tilhøjre ligger Domkirken. Straks, jeg så den, var jeg lidt skuffet, men den bliver jo større, som man kommer nærmere. Vi er kørt gennem et ejendommeligt Landskab, forbavsende fladt, med megen Skov. Nu kører vi over den store Rhinbro, og nu er vi — skam paa en Gang — ved Dom'en, — jo vist er den vældig, vældig. Den ligger her lige ved Hovedbanegården, i hvis hvælvede, kolossale Hal vi nu holder. Man kan jo vist ikke komme over i Dom'en. Gennem Westfalen og Rhinprovinsen, stadig Industriegn, tit Fabrik ved Fabrik. Jernkurvene, der kommer fyldte op af Minerne, glider højt i Luften, på eller under elektriske Tråde, over Markerne hen til Fabrikkerne. Neden under går Folk og arbejder med Landbruget, — hvis jeg var Dreng, vilde jeg prøve at kaste med Sten op efter Kurvene. Hvor jeg dog imponeres af Domkirken og også af Rhinbroen. Floden selv er her bred, men gullig snavset. Jeg har det godt i Kupé sammen med Thyssen fra Birkelev.

Køln, Kl. 1 — Nu kører vi morsomt i Ring rundt om Køln og kigger ind og op ad en Mængde asfalterede Ga-

der. Hvor fjernt fra og upaavirket af Krigen forekommer ikke dette Gadeliv. Byen gør såvist et stort Indtryk og også hyggeligt, jeg mindes om København. — Kl. 2¹/₂. — Vi kører syd for Köln i et fladt, *meget* frugtbart Land. Alt er som et eneste stort Gartneri. Markerne fyldte af

Domkirken i Köln.

Hvidkål, Selleri, Porrer osv., så Tænderne løber En i Vand, Der er en Orden og Skønhed over Driften, så det er en Fryd at se på. Og her er Kløvermarker, som Thyssen og jeg aldrig har set Magen til. Han, Bondemanden, er forbavset og beundrer dem. Landbruget her står over det derhjemme. Her ser vi over det flade Land fra Syd ind mod Dom'en, som giver en egen Stemning over Egnen.

I Eiffelbjærgene Kl. 5 Eftm. — 21. Septbr. — Her er meget interessant, vi er i en Del af Eiffelbjærgene. Her er trøstesløst på store Strækninger, bare Stenbjærg eller

nøgen Sand eller Grusbjærge i en Farve, der skifter fra lyserødt til mørkerødt. De er ikke høje, men højere, end jeg er vant til at se dem. Og midt i Dalene træffer man de frugtbareste små Kløvermarker. Dog er her fattigt. Man ser det på Landsbyens gamle, skrøbelige Huse med Tegtag og Bindingsværk. Der står meget Korn på Marken. Vi er her mellem Köln og Trier, tæt øst for Belgien. — Kl. 8 Aften. Det er bleven Aften. Vi er stadig i Bjærgene, men nu er de høje og altid skovklædte. Vi er kommen forbi en hel Del Byer samt Klipper og Byen Geroldstein. Vi nærmer os Trier og er så ikke langt fra Fjendeland. *Guds Fred er lige nær, hvor man end er.*

Fredag Morgen Kl. 8 — 22. Septbr. — Vi står på en Mark ved Stationen, hvor vi steg ud tidlig i Morges. Vi er i Frankrig. Stationen og Byen hedder Spincourt, og vi er 20 km fra Verdun, kan høre Kanonerne. Den Lyd er mig velkendt. Det er en køn Morgen, men lidt kold. Hvor vi nu skal hen, ved ikke en Gang vor Transportfører, så jeg kan ikke sige noget, men i Dagens Løb må det vel klares. Nu netop står Solen op, stor og rød og lover en køn Dag. Jeg har haft en ret god Nat på Bænken i Kupéen og haft en god Morgenandagt. Nu skal jeg se, hvordan jeg kan få afleveret Kortet. Kæreste, bedste Ven, Gud velsigne Dig og Lissen og være Jer og mig Fred og Værn og Vagt.

Romagne sous les Côtes — Lørdag Morgen Kl. 10 — 23. Septbr. — Nu er vi bleven inddelt i Kompagni, har fået vor Adr., og nu må jeg straks, da jeg har nogen Ro og Tid, have skrevet Brev til Dig. Det har jeg ikke gjort under Transporten, da der ikke var rigtig Ro og Plads. Jeg har afsendt 7 Kort, og Du har nok fået dem allesammen. Gennem Kortene har Du fået lidt Indtryk fra vor Rejse, der var ganske interessant, vi blev også godt forplejet. Igår Nat kørte vi fra Trier syd på, vist nok gennem noget af Elsas-Lothringen og måske noget af Luksemborg, vi var i hvert Fald i Diedenhofen ved Metz, lige ved Grænsen, — men jeg husker ikke noget videre fra den Tur, da jeg lå på Bænken og sov. Vi var så trætte allesammen. — Igår Morges blev vi så endelig udladet ved Byen Spincourt, en 20 km nordøst for Verdun. Den var sammenskudt og meget medtaget. Rundt omkring på store, åbne Marker lå en hel Del Grave med både tyske

og franske Faldne. Her blev kæmpet hårdt straks 1914, Tit stod der på Korset: „Ein unbekannter Krieger“. — Vi var vel i vor Transport en 800 Mand, og de fleste af disse blev Kl. 9¹/₂ kørt videre ad en Feltbane. En Del af os blev i Spincourt til godt Middag og fik så Middagsmad i et Palæ i Udkanten af Byen, hvor der var indrettet Køkken og Marketenderi for Armeringstropper. Vi fik da Lejlighed til at se hele Byens Ødelæggelse, Kirken var indrettet til Lasaret, og det var også en hel Del andre forskellige Bygninger samt store Telte. Letsårede ankom af og til. I Byen havde Hæren forøvrigt indrettet Posthus, Boghandel og et og andet Udsalgssted. I Palæmarketeriet var der Vin at købe, 1,50 M. for en stor Flaske. Vi var 3 Landsmænd, der delte én, og den smagte godt. Øl var ikke at få — Så blev vi kørt med Feltbanen over åbne Marker, forbi flere medtagne Byer med Holdeplads, og ind i en stor Skov, hvor vi kom til Endestationen. Skoven var en stor Lejrplads og havde fået Navnet „det tyske Hjørne“, „Deutsch Eck“. Herfra gik vi videre gennem Skoven og kom ind på en stor åben Eng. Lidt over mod Vest lå et stort Bjærg og ved Foden af det en stor Landsby. Alle Byer her er tækket med Tagsten, røde eller grå, og i hver eneste By er der Kirke, der rager højt op over Landsbyen. Byen der ovre ved Bjærget er Romagne sous les Cotes, og Bjærget er vistnok den på Kortet nævnte Høj 361, kan ikke få det bestemt at vide. Efter et kort Ophold på Engen gik vi hen til Romagne, og skønt det kun var få km følte det som en stram Tur, og flere blev tilbage. Vi tåler jo ikke ret meget, ingen af os. (Hentyder til, at vi allesammen var mærkede af Krigen på en eller anden Måde og mere eller mindre, skulde heller ikke anvendes i Skyttegraven, men ved forskellig Slags Arbejde bag Fronten). Romagne er endnu noget mere end Spincourt fyldt af Militær. Der var et forfærdeligt Ælte. Jorden er her overalt det bare gule Ler. Regner det, bliver der et Ælte uden Lige og fedtet, så man skal passe på ikke at falde. Når der så har været tørt nogle Dage, bliver Jorden stiv og hård, som hvis den havde fået Nattefrost. Vi gik gennem Byen og op ad en Afdeling af Bjærget vest for Byens Udkant. Her er der bygget ny Barakker, og her blev vi indkvarteret. Vi ligger på Jærnrådnet i to Etager, der er Lejer oven

over de ved Gulvet. Jeg er stadig sammen med Niels Thyssen Nielsen, Johs. Lagoni fra Sønder Sejerslev og Jessen fra Åbenrå. Vi ligger Side om Side. Vi er altså 20 km fra Verdun og en 15 km fra Frontlinien og hører stadig Kanonbulderet. Vi er nu ret nord for Verdun. Igår henimod Aften spillede et Regimentsorkester ovre i Romagne. Det lyder mærkeligt med Kanonlarmen som Akompagnement. Iaftes gik vi fire Mand op foran Højdetoppen. Der har været Batteristilling, og nu er der lagttagespost, og jeg skal love for, her kan overses noget. Det var en køn Aften. Stjærnerne stod så høje og tavse over os, men mod Syd stod i Tågen den ene Ildroset ved Siden af den anden, mens Drønene lød, det var Granaterne, der sprang over Stillingerne. Inat drønedede det ganske forfærdeligt. De stakkels Folk derude! Forleden Dag kom der af et Komp. kun 6 Mand tilbage. — Vi gik tidlig til Ro, svøbte os ind i Tæppet og lå helt godt. Jeg sagde nogle Ord om at betro os Gud i Vold Dag og Nat, og så sagde vi god Nat til hinanden. Men et Stykke hen på Natten kom vi til at fryse, og jeg vågnede mange Gange og lå og rystede af Kulde, men det gjorde mig ikke så meget, jeg har jo prøvet det før under første Omgang i Rusland, og vi må nu tage i Guds Navn, hvad der kommer. Dags Form. er vi bleven inddelt i Kompagni, og min Adr. er: Gefreite E., Garnisonverwendungsfähige Komp. A., 2' Korporalschaft — 34. Division — Westen. Kl. 2 skal vi 6—7 km længere ind mod Verdun og bygge Barakker. Vi er inddelt efter vor Civilstilling. Officeren, der inddelte os, spurgte om min Stilling, og jeg svarede: Præst med dansk Sprog. Det interesserede ham. Han spurgte en Del ud og vidste knap, hvad han skulde med mig, jeg bad om at komme ind mellem Landmændene, hvor jeg har mine Landsmænd. Det gav han Lov til og noterede min Særstilling. — Ved Spincourt havde vi igår Morges en lille Andagt, jeg og nogle Landsmænd. Gud give os ofte Lejlighed til det. Jeg har det godt, Dorothea. Gud i Vold!

Kilde Kløften — *Søndag Middag* — 24. Septbr. — Igår Middags afgik mit første Brev til Dig her fra Vestfronten med min ny Adr. Jeg håber, dette Brev kan komme afsted i Dag. Vi har nu fået en Brevbærer i Flokken, der skal hente og bringe Post fra Landsbyen

Ville og hertil. — Kl. 2 igår drog vi afsted fra Romagne. Vore Tornystre blev kørt herud i Lastbiler, og vi selv blev i flere Hold kørt med Feltbane til Ville. Vi kørte om ved Foden af Bjerget, Morimont hedder det, gennem en Skov med mange Lejrbygninger, hvor Soldaterne ikke så så pæne ud som vi i vort ny, solide Tøj. Ved Ville steg vi ud og traf der vore Brødre — kan vi jo sige — nemlig Tropper af det aktive Regiment Nr. 84. Det ligger i Stilling her forude under svære Forhold. De afløser jævnlig hinanden, ligger i Stilling 3 Døgn i Træk. Længere kan de ikke holde det ud. Mens vi her havde lidt Ophold, kom et Par Sanitetssoldater, en ældre Gefreiter på over Tredive og en ganske ung Menig på en Snes År. De var Landsmænd, hørte vi talte dansk og kom så for at høre Nyt hjemme fra. Den første var fra Årøund, den anden fra Jægerup. Jeg fortalte Gefreiteren, at jeg kunde hilse ham fra hans Hjemegn, hvor jeg sidste Søndag havde været i Halk hos Bror Erik og fortalte ham om det kønne Vejr derhjemme ved Lille Belt med Udsigt over til Fyn. Han har såmænd tjent i Eriks Gård hos dens tidligere Ejer, og han blev helt bevæget ved at høre derhjemme fra. Vi skulde videre, og jeg ønskede dem Gud i Vold. Fra Ville kom vi ud på en stor, bred Chaussé, der fører til Verdun, vistnok gennem Vaux. Ved en Skov lå vore Tornystre. Med dem på Ryggen gik vi frem til en stor, smuk Skov. Tilhøjre op ad en Skovskrænt lå en Mængde Barakker med Reserveplads til Tropperne. Vi gik ned til venstre i en Kløft, der bærer det poetiske Navn „Brunnen Schlucht“, som jeg nu kalder „Kilde Kløft“ — det er da ikke mindre kønt? Op ad en Skovskrænt lå tilhøjre, mod Syd, nogle tarvelige Barakker og tilvenstre, mod Nord for Kløften, er der en stor Bakkeskrænt. Ved Foden af Skovskrænten tilhøjre lå en ny køn Barak, og den var til os. En ganske ung, flink Løjtnant, Student, var stødt til os, og han anviste os Kvarteret. Det er en dejlig Plet, vi er kommen til, og vi ligger nu her i den ny Barak, en Flok Landsmænd i Rad på Jærnrådet, Thyssen tilhøjre og Lagoni tilvenstre for mig. Det er flinke Mænd, som jeg nok kan tale med om søgt og helligt, og vi holder sammen. Men forøvrigt er vi jo en betydelig Flok Nordslesvigere i Kompagniet, vistnok 30—40, Mænd i forskellig Alder og fra de for-

skelligste Egne hjemme. Nu er Komp. delt i flere Afdelinger, der arbejder på forskellige Steder. Her hos os er vi 60 Mand. Vore Feldwebler og Underofficerer er flinke, og det kan komme til at gå godt. Vi skal lave Barakker, og man taler om, at vi skal blive her til Novbr. og lave 80 sådanne, men der er ingen her, der ved noget sikkert. Her er jo en dejlig og hyggelig Plet, og det var virkelig rart at blive her i længere Tid. Vi er jo nær

Foran Barakken i Kildekløften.

ved Fronten, men vi mærker det ikke på nogen foruroligende Måde. Kanonbulderet høres ikke tydeligere end i Romagne, vel fordi vi ligger bag en Skov og Højderyg. Kun når de tyske Afværgelseskanoner mod Flyvere er i Gang, så gjalder det forsvarligt her tæt ved, og det er de ikke sjældent. Flyverne krydser hele Tiden i Luften, mest tyske, men der kommer jo også fremmed Besøg, og da får de Kanel, men de synes ikke at bryde sig om denne jordiske Bjæffen, fortsætter roligt og ubekymret deres Flugt; de er ikke lette at hente ned. Igår måtte en af vore Flyvere lande ureglementeret tæt ved Romagne. Det var uden for Programmet, men han havde ganske vist

fået et Lungeskud, havde været i Lag med en Modstander. — Det franske Artilleri kan vel nok nå os her, men her er jo ikke meget at skyde efter, og vi hører da ikke om, at de prøver på det, og glade er vi. Det er slemme Ting, vi hører forude fra. De har jo slet ingen Skyttegrave at ligge i. Der er helt jævnt, og de ligger i Granathuller. Det er godt klaret at holde ud under sådanne Forhold. Både menige og Befalingsmænd er oversmurt af Ler fra Top til Tå, når de kommer derude fra. Et Par Officerer gik forbi os her igår, men vi kunde ikke kende dem, sådan så de ud. Inat kom der Tropper derude fra, og de sang, men en Pioner fortalte, at de havde været fugtige, — hvad ellers er meget sjældent; råt og forsorent lød det ud i den stille Nat: „Morgen bin ich eine Leiche“. — Denne Nat sov vi bedre, da vi også tog Overfrakken til Hjælp. Barakken bliver nu oversmurt med Ler og så bliver den lun. I Formiddag lavede vi Grund i Skrænten til en ny Barak. Det kniber for mig, jeg bliver straks „forpustet“, men jeg vil se at holde ud. Vi arbejder fra 8—12 og igen fra 2—5, om Dagen 7 Timer, det går an. Kl. 6 er der Gudstjeneste, det er jo Søndag. Underligt nok har jeg slet ikke Fornemmelsen af at være langt borte. Jeg føler mig nær Hjemmet. Alle Forhold her er jo ikke så fremmedartede som i Rusland, og vi kan jo også køre hjem på et Døgn. Vil Du ikke skrive til H. P. H. og give ham min ny Adr., så jeg sikkert og snart kan få „Hejmdal“. Under Stjernehimlen i Aftes holdt jeg Aftenbøn med Dig og Lissen og alle kære. Idag er I nok ene på Bakken, hvis I ikke har Besøg, — jeg besøger Jer tit.

Mandag Middag Kl. 12 — 25. Septbr. Igår Eftm. Kl. 6 havde vi altså Gudstjeneste, som nævnt i Brevet igår. Det var herude i Kløften, vi stod i en Halvmåneform omkring Præsten, og han stod ved et improviseret Alter og talte til os. Kanonskudene lød ind imellem, og en Flyver fra den anden Side lod en Bombe falde, der slog ned og eksploderede med et vældigt Brag herovre på en Nabobakke og sendte en gråsort Sky fra Jorden højt op i Luften, — det hele var ikke langt borte, men Gudstjenesten gik sin Gang uforstyrret af det. Præsten talte om Rumænien, der havde sluttet sig til Ententen, og gav Landet en ordentlig Omgang og udtalte sin Fortrøstning i de

Ord: „Vi Tyske er ingen Harer.“ Gudstjenesten varede en Times Tid, og den var, ligesom den i Rusland, — skrækkelig — for mig i hvert Fald. Men også Tyskere var forarget over denne Krigsprædiken. En ret stor Flok gik til Alters. — Jeg tænkte på, hvor godt det kunde være, om vi nogle Landsmænd kunde samles uforstyrret om Opbyggelse på Dansk, og jeg blev glad, da jeg hørte, at nogle Kammerater havde tænkt på det samme og ønskede, at jeg vilde samle dem. Vi var da 7 Mand, som gik op i en gammel, dyb Skyttegrav på Banken lige nord for os. Ved Siden af en bombesikker Understand fandt vi en god Plads og fik her sammen en velsignet Stund. Jeg læste et Par Småstykker om Tro og Barnetillid, — der var så stille i mine Kammerater, da der blev læst, og det gav mig god Hjælp. Jeg havde sukket til Jesus om at være hos os og give os Ro, og sådan kom han til os. Jeg sagde selv nogle Ord i Tilknytning til Op-læsningen. Så bekendte vi Troen og bad Fadervor og ind imellem bad jeg en Bøn for vore kære hjemme, Hustru og Børn, Forældre og Sødskende og alle Venner og for os selv herude, vort legemlige og åndelige Vel. Vi sang Verset „Befal Du Dine Veje“. Vi sad stille sammen deroppe lidt og fulgtes så langsomt ned mod Barakken. Det havde været en god Stund. Et Par, især Thysen, var stærkt bevæget. Hans Familie var igår hjemme samlet til Mindegudstjeneste for hans Svoger, der faldt her på Vestfronten i August. — Vi vil nu se, om vi kan samles sådan en Gang hver Uge, men jeg må have fat i et Salmehfte til hver, ingen har noget. Så vil jeg også idag have sendt min Adr. til Sara, at jeg kan få de kirkelige Blade herud, og Du sender mig nok „Højskolebladet“ og Udklip af „Nationaltidende“. — Kl. 1. Nu har vi fået en solid Middagsmad, Rissuppe med Kød i, god, tyk og velsmagende. Den samme Slags fik vi igår, — Maden synes her at være ret ensartet, men ellers er den god, i det hele er Forplejningen bedre, end den var i Rusland. Vi får mere Brød udleveret, end de fleste af os kan spise, men Appetitten kommer nok efterhånden. Hver Dag får vi et Stykke Ost eller lidt Fedt. Osten er god hollandsk Ost eller Svejstserost, vi har ikke kunnet købe den så god hjemme i lang Tid. Et Par Marketenderier er der her i Nærheden, og der synes at være en hel Del at få, spise-

ligt, rygeligt, drikkeligt og Tøjeri — for at blive i Stilen, — altså Knapper, Tråd, Fodlapper og sligt, noget ret dyrt, andet ret billigt — det går lige op. — Aften Kl. 8. Jeg har efter Arbejdstiden sammen med Thyssen været oppe i Skoven efter Blade til at lægge mellem Telttøjet på Trådnettet. På den Måde laver vi os en Underdyne, og nu håber jeg at ligge lidt behageligt i Nat og at blive fri for forstyrrende og ubehagelige Drømme, som jeg antager det hårde Leje var Skyld i. — Det er helt forunderlig med de uhyre mange Flyvere, der er her på Vestfronten. Hele Tiden er de i Luften, og da især i klare Dage som de nuværende. Såsnart Tågen letter lidt om Morgenen, begynder de, og især er de i Gang om Aftenen, sålænge Solen er oppe. Luften er bleven en Alfarvej, ustandseligt glider det frem og tilbage deroppe, — de kan være lavt nede, og de kan være højt, højt oppe, så de er meget svære at få Øje på, selv om man kan høre dem, men mest har de den gyldne Middelvej midt imellem lavt og højt. Der er en Snurren og Brummen i Luften, som var en Sværm Brumbasser, Skarnbasser, løs, men Lyden er jo her rigtignok stærkere. — Helt gyseligt lyder det, når de deroppe knatrer med Maskingeværer, — højt oppe lyder den bekendte Lyd, som vi har så stor Respekt for på Jorden — da-da-da-da-da-da-da-da — så ved man, to Fjender mødes, og at Kampen er begyndt. Iaftes var der en sådan Kamp lige over os. En hel Sværm af Flyvere kredsede deroppe, — højt, højt oppe. Inden de endnu var kommen hinanden altfor nær, greb Afværgelseskanonerne ind — Bum-Bum-Bum — rundt omkring drønedes det fra Stillingerne, det gjaldede i Skoven og de mange Kløfter, og deroppe i den blå Luft toner den ene lille hvide Sky frem ved den anden, ind imellem og rundt om Flyverne, de fjendtlige, og vi hører de fjerne Eksplosionsknald deroppe fra. Det er virkelig spændende, og det kan nok gyse i En ved at følge det. Tit kommer så Nedstyrtningerne, og det er Resultatet, man vil have. Iaftes skete der intet, men Løjtnanten har befaleet os at søge Dækning, når de fjendtlige Flyvere er over os.

Heroppe på Bankerne er der fuldt af Granathuller, tit det ene ved det andet. Verdunoffensiven fra tysk Side begyndte her i Februar. Fra Stillingen her på Banken tilvenstre for os arbejdede man sig fremad. Her har stået

forfærdelige Kampe. Granatstumper og Dele af Våben ligger strøet omkring. Thyssen fandt iaftes en Håndgranat, der ikke var afskudt. Vi lagde den tilside, — igår fandt vi Håndgranatpatroner, der var som ny og fyldt med Dynamit. Vi begravede dem. Nede i vor Kløft stod i Februar en af de store 42 cm. og „arbejdede“. — Det skal blive dejlig at få Post igen og forhåbentlig snart — ak disse velsignede Stunder herude, når man har fået Brevet fra sin bedste Ven og så kan gå hen i en stille Krog med det.

Kilde Kløften — Tirsdag Middag 26. Septbr. — Det er atter dejligt Vejr idag, helt forunderligt stille og smukt, ikke et Blad og Vindpust rører sig. Himlen er blå og et mildt, gyldent Lys ligger ud over det ejendommeligt kuperede franske Landskab. Helt forunderfuldt kønne er Morgentimerne. Tågen ligger let langs Dalen og mellem Skovstammerne og Underskoven. Morgenrøden begynder at lyse Farver ind i denne hemmelighedsfulde, ligesom løndomssvangre, Tågeverden. Jeg stod Post i Morges fra 5—7 og kunde i de to Timer iagttage og følge Morgenens Komme. Når Solen er oppe, ser vi den ikke selv straks, men kun dens røde Lys i Skovens Kroner på Banken her lige ved, vest for Chausséen. Løvet begynder at få gule og røde Farver, og i Morgenstundens Skær ser det dejligt ud. Når Solen så er nået lidt højere, går dens Lys som skrå Strålebundter ind mellem Tågen i Skoven med dens mange slanke Stammer, bryder gennem Tågen og hele Bladverdenen, og er der en Pause i Skydningen fra Verdun, gør det hele Morgenkomme et Indtryk på En, som steg der en Højtid ind over Jorden — Skønhed, Friskhed og Stilhed rundt om En. Det er, som man skulde tale stille for ikke at bryde denne fine Verdens Tale til os. — Endnu inden Tågen er borte, snurrer de kendte Lyde i Luften, og al Krigens Larm er der. — Og lige så skønne og stille er på deres Vis Aftenerne. Stjærnerne skinner her med et klarere Skær end hjemme, især er Aftenstjernen så stor og klar og skøn. I Søndags Aftes efter vor Andagt, stod vi en Del Landsmænd i Slugten og talte sammen. Da ser jeg pludselig et Lys mod Øst, en klar Lyskugle stod mellem Skoven og Banken, lige i Dalåbningen. Vi betragtede den og antog den for en Lyspatron, et Signal fra en af Stillingerne, men da den

blev stående, kunde den ikke være dette, og andet kunde vi ikke tænke os. At det var en Stjerne, kom vi ikke let i Tanke om, så stor var den. Venus er Morgenstjerne i denne Tid. Den er så klar og stærk i sit Skær, at hvis der er lidt Skyslør omkring den, er dette oplyst, så der står som en lys Tåge om den. I Morgenstunden står den højt oppe mod Zenith og er så elskelig stor og skøn, så man knap kan rive sig løs fra dens Skue. Sådan har jeg stået hver Morgen og set mig glad og varm på den, jeg må altid ud til den, når den er der, og i Morges var den min gode Ven, vi talte til hinanden. Stjernehimlen skaber Undren og Ærefrygt og er Troen i Hjærtet, Jesu Kristi Tro, da kommer let Bønnen frem til al Verdens Skaber og Herre, vor Gud og Fader. Mælkevejen ligger lys og tågeagtig hen over Himmelbuen, så tydelig som jeg ikke før har set den, det forekommer En, som den fylder Natterummet med en vis Lysning. Den fører Tankerne og Sjælen ind i det uendelige, bort fra alt det små og endelige, og under Stjernehimlen går Tankerne også stille og let hjem mod Nord og søger Hvile og Bo derhjemme på Kirkebakken, hvor mine to kæreste på Jord våger eller sover — de samme Stjerner står jo over Hjemmet i Nord. Så beder jeg min Faders og Frelseres Fred og Velsignelse ned over Jer og mig selv og alle vore kære. Derude holder jeg hver Aften min Bøn og Tak og går så glad til Ro. — Bare vi nu måtte beholde dette herlige Vejr længe. Det gør det dobbelt let at være her — nu må jeg have lidt Hvile, inden jeg atter skal ud til „min Hakke, min Skovl og min Spade“ og arbejde i Skovskrænten, så fortsætter jeg efter Fyraften og bliver da desværre nødt til at fortælle Dig om en alvorlig sørgelig Begivenhed fra igår Formiddags. — Tirsdag Aften Kl. 9¹/₂: — Vi har i Aften været en Flok samlet til Fødselsdagsgilde, 6 Mand; Carl Nielsen fra Lindet Skov, Arrild Sogn, og Bager Petersen fra Åbenrå, Nabo til Finks, har begge Fødselsdag, og da det i Dag er Kongen af Danmarks Fødselsdag, foreslog jeg, at vi skulde drikke et Glas Vin i Anledningen. Som sagt, så gjort, en Flaske Rødvin og Hvidvin — de rette Farver — blev købt, og oppe i et Granathul sad vi i sluttet Kreds og lod os den smage, talte om søgnt og helligt og havde det godt og sendte Hilsener til „Hejmdal“ og „Flensborg Avis“. —

Iaftes kom der Bud fra Afdelingen af Kompagniet henne i Ville, at en fransk Flyver igår Formiddags havde besøgt Romagne, -- hvor vi lå fra Fredag til Lørdag, — og ladedet Bomber falde med det Resultat, at der blev 20 Døde og 16 Sårede af vor Transport. Det gjorde et stærkt Indtryk på os alle. Hvem er nu imellem dem? — Landsmænd? Jeg var ikke glad, da vi skulde forlade Romagne og nærmere Fronten, en hel Mil, men jeg tænkte dog, at det måske nok egentlig var sikrere. Det har det i hvert Fald været indtil nu. En By er meget mere udsat end en Skovkløft, men vi er ikke sikre her naturligvis. Du må nu ikke tro, at der falder en Bombe hver Gang en fjendtlig Flyver svæver hen over os, i de fleste Tilfælde sker det ikke, — iaftes var der atter én, en fredelig altså, — og selv om de kaster ned, er det ikke sikkert, det giver Tab, det sker ogsaa kun i de færreste Tilfælde, men det sker, og vi er hurtig bleven belært om, at vi ikke er i Sikkerhed, — vi er ved Fronten. — Nu hører vi idag, at det ikke er vor Transport, der er bleven ramt, men det er af den gamle Besætning i Byen og fra Skovlejren „Deutsch Eck“, hvor vi steg ud i Fredags. Der skal være 16 Døde og 40 Sårede, men Begivenheden holdes nede. Det nytter jo alligevel ikke, det skal nok sive ud. — Vi er i Guds Hånd, Dorothea, og vil betro os i den Dag og Nat. Guds Fred og god Nat, I kære, kære to. — Kys lille Lissen. —

Din egen Jørgen.

Indtryk fra en Rejse i Tyskland.

Som det blev meddelt i Aarsskriftet i Fjor, havde vi forrige Sommer Besøg af Pastor Hans Størmer fra Lüdenscheid i Westfalen; i Sommer var Fru Else Størmer her i ca. 6 Uger for at sætte sig ind i Niels Bukhs Gymnastiksystem, og mod Slutningen af hendes Ophold her havde vi atter den Glæde at se Pastor Størmer her i Ollerup i nogle Dage. Disse Besøg førte til, at jeg i Sommer efter Pastor Størmers venlige Indbydelse opholdt mig i hans Hjem i et Par Uger. Fra Lüdenscheid drog jeg over Köln til Koblenz, sejlede derfra opad Rhinen til Mainz og for saa videre med Toget over Frankfurt, Heidelberg, Stuttgart Nürnberg, Berlin og hjem over Gedser med korte Ophold i de nævnte Byer. Hele Rejsen varede fra den 22. August til den 14. Septbr. og var rig paa mangeartede og stærke Indtryk, som jeg her vil forsøge at meddele lidt om.

Jeg kom til Hamburg sent om Aftenen og fandt efter nogen Søgen Nattely i et tarveligt, men hyggeligt Hotel; og efter et tarveligt Morgenmaaltid næste Dag søgte jeg hen paa Hamborgs Hovedbanegaard. Jeg har været der flere Gange før; men nu var det 10 Aar siden sidst; og det slog mig straks, at jeg i de 10 Aar havde glemt, hvordan Livet paa en Storstads Banegaard er. Her brusede Tog ind og ud med Paaskrifter som Berlin, Basel, Köln (Paris); mine Tanker fortsatte: Lissabon, Buenos Aires. Mennesker myldrede ind og ud af Togene. Folk stimlede sammen om Bladkiosker og Billetudsalgssteder. Et Sus af den store Verdens bølgende Liv greb én og bar én med op i en Luft af Højspænding og Vidsyn, som jeg nu først blev mig bevidst, at jeg ikke havde indaadet i ti Aar. Og med en Følelse af, at det er stort og herligt at leve, tog jeg Plads i min Kupé, og snart gled Toget ud over Elben — hvor atter Livet i Havnen begynder at røre sig — ud over den flade Slette mod Bremen, Osnabrück,

Münster og videre mod Hagen og Lüdenscheid. Det var herligt Solskinsvejr. Paa de fleste Marker var Kornet indhøstet; dér som hér havde Sommeren været tør; men nu efter Regnen var Markerne frodigt grønne. Mange Steder arbejdede man med at slaa eller rive Hø af anden Slet, mens andre Steder Flokke af sortbroget Kvæg gik spredt græssende over de brede Enge.

Hele Vejen ned gennem Hannover og Westfalen træffer vi „det saksiske Hus“ som den typiske Bondebolig. Den firlængede Bondegaard, som vi kender, findes nok

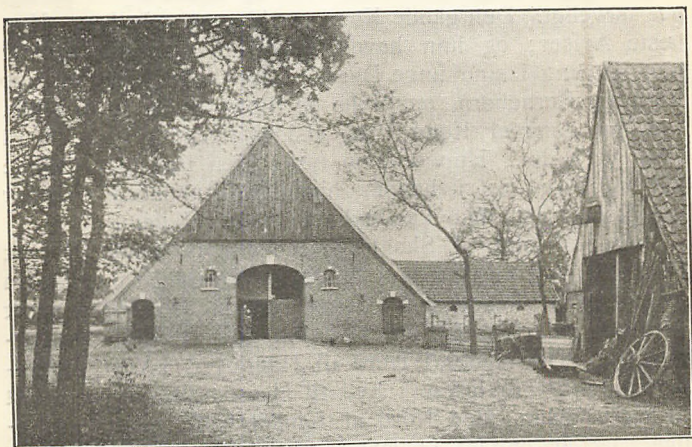

Pastor Størmér og Familie.

kun i Danmark til Ejderen og i Skaane, altsaa saa langt som danske Mennesker har skabt Byggeskikken. Grundprincippet i det saksiske eller frisiske Hus er Bestræbelsen for at samle under ét Tag: Stald, Lade, Beboelse. Gaarden eller Huset ligger ofte med Gavlen ud mod Vejen eller Bypladsen. Midt paa den brede Gavl er en Port. Gaar man ind ad den, staar man i Loen og har lige for sig Køkkenet; til den ene Side Hestene og til den anden Køerne, begge med Hovederne ud mod Loen; oven paa Stænget er Hø og Halm og utærsket Korn. Ved Siden af Køkkenet er til den ene Side Karlens Soveplads og til den anden Pigernes i Alkovesenge, og bag Køkkenet i den modsatte Gavl af Huset er et Par Værelser, som er Familiens Opholdsrum. Paa denne Maade samler Bonden i disse Egne al sin Indevirksomhed inden-

for de samme fire Vægge. Husene er da almindeligvis meget videre end hos os. Det samme synes at gælde om andre Beboelseshuse, hvortil der ikke hører Landbrug, at de ogsaa er langt bredere end hos os, og der er ofte mange Vinduer i Gavlsiden.

Mens saaledes Byggeformen er fremmedartet, saa at man, naar man ser ud af Kupévinduet ikke et Øjeblik er i Tvivl om, at man er i fremmed Land, saa ser Menneskene ud næsten helt som hos os. De er lyshaarede og

Bondegaard i Westfalen.

blaaøjede, tunge i Vendingen som vi; saa snart de kommer ind i Toget og faar sat sig til Rette, begynder de at spise Mellemmad, akkurat som her; sidder man og ser paa dem, mens de spiser, vilde man ikke forbavses, om de pludselig havde givet sig til at tale Dansk. Det samme Indtryk af at være blandt Stammefrænder blev bestyrket, da jeg sammen med Pastor Størmer besøgte en westfalisk Bondegaard. Gaarden laa lidt afsides mellem Bjergene en halv Mils Vej fra Lüdenscheid og hed Woeste (Vøste), Navnet hentyder vist til dens ensomme Beliggenhed. Det var en gammel Gaard, bygget i 1696 i den ovenfor beskrevne Stil, men der var nu sat Skillevægge, saa at Køkkenet ikke mere stod i umiddelbar Forbindelse med Stald og Lade, ligesaa var Karlens og Pigernes Sovepladser i særlige Rum. Der var en køn gammel

Have uden om Gaarden med gode Frugttræer og en Afdeling med Blomster. En gammel Kone paa 80 Aar viste os omkring. Hun fortalte med stilfærdig Stolthed, at hendes Mands Slægt havde boet i denne Gaard i 10 Slægtled. Vi kom indenfor og blev bænket ved et renskuret Fyrretræsbord i en Stue, der var udstyret noget tarveligere og mere gammeldags, end vi vilde finde det selv i en gammeldags Bondegaard hos os. Vi blev beværtet med Kaffe; der var Brød, Smør og Honning paa Bordet og en Slags Kage, altsammen stilfærdigt og ligetil og — velsignet tarveligt. Den gamle Kone var klog og veloplyst. Hun læste Aviser; og hun havde kendt en Dansker, fortalte hun, engang i sine unge Dage. Ellers talte hun om sine Børn og Børnebørn, om Høns og Blomster, jævnt og stille, som en gammel Kone i en afsides liggende jysk Gaard vilde gøre det. Hun talte jo tysk; men i hendes daglige Liv og Færd og i hendes hjemlige Tankekreds var der intet, som man ikke kunde have mødt i Jylland.

Denne Følelse af Slægtskab mellem westfalisk og jysk Bondeliv slog mig ogsaa i Møde fra Westfalensangen, som jeg lærte at kende nogle Dage senere. Westfalen er et Omraade paa 350 □ Mil med lidt over 4 Millioner Indbyggere. Det støder i Nord til Hannover, i Vest til Holland og Rhinprovinsen, i Syd til Hessen-Nassau og i Øst til Weserfloden. Mod Nord er Landet fladt; men den sydlige Del er opfyldt af lave skovklædte Bjerge, som er gennemkrydset af skønne Dale. Sangen har jeg oversat saaledes:

Lad andre prise Rhinens Strømme,
 der slynger sig om Bjergets Fod.
 Hvor Jernet dybt i Bjerget drømmer,
 der vugged' mig min Moder god.
 Paa Bjergets Sider Graner staa,
 i grønne Dale Hyrder gaa.
 Til Bøndergaardes trygge Læ
 højt knejser gamle Egetræ.
 Her var jeg Barn; her blev jeg Mand.
 Gud signe dig Westfalenland!

Vort Folk har aldrig Smiger nemmet,
 og vore Ord er uden Pragt.
 Vi hilser ikke hver en fremmed

med Broderkys og Broderpagt.
 Vil du som Ven gaa hos os ind,
 søg Hjertets Guld, ej ydre Skin,
 og mød os ærligt Blik i Blik,
 „ret ud“ er god Westfalenskik.
 De Mænd er ej for Gøgl og Tant,
 som bygger i Westfalenland.

Hos os der findes gode Kvinder
 med Øjne blaa som Himlens Grund;
 de Smil og Skæmt ej sammenspinder
 til Elskovsleg i flygtig Stund;
 nej, dybt i deres rene Bryst
 der bor en Engel from og tyst;
 og tro i Fryd og Sorgens Nat
 de skænker dig af Hjertets Skat.
 Ja, lykkeligst er den, som vandt
 sin Hustru i Westfalenland.

Gud værne dig med Dal og Tinder,
 du Land, hvor ædle Fædre stred.
 Mit Hjemlands Jord, min Sjæl du binder,
 indtil i dig jeg lægges ned.
 Westfalen, Guds og Fædres Værk,
 som Egestammen fast og stærk,
 dig priser end min blege Mund
 i Dødens sidste Alvorsstund;
 du Land fra Rhin til Weserstrand,
 Gud signe dig, Westfalenland!

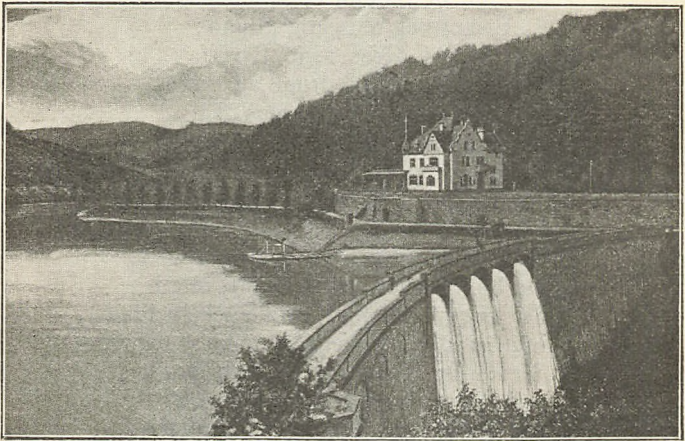
(Emil Ritterhaus.)

Ved denne Lovprisning af Simpelhed, Ærlighed og Trofasthed kommer man uvilkaarlig til at tænke paa danske, men vel særlig jyske Folkeidealere. Hvad er det da for underlige Kræfter, der har drevet Mænd ud fra disse stillfærdige, fredelige Hjem til en blodig Kamp paa Liv og Død med vore Fædre og Landsmænd fra lignende fredelige, jevne Hjem —?

Lüdenscheid ligger i det sydlige Westfalen i Sauerlands Bjerge 450 m over Havet. Byen har ca. 35 000 Indb., der især ernærer sig ved Metalindustri. Bukseknapper, Vestespænder, Tobaks- og Cigaretæsker, Thekedler og m.

m. Byen ligger aabent og højere end det nærmeste Om-land, saa der er frit Udsyn paa de fleste Punkter i Byen. Luften er høj og ren; og de mange Fabriksskorstene for- maar ikke at gøre den sort og tyk. Paa en halv Time kan man fra Byens Centrum naa ud i en af Bjergskovene i Omegnen, hvor der er stille og fredeligt, og hvor man intet mærker til Menneskers Travlhed.

Fra Lüdenscheid strækker sig to Dalsænkninger, mod Sydøst til Werdohl og mod Nordøst til Altena, de gen-

Kunstig Sø nær Lüdenscheid.

nemstrømmes hver af en Elv, Verse og Rahmede. De falder begge i Lenne, der løber til Ruhr, der gennemstrømmer det store Kul- og Industridistrikt omkring Es- sen. Begge disse Elve er dæmmet op, saa der dannes kunstige Søer, hvorfra Vandet kan reguleres. Langs ad Dalene ligger Fabrik ved Fabrik; og disse Fabrikkers Maskiner drives for en stor Del ved Vandkraft. Der gaar Jernbaner langs ad Dalene; og her møder man en under- lig Blanding af den moderne larmende Industrivirksomhed og et stille fredfyldt Naturliv. I Bunden af Dalen ligger Fabrikker, Handelssteder, Gæstgiverier, op ad Bjergsiderne Arbejderhuse bag dem Haver og Smaamarker med Geder og enkelte Køer, og øverst oppe Skoven af Gran, Fyr og Birk. Ogsaa i disse Dale er det mest Metalindustri, der

drives; og selv her i disse afsides Bjergbygder lavede man Granater og Flyvemaskindele o. s. v. under Krigen. Ikke alene var Mændene i Krig ved Fronten, men ogsaa her fossede Elven og snurrede Fabrikkens Hjul for at holde det forfærdelige Drama i Gang.

Jeg besøgte en af de store Metalvarefabrikker i Lüdenscheid og fik Lov at se, hvorledes man smeltede Metal og lavede Messing, hvorledes kvartertykke Aluminiumsblokke blev valset saa tynde som Papir, og hvorledes man af en flad, tynd Skive af Tin paa et Øjeblik formede en smuk Thekande. Paa Vejen til Fabrikken havde vi talt om Fabriksarbejdets dræbende Kedsommelighed; nu vilde Tilfældet, at det første, vi saa, netop var, hvorledes en Arbejder med stor Kunstfærdighed formede, glattede og polerede en saadan Thekedel, et Arbejde, hvortil der krævedes ikke alene hele Mandens Opmærksomhed, men hvor kun en vaagen Skønhedssans og lang Øvelse kunde frembringe et saa godt Resultat, som det vi her saa. Der var her et godt Forhold, syntes det, mellem Arbejder og Arbejdsgiver. Den unge Fabrikherre havde været i Krigen; ved Dorpat i Rusland var han bleven saaret; og derved var han bleven kendt med en ung tysk Professordatter. Nu var hun Frue i hans smukke Hjem. Ogsaa Krigen havde sin Romantik. Vi besøgte flere Fabriksarbejdere i deres Hjem. Jeg fik Indtryk af, at de havde ret gode Kaar. Hjemmene var hyggelige og rene; og Børn og Hustruer var velernærede og velklædte. Til mange af Hjemmene var der Haver, som dyrkedes med stor Iver. Der var næppe en Plet Jord i hele Lüdenscheid saa stort som et Køkkenbord, uden at den var tilplantet med Kartofler, Roer eller Salat. Landbruget i Omegnen forekom mig derimod ikke at staa ret højt; men Jorden var ogsaa mange Steder stenet og mager.

Nogle Timers Kørsel med Jernbanen imod Nord fra Lüdenscheid ligger det store vesttyske Industri- og Kuldistrikt. Pastor Størmer havde en Broder og en Svoger, der var Præster i disse Egne; dem besøgte vi og fik samtidig Lejlighed til at se Grubevirksomheden.

Eggen gør et noget øde og trøstesløst Indtryk. Terrænet er helt fladt; men næsten helt oversaaet med store, mørke Fabriksbygninger og kedelige, tilsyneladende maskinfabrikerede Arbejderboliger, Butikker og Gæstgiverier.

De store Byer, der ligger her: Barmen, Elberfeld, Essen, Bochum, Dortmund, o. fl. er just ikke saa tæt sammenbyggede eller har saa høje Huse; det er mere saaledes, at i Byerne ligger Fabrikkerne tæt sammen, medens de ligger mere spredte i de saakaldte Landdistrikter. Og her ude har man ogsaa smaa og store Landbrug ind imellem Fabrikkerne og oven over Grubegangene. Saadanne enkelte og tilsyneladende fredelige og stilfærdige Bøndergaarde, der laa her inde midt i denne rygende og larmende, svedende og nervedirrende Jettegaard, saa ud som om de var glemte fra en fjern og idyllisk Fortid. Det var stille Solskinsvejr i de Dage; og da vi kørte fra Lüdenscheid laa Egnen i en klar blaa Dis; men her i Kul- og Fabriksomraadet var Disen farvet gulgraa. Saa vidt Blikket naaede, laa der overalt en Taage af Røg og Støv.

Den Grubevirksomhed, vi besøgte, laa i Recklinghausen og ejedes af et Aktieselskab, der havde erhvervet Retten til at bryde Kullene i et Omraade af 4 Kvadratkilometer. Der var flere Lag Kul under hinanden i Jorden. Lagenes Tykkelse var lidt over eller lidt under 1 Meter; i enkelte Tilfælde laa to Lag tæt sammen med kun $\frac{1}{2}$ Meter Jord imellem, saa brød man begge Lagene paa en Gang. Den dybeste Grubegang var 570 m under Jordoverfladen. Omkring Skakten, hvor Kullene bragtes frem, laa et helt Komplex af store Bygninger med vældige Maskiner, Kontorer, Baderum o. s. v. Der arbejdede omkring 2000 Mand her, 1300 under Jorden og 700 over Jorden. Der arbejdedes Dag og Nat, hvert Arbejdshold 7 Timer ad Gangen, heri indbefattet Op- og Nedstigning. Der fremdrages daglig omkring 1.400,000 kg Kul. Dampmaskinen, der hejser Kullene op, har en Styrke af 800 Hestes Kraft. En anden vældig Dampmaskine blæste Luft ned i Grubegangene. I hver Krog af disse Grubegange, der havde en Længde tilsammen af 1000 km, blev der pumpet frisk Luft ind. I hvert Minut presseses 7000 Kubikmeter Luft ned i Gangene. Det er saa stor en Mængde, at selv om Luft er meget let sammenlignet med Kul, saa blev der dog drevet flere Kilogram Luft gennem Grubegangene i et Døgn, end der blev draget kg Kul qp. Endvidere blev der i stærke Rør, der laa overalt i Grubegangene, inddrevet sammenpresset Luft, som man dernede under Jorden kunde fylde i smaa Lokomotiver og bruge

den som Drivkraft til at køre Kultipvognene til og fra Skakten.

Inden vi fik Lov at komme ned i Grubegangene, maatte vi ind i et Baderum, hvor vi fik hver et Sæt Tøj udleveret: Uldskjorte, Strømper, Benklæder, Jakke, Halstørklæde, en svær hjelmformet Læderkasket, et Par lange Støvler og endelig en Sikkerhedslampe og en Stok. Iført denne Uniform — der klædte os udmærket — kravlede vi med Driftslederen ind i Elevatoren, der lige var blevet lænset for et Sæt Tipvogne; Døren smækkede i for os. En Klokke kimedede; og vi suste nedad, lidt beklemte om Hjertet og med en underlig Fornemmelse omkring Mellemgulvet. Efter et Øjeblik Forløb standsede vi og krøb ud. Vi kom ud i en bred, hvælvet Gang, der var oplyst med elektriske Lamper. Midt ad Gangen laa Skinnevejen. Anførte af Driftslederen vandrede vi nu fremad; snart slap den elektriske Belysning op, og vi gik lige ind i Mørket; men hver havde jo sin lille Lampe, der kastede et noget spørgelseagtigt Skær op paa Grubegangens Vægge. Her var højt nok til, at vi kunde gaa helt oprejste, selv om de to Præster var højere end jeg. Der var tørt og godt at gaa. Selv om der laa en bred sejlbar Kanal lige over vore Hoveder, kom der dog ikke en Draabe Vand igennem de overliggende Jordlag. Vi var 225 m under Jordens Overflade; men det saakaldte Grundvand kom altsaa ikke her ned. Mens vi nu vandrede fremad, fortalte Driftslederen os omstændeligt om Jordlagenes Natur, deres Hældning og Tykkelse. Enkelte Steder var Gangene stivet af med Brædder og Træpiller; men de fleste Steder var Fjeldet haardt nok til at kunne staa alene. Pludselig larmede det foran os i Mørket, et Lys kom til Syne, og snart raslede et langt Tog af et halvt Hundrede Tipvogne læssede med Kul forbi os og hen mod Skakten. Efter at have gaaet omtrent en Kilometer naaede vi et Sted, hvor der hakkedes Kul løs. Her stod fire Mand og arbejdede. De var kun iførte Benklæder og Sko og havde en lignende hjelmformet Læderkasket paa Hovedet, som vi. De var komplet sorte paa den nøgne Overkrop af Kulstøv. Kun om Øjnene og Munden var der en fugtig, bleg Rand, og hvor en Sveddraabe banede sig Vej ned over Brystet blev der en lys Stribe. Direktøren tiltalte dem i en haard Korpaltone; og de svarede mut og tvært; ogsaa overfor os

andre, der tiltalte dem saa venligt, vi kunde, havde de mutte Svar. Direktøren spurgte dem om, hvor meget de tjente i Gaar, „66 Mark“ svarede en af dem. Direktøren forklarer, at Mændene arbejder paa Akkord og faar Betaling for hvert Tipvognlæs, mere eller mindre, som Kullene er svære at hakke løs til. Er de gifte, faar de Tillæg, ligesaa Tillæg for hvert Barn. En gift Arbejder kan da komme op paa en Løn af 80 Mark om Dagen, d. v. s. et Arbejdsskifte à 7 Timer. Vi forlader disse Arbejdere og kommer ind i en anden Gang. Her staar to Mænd og taler sammen i et Støv saa tæt, at man kun ser deres Lamper som gennem en Taage. Den ene staar og spiser og drikker til af en Flaske. Naar en Draabe Øl løber ned over hans Hage, bliver der en lys Stribe. Han smiler, da han ser os. Pludselig lyder et vældigt Drøn samtidig med, at et vældigt Luftryk faar os til at fare sammen. Det var en Sprængning, som den spisende Mand lige havde antændt. Vi kom igen ud i Gange med ren og frisk Luft, talte med andre Arbejdere og vendte endelig efter et Par Timers Vandring tilbage til Opgangen. Mine Ledsagere fortæller Direktøren, at jeg er fra Danmark. „Danmark“ --- han tænker sig lidt om, som skulde han have hørt det Navn før. „Taler de Tysk der?“, spørger han. „Nej“, svarer jeg, „vi taler Dansk!“ „Dansk, er det Dansk. det De nu taler?“ Jeg var for sort i Ansigtet til at rødme og gav mig saa til at tale Dansk til ham. Naa, ja, det kunde han ikke forstaa. Mine Venner forklarer ham lidt om Danmark, at det er en selvstændig Stat med Konge og det hele. Han giver sig saa til at fortælle om, hvorledes han har arbejdet sig frem. Fra først af kørte han som Dreng med de smaa Heste, der den Gang trak Tipvognene hernede i Gruberne; siden var han bleven forfremmet fra Post til Post, havde været paa en Skole for at lære lidt Bjærgværkslære; og nu havde han i mange Aar været Driftsinspektør her. Han omtalte de moderne Arbejderforhold med nogen Bitterhed og Ringeagt. Han var helt igennem den gamle Tids Mand med en vis haard og soldatermæssig Optræden overfor Folkene; mod os var han overmaade god og elskværdig. Vi kom op af Gruben, blev skyllet grundigt i et lunken Karbad, fik vore egne Klæder paa, takkede og gik.

Grubearbejdet syntes ikke saa glædeløst og utiltalende,

som jeg havde tænkt; men alle de Mennesker, jeg saa, baade oven over og nede under Jordoverfladen, saa mutte og uglade ud, og hele Egnen bar Præg af, at man sled uden Glæde. Men her var Travlheden overalt. Sporvogne kørte regelmæssigt gennem hele Distriktet; ladede Pramme blev slæbte henad Kanalerne; lange Jernbanetog, trukket af kolossale, men rustne Lokomotiver, bruste med korte Mellemlum ind mellem de mange Storbyers Perroner. Oftest kom Togene nøjagtigt paa de i Køreplanen angivne Klokkeslet. I Udkanterne af alle Byer saa man nyopførte Huse eller Boliger under Opførelse. Inde i Gaderne blev det ene Hus efter det andet malet op. For den tilfældige Beskuer syntes der at være Opgang overalt. Butikkernes Vinduer var alle Vegne fulde af Varer. Der var Klæder, Sko og Madvarer i ubegrænset Mængde, syntes det; og Priserne var ingenlunde høje. En Fabriksarbejder tjente 60—70 Mark om Dagen. Grubearbejderen 60—90. For 3 Dagløne kan Arbejderen købe et Par gode Snørestøvler; for 2 Ugers Løn kan han faa et Sæt brugeligt Stadstøj; for $\frac{1}{3}$ af en Dagløn kan han spise en god Middagsmad paa et ordentligt Hotel; og for $1\frac{1}{2}$ Dagløn kan han køre med Eksprestog i 10 Timer. Det fremgaar heraf, at den tyske Arbejder er i Stand til at kunne leve nogenlunde godt; og Arbejderne er dog altid de mange Millioner, saa selv om mange, der skal leve af en lille Kapital eller af en lille Pension, lider Nød, saa vil det dog sikkert altid være saaledes, at naar et Lands Arbejder- og Bondebefolkning har et jævnt godt Udkomme, saa er dette Land ikke daarligt stillet.

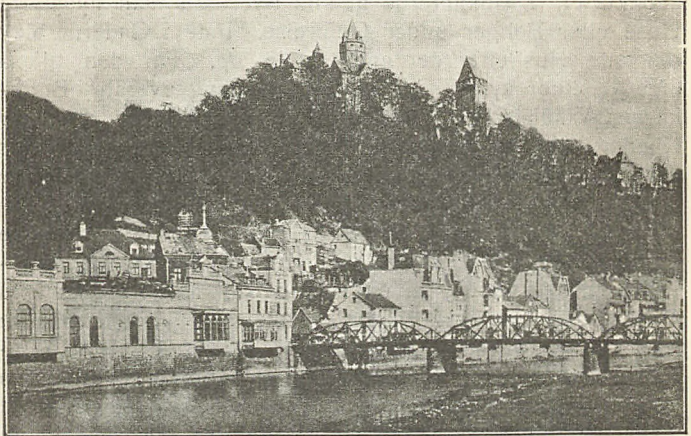
Jeg fik et stærkt Indtryk af et Folk, der arbejder, arbejder med Haab til Fremtiden og i sit store Flertal fører en forstandig, tarvelig Levemaade. Invalider saa jeg kun i Berlin paa Strøget „Unter den Linden“; men der var mangan én, der havde en kunstig Haand eller Fod, som færdedes frit omkring mellem andre Mennesker, og som man ikke lagde Mærke til, hvis man ikke netop kom til at bemærke en brun behandsket Haand, der førtes lidt stift, eller en Fod, der blev flyttet lidt tungt. Om de fortvivlede Valutaforhold kan føre dette Samfund til Ruin, kan jeg ikke dømme om; men saa længe der arbejdes med den Energi, der nu sættes ind, og saa længe der leves saa tarveligt som nu, da kan store Byrder bæres.

*

*

*

Allerede under de første Dages Spadsereture i Lüdenscheids Omegn lagde jeg Mærke til en Mængde malede Tegn, som med korte Mellemrum fandtes paa Telefonstænger, Afvisersten eller især paa Skovens Træer langs Veje og Stier, der var Kors, Kvadrater, Cirkler og Pile. Paa mit Spørgsmaal om, hvad de betød, blev der svaret, at det var „Vandrefuglene“s Tegn, som viste Vej ad de forskellige Ruter, som Vandrerne kunde gaa. Fulgte de

Altena med den gamle Borg.

Korsene, kom de et Sted til, Kvadraterne viste Vej til et andet Maal o. s. v. Og saaledes, fortalte man mig, var der over hele Tyskland organiseret Vandreruter til særlig smukke Egne eller til historiske Steder; og rundt omkring var der Herberger, hvor de vandrende kunde tage ind og koge deres Mad og sove om Natten. Vi besøgte et saadant Herberge, der var indrettet i en gammel Ridderborg ved Byen Altena. Borgen var for faa Aar siden restaureret, der var nu et værdifuldt historisk Museum; og der var ogsaa Restauration; men i de Rum, der var bestemt for de vandrende unge, var der aabne Ildsteder, svære Borde og Bænke, hvor de kunde tilberede og spise deres Mad. Da der ogsaa her tæt ved Altena var en meget ejendommelig Drypstenshule, som var oplyst med elektriske Lamper og frembød et helt eventyrligt Skue med sine

pragtfulde Søjler og gardinformede Drypstensdannelser, var dette et særligt besøgt Sted.

Vandrefuglebevægelsen var allerede begyndt før Krigen, vistnok især blandt Storbyernes Overklasseungdom. Unge Mennesker kededes og væmmedes ved disse Kredses Selskabsliv med den overdaadige Æden og Drikken og med dens løse sædelige Forhold. Og som Protest herimod gik de fra det altsammen. En 3—4 Kammerater slog sig sammen, ordnede sig hver en Rygsæk med lidt Brød, Pølse, Kaffe eller Te og et Kogekar; en Feltflaske med Vand, maaske et Tæppe, de nødvendigste Genstande til at holde Klæder og Krop i Stand med, en Stok i Haanden og sommetider en Luth eller Mandolin over Nakken, og saaledes vandrede man ud i Guds frie Natur. Ved Vejkanten eller i Skoven kogte man sin Kaffe eller Te eller Havregrød; man sov i Høstakkene eller i Bøndernes Lader. Maalet var at komme det oprindelige Naturliv saa nær som muligt; man vaskede sig i Bækken og lod Solen tørre Haaret; man vandrede som Hjort og Hare, sang om Kap med Fuglene, levede og groede som Blomsterne ved Vejkanten.

Denne Bevægelse har taget et mægtigt Omfang i Tyskland nu efter Krigen. Tusinder af Tysklands unge Mænd og Kvinder gennemvandrør i Sommertiden det store Rige. De daarlige økonomiske Forhold og Fædrelandets Nød har givet Bevægelsen øget Vind i Sejlene. Det bliver en Sport at vandre saa langt som muligt med det mindst mulige Forbrug af Penge. Man gaar uden Hat og uden Strømper ofte ogsaa uden Sko. Tobak og Spiritus forsages fuldstændig. Det gælder om at skabe en sund og stærk Ungdom med saa faa legemlige Fornødheder som muligt, en Ungdom, der kender den tyske Natur og har lært at elske den, en Ungdom, som kender og elsker det tyske Folk, især som det lever paa Landet i Rigets forskellige Egne, kender de forskellige Egenes Sæder og Skikke og Historie; men først og sidst en Ungdom, som glæder sig ved Naturen, som vil leve med Naturen i dens Simpelhed og Enfold.

Og det er ikke alene den skolesøgende Ungdom, der i Sommerferien giver sig ud paa lange Vandringer. En Flok unge fra Lüdenscheid havde i August været en Tur paa Helgoland, Sejlturen havde man faaet Lov at gøre

med en Fragtdamper. Men ogsaa Fabrikarbejderen tager nu, da Fabrikkerne holder stille Lørdag Eftermiddag, allerede Lørdag Middag Rygsækken paa Nakken og vandrer ud i Bjerge og Skove og kommer først hjem Søndag Aften. Selvfølgelig har ogsaa Biografteatre og Ølstuer her deres Dyrkere; men de økonomiske Forhold begunstiger jo i høj Grad Friluftsglæderne.

Det Folkehøjskolearbejde, som Pastor Størmer har begyndt i Lüdenscheid, har nær Tilknytning til denne Vandrebvægelse blandt Ungdommen, men sigter samtidig paa at aabne de unges Blik for Sjælens Verden, for Historie og Digtning, for Aandslivets Herlighed.

Det var i Foraaret 1919 Pastor Størmer begyndte paa sin Højskolevirksomhed ved 2 Aftener om Ugen at samle unge Mennesker til Foredrag og Samtaler over „Fichtes Taler til den tyske Nation“. Dette Arbejde er siden fortsat og udvidet, saaledes at da man nu i Efteraaret d. 23. Septbr. holdt Aabningsmøde, kunde man begynde med ca. 150 Elever; deraf var der 55 nye Elever og henved 100, der fortsatte i de tidligere begyndte Kursus. Der arbejdes almindeligvis i Hold paa 20—30 Elever. Undervisningen foregaar om Aftenen, for hvert Hold 2 Gange om Ugen. Det nu begyndte Vinterkursus omfatter 5 ældre Hold paa 20 Deltagere hver og 2 nye paa 27—28 hver. Foruden Arbejdet i de smaa Hold samles man af og til til Fællesmøder for alle Holdene.

Et Par Dage efter, at jeg var kommen til Lüdenscheid, havde Pastor Størmer indbudt sine tidligere Elever til et Møde, som jeg fik Lov at være med til. Her var ca. 100 unge Karle og Piger i 20-Aars Alderen samlede. Man begyndte med at synge en Sang, der klang fuldtønt og renere og smukkere, end vi kan synge ved vore Møder. Derefter holdt Pastor Størmer et udmærket Foredrag om Island; atter blev der sunget; en Lærer holdt en lille Tale om „Nutidens Ungdom“, et lille Kor sang nogle flerstemmige Sange; en lille Flok hvidklædte Piger udførte en smuk Folkedans til Sang; endelig var der en af Eleverne, der holdt en meget velformet Tale om, hvad den tyske Ungdom vilde, og heri omtalte han ogsaa Danmark og henvendte nogle Ord til mig. Derefter holdt jeg en lille Tale, som ganske vist var indstuderet i Forvejen, og som jeg nærmest læste op. Pastor Størmer sluttede

af, og man sang en Aftensang, inden man skiltes efter et Par Timers Samvær. Mit Indtryk af dette Møde var, at der raadede den samme gode Aand her som i vore hjemlige Højskole-Ungdomskredse.

Dette Indtryk fik jeg bekræftet, da der en Søndag var Udflugt til en af Skovene i Omegnen. Her var atter en stor Skare unge samlede. Der blev danset Folkedanse og øvet Sanglege. Her dansede de „Syv raske Piger i Ring Falderalla“, „Per Spelman han havde en eneste Ko“, „Vi er Musikanter ifra Schwabenland“, „Og vil I nu vide og vil I nu forstaa, hvordan Bønderne pløje og harve“ o. m. fl. af vore kendte Lege. Der blev kogt Kaffe i det fri, de unge havde selv Kedler og Vandgryder med. Det hele var meget primitivt og meget tarveligt, men festligt og hyggeligt. Siden samledes man i Flok og sang nogle Sange, Pastor Størmer holdt en lille Tale, man sang atter; og hver drog til sit.

Jeg har omtalt dette saa udførligt for at gøre opmærksom paa, at vi her virkelig har at gøre med et Ungdomsarbejde og Højskolearbejde i samme Aand, som den der præger den danske Højskole.

Der findes i Tyskland endnu kun nogle faa virkelige Højskoler i den Forstand, som vi har dem i Danmark, hvor altsaa Eleverne bor paa Skolen og beskæftiges hele Dagen med Skolearbejde; men rundt omkring i Tysklands Byer findes der lignende Højskolekursus som dem, jeg her har omtalt, og som altsaa mere ligner Johan Borups Højskolearbejde i København end det, vi driver paa vore almindelige Højskoler. Og at man ogsaa her i Tyskland har forstaaet det væsentlige i den danske Højskoletanke, kan nedenstaaende Udtalelser fortælle om.

I et Slags Programblad, som Pastor Størmer udsendte i Efteraaret, hedder det saaledes:

„Hvad vil vi? Bygge en ny Videnskabsfabrik? Være levende Konversationsleksikon'er? Søger vi Magt? Stræber vi efter Ære (Kundskab er Magt! Lære bringer Ære!)? Nej! Vi vil mere endnu: Vi vil være Mennesker! Det er med Mennesker som med en Fotografiplade, der har optaget et Billede; men Billedet er ikke fremkaldt endnu. Fotografen kan med sine Redskaber og sin Kunst faa Billedet klart frem. At danne Mennesker er at fremkalde, at virkeliggøre Menneskebilledet, der som en guddommelig Hemmelighed ligger skjult i os fra Fødselen. Folkehøjskolen vil danne Mennesker til Mennesker og Folket til Folk. Heraf Navnet Folkehøjskole. — Det at danne og forme er Livets og Aandens

Sag. Hvem danner Træet, Fuglen, Fisken? Det gør altid Livets Vidunderkraft, som strømmer igennem dem. Dannelsen virkes ved Guds Kraft. Derfor vil vi lade Guds Kraft virke i os og danne os“.

I Nærheden af Stuttgart begynder der i dette Efteraar en Pige højskole i et gammelt Kloster i Denkendorf, som er indrettet dertil. I de Oplysninger, der er udsendt fra Skolen, hedder det bl. a. saaledes:

„Vor Folkehøjskole er ingen Højskole i den Forstand, at det er som et Universitet. Navnet stammer fra Danmark, Folkehøjskolens Moderland. Der forstaaer man ved en Folkehøjskole en Skole for voksne i Modsætning til en Skole for Børn. Fra Danmark er baade Navnet og selve Sagen kommen til os.

Højskolen vil være et Dannelsessted, hvor man søger at hjælpe Mennesker til et indre aandeligt Holdepunkt, en Skole for Livet. Eleverne skal vende tilbage til deres Arbejde med en dybere Forstaaelse af det og en større Dygtighed til det.

Højskolen vil ikke fordreje Hovedet paa Eleverne, men vil blot lære dem at skatte det simple og enfoldige. Skolen vil ikke uddanne Frøkener og vil ikke forsøge paa at give dem nogen „Verdens“dannelse, tværtimod vil den arbejde paa at lære dem at elske deres Hjem og deres eget Folk.

Vor Skole forlanger ingen Optagelsesprøve og søger ikke at give en Undervisning, der kan prøves ved Eksamen. Den forlanger kun Selvprøvelse og vil hjælpe til Livsmodenhed.

Hele Undervisningen gaar ud paa at styrke, pleje og forædle de aandelige Kræfter og gøre Eleverne modne til deres Livsgerning. — De, der kan være enige med os i denne Grundtanke, er velkomne hos os.“

I Stuttgart, hvor jeg besøgte Frk. Klara Nestle, der var hos os en Tid i Sommer, blev jeg indbudt til at tilbringe Aftenen hos Hr. Bäuerle, der er Leder af Folkeoplysningsarbejdet i det tidligere Kongerige Würtemberg. Der var tillige en Professor i Religionshistorie fra Universitetet i München, som var Katholik. Her blev ogsaa talt om Tysklands vanskelige Stilling om Striden mellem Katholiker og Protestanter, mellem Bybefolkning og Landbefolkning og mellem den nye Tid og den gamle Tid; og de to Mænd var enige om, at det eneste, der kunde bjerge det tyske Folk igennem denne Tid med al sin Nød og Vildfarelse, var en sædelig-religiøs Rejsning af Ungdommen; og dette, mente de, kunde bedst ske gennem Folkehøjskolen. Jeg spurgte dem, om de troede, at en virkelig sædelig Opdragelse af Ungdommen lod sig gennemføre uden gennem Kristendommen. Hertil svarede de begge: „Nej! Uden Gud gaar det ikke!“ (ohne Gott geht es nicht). Da jeg bemærkede, at det syntes mig vanskeligt,

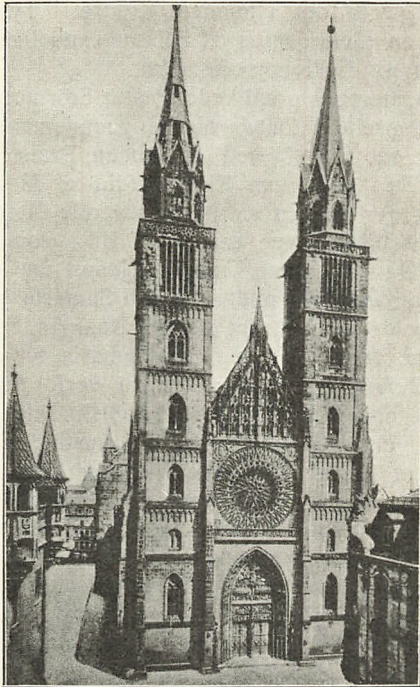
at et Samarbejde i Folkehøjskolen kunde flnde Sted mellem Katholiker og Protestanter, naar Arbejdet skulde hvile paa et kristeligt Grundlag, talte de begge om det, at Jesus Kristus jo dog var Hovedet for begge Kirkeafdelinger, og man byggede dog paa de samme Evangelier; man maatte se paa det, der samlede, og skyde det, der skilte, i Baggrunden.

Saaledes gærer det i mange Kredse i Tyskland med Tanker om en Genrejsning af Folkets aandelige Kraft gennem Grundtvigs Folkehøjskoletanke.

Den 4. September prædikede Pastor Störmer i „Erlöserkirche“ i Lüdenscheid. Det var Morgengudstjeneste, der skulde være Højmesse Kl. 10 ved en anden Præst; men trods det tidlige Tidspunkt var Kirken fuld af Mennesker vel ca. 800; og der var en smuk og levende Menighedssang. Störmer prædikede over Lukas 17, 11., som han læste saaledes: „Og det skete, medens Jesus var paa Vej til Jerusalem, at han drog midt igennem Samaria og Galilæa“. Talens Indhold var omtrent dette: Naar Jøderne drog op til Jerusalem, drog de uden om Samaria for ikke at besmittes af Befolkningen der; det var derfor noget nyt og usædvanligt, noget der stred mod jødisk Skik, naar Jesus drog midt igennem Samaria. Men saadan som det var den Gang, at Jesus gik midt igennem den syndige og urene By, saadan er det ogsaa nu. Ogsaa i Dag gaar Jesus midt igennem Samaria. Og hvor er saa Samaria her hos os? De konservative Partier mener, at Samaria er hos Arbejderpartierne, og Arbejderpartierne, at det er i de konservatives Kredse. Mange hos os mener, at Samaria er i England og Frankrig; men næsten hele Verden er enig om, at Samaria er i Tyskland, hvis det var rigtigt, lad os da glæde os over, at Jesus gik midt igennem Samaria. Men saaledes er det ikke. Samaria er inde i dig og i mig, i hver enkelts Bryst, der er der Synd og Urenhed; men midt igennem denne Synd og Urenhed gaar Jesu lysende Skikkelse for at borttage Synden, rense det urene og skænke os et evigt Liv.

Der var dyb Andagt under denne Gudstjeneste; og da Menigheden strømmede ud af Kirken, hilste Venner paa hinanden; og en lille Skare unge flokkedes snart om Pastor Störmer og hans Familie for at udveksle Hilsener, saadan som vi ogsaa kender det her indenfor vore Menigheder.

Den følgende Søndag var jeg i Kirke to Gange i Nürnberg. Kl. 8½ gik jeg hen i den katholske „Frauenkirche“. Der var allerede mange Mennesker, som knælede paa Bedeskamlerne eller sad paa Bænkene, stille hver for sig. Kl. 9 begyndte Gudstjenesten, der var megen Vekselsang

Lorenzkirche i Nürnberg.

mellem Præst og Menighed, som jeg ikke forstod; men der var ogsaa virkelig Menighedssang, saa fuldtønt, saa rig og levende, som jeg sjældent har hørt den her hjemme. Der blev prædiket om det, at Gud er Herren; og al den menneskelige Nød, vi lever i nu, kommer derfra, at vi ikke bøjer os for Gud og hans Lov. Der blev igen sunget og bedt, og Kl. godt 10 var Gudstjenesten forbi; men ogsaa her havde jeg et stærkt Indtryk af dyb Alvor og af levende Kristendom; og det forekom mig, at en meget stor Del af Folkene i den tættopfyldte Kirke var Arbej-

dere; og det var klart, at det ikke var tilfældige Gæster, thi de allerfleste kunde følge med i deres Bog og deltage i Vekselsange og i Svarene paa Præstens Oplæsninger.

Fra „Frauenkirche“ gik jeg hen i „St. Lorenz Kirche“. Her var protestantisk Gudstjeneste; ogsaa denne store Kirke var helt fyldt af Mennesker, der lyttede med Alvor til Prædikenen og tog levende Del i Sangen. Men Menighedssangen syntes mig ikke at være saa levende og kraftig som i den katholske Kirke.

Men altsaa her i Nürnberg i Bajren i en af de Byer, hvis Arbejderbefolkning ogsaa tog Del i de blodige Kommunistopstande, her var der levende Menigheder. Her fyldte man en almindelig Efteraarssøndag Kirkerne for at søge Hjælp og Trøst og for at takke og lovsynge vor fælles Frelser og Herre.

*

*

*

Der var et Spørgsmaal, der mødte mig mange Gange, og som gjordes mig, saa snart jeg var bleven saa nær kendt med Vedkommende, at saadanne Spørgsmaal kunde gøres, og det lød ofte saaledes: „Hvorledes er det nu, mener De deroppe i Danmark ogsaa, at vi Tyske alene er Skyld i Krigen?“ Og naar jeg saa svarede, at selv om ikke de fleste Danske vilde sige, at Tyskland alene var Skyld i Krigen, saa vilde dog et meget stort Flertal sikkert sige, at det var Tyskland, der havde sluppet Krigen løs, og at hvis Tyskland havde i særlig Grad ønsket at bevare Freden, kunde det jo dog have ladet de andre erklære Krigen, saa havde jeg ofte det Indtryk, at det var dem aldeles ubegribeligt, at vi kunde tro saaledes om dem. Og naar jeg nævnte den præjsiske Militarisme som en særlig Krigsaarsag, saa svarede man mig med at nævne alle de Lande, som England havde erobret og den Dag i Dag beherskede med sit Militærvæsen. Hvorfor hadede vi saa ikke engelsk Militærvæsen ligesaavel som tysk? Jeg svarede da gerne, at den tyske Militarisme syntes mig at have en mere udfordrende Karakter og nævnte som Eksempel Bismarckstaarnet paa Knivsbjerg i Sønderjylland med den i mine Øjne hovmodige Indskrift: „Vi Tyske frygter Gud og ellers intet i Verden“. Ja, det Taarn havde de aldrig vidst noget om; og de vilde ikke have billiget, at et saadant Taarn var blevet rejst eller en saa-

dan Indskrift sat. I det hele taget blev jeg forbavset over Gang efter Gang at møde, ogsaa hos Lærere og universitetsuddannede Folk, en fuldstændig Uvidenhed om det Spørgsmaal, der i de sidste 50 Aar næsten har fyldt hele vor nationale Tilværelse, *det sønderjyske Spørgsmaal*.

Hos den store, almindelige Befolkning og langt ind i Læreres og Præsters og studerede Folks Kredse er den Tanke vist aldrig for Alvor kommen ind til den enkeltes Bevidsthed, at Tyskland havde gjort nogen Uret mod Danmark. Ikke fordi man hylder den Tankegang at „Magt er Ret“, men simpelthen fordi de aldrig, hverken i Skolen eller siden, har hørt noget andet, end at Sønderjylland er gammelt tysk Land, som ganske vist en Tid har været under Danmark, men som siden 1864 lykkeligt var knyttet sammen med det store Fædreland.

Men paa samme Maade som Befolkningen har forholdt sig til det sønderjyske Spørgsmaal, har man omtrent forholdt sig til Skyldspørgsmaalet i Verdenskrigen. Det har staaet for den almindelige Befolkning som noget ganske selvfølgelig, som slet ikke skulde diskuteres, at Tyskland havde Retten og de andre Uretten paa deres Side. Og det vilde vel ogsaa have været umuligt for Folket at bære Krigsaarenes utrolige Lidelser, hvis det havde tvivlet om, at det havde Ret.

Jeg fik det Indtryk, at for mange gode Mennesker i Tyskland var det en stor Lidelse at føle, at saa mange, ogsaa i neutrale Lande, mener, at Tyskland har Hovedskylden for Krigen. Og det forekom mig, at for enkelte Mennesker var det tungere at tænke paa, at de skulde bære Skyldbyrden for Krigen, end det, at de skulde betale de mange Penge.

Her var et vanskeligt Spørgsmaal. Mens vi helt ud kunde dele de aandelige Værdier i Kirken, i Højskole- og Ungdomsarbejdet, saa gik det jo ikke saa let, naar vi kom til det nationale. Det var just ikke Sønderjylland; thi de fleste, jeg talte med om dette, var enige i, at naar Befolkningen var dansk og altid havde været det, saa var det ogsaa rigtigt, at den kom til Danmark, naar den ønskede det. Men det var den underlig barnagtige Kejserforgudelse og den selvglade Forherligelse af Sejren over Frankrig i 1870—71. Ud over Tyskland findes en utrolig Mængde Sejrsmonumenter og Billeder og Statuer af

Kejser Wilhelm I og Bismarck. Ja, i mange Hjem saa man Billeder af Bismarck, Moltke, Roon og Hindenburg. I en Skole hang endog to lige store og ens indrammede Billeder af Morten Luther og Hindenburg. Dette, at man endnu kan lade hænge i en Skole et Billede af Hindenburg sammen med Luther paa lige fremtrædende Plads; det bliver vel alle Dage for en Dansker uforstaaeligt.

Det er jo muligt, at det er Sønderjylland, der ligger imellem og paavirker vor Dom; men jeg vil dog næsten tro, at den Afsky, man nu som Dansk maa føle ved hele den tyske Kejser- og Militæraand, den stammer ikke alene fra politiske Modsætningsforhold, den stammer ogsaa fra vor Folkenatur. Henrik Ibsen talte ogsaa paa vore Vegne, naar han i 1870 i „Ballonbrev“ skrev om Bismarck og Mændene fra 1870:

„De kan sagtens Silke spinde
til en Tid, men dør derinde. —
Just i Sejren bor Forliset.
Prøjsens Sværd bli'er Prøjser-Riset.

Siffer Sejren faar sin Dom.
Øjeblikkets Blæst slaar om;
lig en Storm paa Ørken-Sletten
vil den fælde Afguds-Ætten.
Bismarck og de andre Gubber
vil, som Memnons Søjlestubber,
sidde sprød paa Sagastolen
uden Sang mod Morgensolen“.

Da jeg i Berlin saa, hvorledes Geværkuglerne i Revolutionsdagene havde slaaet Fliser og Stumper af det stolte Sejrsmonument i „Thiergarten“, da maatte jeg tænke paa Ibsens Ord om Bismarck og de andre Gubber, at de vilde *sidde sprød paa Sagastolen*. Og den Tanke slog ned i mig: Er det ikke altid af det onde at rejse Monumenter over Sejre, der er vunden over andre Mennesker. Ligger der ikke altid en Spire til Nederlaget i Sejrsforherligelsen. Har ikke de Tusinder af Sejrsbilleder, der fortæller om Krigen i 1870—71, og som er spredt ud over Tyskland, fyldt den opvoksende Ungdoms Sind med forlorne Krigerdrømme; og er det ikke denne Forherligelse af „Siffer-Sejren“, Talsejren, den Sej, der er vunden ved Kroppenes Overlegenhed, er det ikke den, der ogsaa har skabt den Mangel paa Sympati for Tyskland, som voldte, at det fik hele Verden imod sig, og som bragte

Folket ind i de ubeskrivelige Lidelser, som det med saa megen Heltmod har gennemgaaet?

Om Tyskland har en større eller en mindre Del af Skylden for Krigen er jo uvæsentlig. Vi har alle Skyld, saa mange som har glædet os over noget, der voldte andre Mennesker Skade. Det, der har Betydning i Øjeblikket, er dette, at der er ved at gro et nyt Tyskland op, som søger indad mod Folkets aandelige Værdier, og som er rede til at række Broderhaand til os andre.

Jeg sejlede jo som mange andre op ad Rhinfloden fra Koblenz til Mainz og saa der midt i den storslaaede og herlige Natur Ruinerne af de gamle Ridderborge. De laa der som Minder om en svunden Tid. Ridderne, det var Fortidens Militarister, der fyldte Verden med Krig og Ufred og Sorg. Nu ligger deres stolte Borge, der er bygget ved brutale Magtbud, i Ruiner. Vinhaver og Marker, fredeligt Menneskeliv gror nu op omkring dem. Kunde vi nu opleve den Lykke for Menneskeheden, at *alle* Nutidens Sejrsmonumenter engelske, tyske og danske fik Lov at synke i Ruiner, saa vilde et nyt Stykke Verdenshistorie begynde.

Vi kan ikke græde over, at Bismarcks, Moltkes og Roons Tyskland har lidt Nederlag; men vi kan vel føle Medlidenhed med dem, der har lidt for deres Skyld; og vi kan kun hilse med den største Glæde de Tegn, der tyder paa, at en ny Tid er ved at bryde frem. Naar Luthers og Gerhardts, Speners og Franckes, Schillers og Goethes Aand atter kommer til at præge tysk Folkeliv, da er Betingelsen til Stede for, at vi kan mødes som Stammefrænder og Aandsfæller.

Det er mit Indtryk, at der spirer noget i den Retning i Tyskland; og det er mit Haab, at det maa vokse og vinde Magt.

Dette Haab bygger jeg især paa det Sindelag, jeg har mødt hos de Mænd, der bærer den tyske Højskolebevægelse frem. Hvis det virkelig lykkes den grundtvigske Folkehøjskole at slaa Rod og vinde Vækst i det tyske Folk, da tror jeg, der vil komme en Udvikling i Gang, som vil gøre det muligt, at det lille Danmark kan bo Nabo til det store Tyskland uden at plages af Mistænksomhed og Frygt, og at de to Folk kan dele med hinanden det bedste, vi ejer. — Gud give, at det maa ske!

Lars Bækhoj.

Vi er forbundne kar.

Lyset er frelst af vaade.
Solen kommer for fulden bør
at høste, hvor regnen saade.

EN HISTORIE.

Historien handler om en bortført ungersvend. Den fortæller om, hvordan han blev reven bort fra sin trolovede, netop som hans kærlighed var vågnet og havde lært ham at forstaa rigdommen ved deres kommende samliv. Og historien beretter videre om, hvad der voxede i hans sind og hjerte, mens han var bortførerens fange: Derinde brød kærligheden forklaret frem. Hans trolovede var ikke mere bondepigen derhjemme med det gulblonde haar og de blaa øjne, den stilfærdige, men ranke og rene kvinde. Dag for dag voxede hun til at blive heelt til det, der var det bedste i hende, det, hvoraf deres kærlighed groede frem. Alt det trivielle bundfældtes, og hun blev til prinsessen i hans drømmes rige. At hendes virkelige udvikling ikke kunde følge med hans drømmebilleder af hende, kunde de breve og hilsner, han i smug modtog, ikke lade ane, de styrkede tværtimod hans drømme, for dær gav hun ham jo netop det bedste. Og det var også sandt: hendes kærlighedsliv — til ham — voxede, blev stærkere og renere, for hun ejede som han den store længsel, og hun troede på befrielsens og retfærdighedens time. Og så kom den. —

De første dages samvær var i deres drømmes rige: hun var prinsessen, og han den ridderlige prins. Men det kunde ikke holde, for dagen og dens arbejde lagde sig imellem, og nu saa de først og fremmest forandringen. Hvor var den stor. Hun var voxet videre med sine omgivelser, og han var voxet fra dem, på det, han tog med sig i bortførelsen. — Straks vilde de ikke see det; men angsten for, at afstanden skulde voxe, at drømmeriget, der jo alligevel var den virkelighed, som havde holdt modet og haabet oppe, skulde

styrte sammen, det aabnede deres öjne; og de fik vilje til at bygge deres samliv op på det, de havde fælles: den store kærlighed, dens tro på fremtiden og arbejdet, men også på bdrøvelsen over afstanden. Og sådan endte historien glædeligt. Drømmene tog de med over i virkeligheden — de blev dagens fågestøtte og nattens ildsøjle —, og de gav styrke til at udjævne forskellen, at overvinde afstanden; og hjemmet blev rigt, for af kærligheden og troskabsviljen, af angsten og bdrøvelsen voxede livet frem som agerens grøde, der ikke giver kærnetung høst, hvis varmen og solen ikke følger i blæstens og regnens spor.

I.

HVAD VI LÆRTE.

1. Hvis jeg har sans for den ting, kan jeg få føde-landsfølelse i enhver egn af Danmark. Men vil jeg opleve fædrelandet, d. v. s., det land, „hvor jeg er født, hvor jeg har hjemme, hvor jeg har rod, hvorfra min verden gaar“, altså hvor ikke alene historien var, men er, og hvor jeg er med i det liv, historien i fortid og nutid betyder, så må jeg for min del til Sønderjylland, for der er historien.

Jeg kom nylig over Riberbro og mødte ikke den herre, der red alene, men en flok af marskens brogede kvæg. Jeg kom også nylig over broen mellem Sønderborg og Sundeved, og jeg hørte fodslagene, der „dundrer så hult ad pontonbroen hen“, og mødte mindet af de „støtte mænd, skulderbrede, bringestærke“, der drog „mod Dybbøl, hvor døden bag brystværnet sover“. Og mit blik søgte banken, hvor de oplevede historien: „de var madkære hjemme, lidt træge krabater; men på banken står mænd, de danske soldater“. — Det var netop mødet med fædrelandet, eller rettere kampen for fædrelandet, der gjorde dem til mænd, til Danmarks værn.

Den 50-aarige kamp, sønderjysk historie fortæller om, har viist, at det ikke er uniformen, men kampen, der forvandler de „madkære, træge krabater“ til „mænd med en rynke i bryn“ (selvbevidsthedens tegn) —, kampen for fædres jord, historie, minder, aandsfællesskab og fællesarbejde. —

Det danske Sønderjylland er bleven kaldt danskhedens

forpost. Dette er i og for sig forkert. Det var sådan indtil 1864; men efter den tid har det været et selvstændigt lille Danmark i kamp for sit liv og sin ret. Det er sandt, at vi i nogen maade havde fælles historie og minder, fælles skæbne før den tid, men også kun delviis; det vil være tilstrækkeligt at henvise til de statslige forhold den gang. Men efter 1864 bliver Danmarks historie og Sønderjyllands historie to ting, kulturerne her og dær måtte nødvendigviis skilles, for de kan ikke udvikles lige, hvor det daglige fællesskab hører op. — Kultur er jo ikke blot digtning, i såfald kunde jo digterværkerne være sendt over grænsen; men kultur er først og fremmest skole- og kirkeliv, det er dagliglivet i hjemmearbejdet, i sognestyre, økonomisk samarbejde, alle grene af forvaltningen osv.; hvordan man end vender og drejer det, er det dog altsammen her i landet udtryk for det, vi kan kalde dansk aand. Og vil man tænke lidt over, hvad der af alt dette kunde føres ind i Sønderjylland efter 1864, forstaar man at det bliver meget lidt. — Det var altså ikke dette fællesskab, der kunde bevare det danske sindelag, det var udfra hjemkærligheden, den, der boer os danske i bryst, især to ting: kampen for det, sønderjyderne var, og længslen efter Danmark. Det første er måske lettest at begribe: Bliver det bedste, man ejer, ringeagtet, voxer det i værd for En og i samme grad øges værneviljen. Længslen, som de fremmede ikke kunde få bugt med, må have sin rod i, at samfølelsen var, at hjemkærligheden boede i deres bryst, inden forbindelsen blev afbrudt. Man længes kun virkelig efter det, man har samhu med, og det store ved denne virkelige længsel er, at den aldrig hører op, end ikke i nye slægter. Selv folk, der i mer end en menneskealder har boet "inde i landet", men er født ved og har barneminder fra havet, længes bestandig mod kysten.

2. Et folkeliv, der som det sønderjyske i årtier har samlet sig om det ene maal: genforening med Danmark, vil få sit udtryk i faa, kraftige livsord og leveregler. Sønderjydernes blev selvbestemmelsesretten udtrykt ved det bibelske ord: Hvad du vil, andre skal gøre mod dig, skal du gøre mod dem.

Selvbestemmelsesretstanken er sønderjydernes store indsats i verdenshistorien. Den lå i svøb dernede, da Napoleon den III. førte den ind i Europas politik, og den var

prøvet som folkemoral, da Wilson knæsatte den i de berømte 14 punkter.

Selvbestemmelsesrettens tanke betyder i virkeligheden en hel ny vurdering af ordet retfærdighed. Indtil fredsforhandlingerne — forresten også delviis efter — har retfærdighed betydet: öje for öje og tand for tand, og det var endda kun så som så, for mellem staterne hed det jo: Macht geht vor Recht. Selvbestemmelsesretstankens forstaaelse af retfærdighed er ikke bygget paa, hvad der er sket, men paa, hvad der skal komme. Det gamle romerske retfærdigbegreb havde kun tilbagevirkende kraft: Havde en stat overfaldet en anden, var retfærdigheden først tilstede, når overfaldet var gengældt.

Selvbestemmelsesrettens aand slår egentlig en streg over fortidens uretfærdigheder, den viser fremad: Vi agter at behandle dig sådan, og så har vi ret til at vente, at du gör ligesaa. Folkemoralen er hermed hævet op i et højere plan; en fastholden ved dette stiller store krav til Ens selvtugt og ligevægt; den giver ikke plads for hadet og revanchetanken; den tvinger en til at taale uretfærdigheden, indtil den ad lovens vej kan tilintetgøres med en ny retfærdig handling, der kan overbevise den forurettende om sin brøde.

Dette gennemførte sønderjyderne under fremmedherredømmet, så der ikke kom en afvigelse fra denne tanks retfærdighedsbegreb. Og hvad det allerstørste er: de havde lært os — moderfolket — selvbeherskelse, så vi i det afgørende öjeblik kunde stå fast på denne tanks grund-sætning: Vi handlede mod andre — mod vore gamle fjender —, som vi fremtidigt ønskede at blive behandlet af dem. Vi krævede vor ret og tilbageviiste revanche, og vi saa det glædelige, at forsoningens aand vandt ind hos vore gamle uvenner, så de drog herop for at lære dette nye at kende. Dette er Sønderjyllands store indsats i verdensfremskridtet og dets gave til det danske folk. Og det værdifulde for os er, at de 50 års kamp på dette grundlag har godtgjort, at denne tanke — som den er formet — er dansk i sin grund; et træk i vor aand er hermed bleven os bevidst. Lad os være taknemmelige for den gave. —

3. En svensker betegnede engang udtrykket: en god dansk mand — som overflødigt. Det blev brugt om en

mand fra "det gamle land". Men dær, hvor betegnelsen opstod, var den ikke tilovers; for dær kunde man nemlig også være noget andet. Dær betød den noget ideelt, der bedst kan siges i nogen linjer fra folkevisen, når man da i ordene kan høre en dyb, inderlig længsel, en trofast, stærk fastholden ved de egentlige værdier. (Den, der har hørt Povl Hansen fremsige ordene, veed, hvad jeg mener.):

Guldborgen med den grønne skov,
den faar jeg. om jeg kan;
men jeg vil ha' den jomfru fin,
jeg med guldtærning vandt!

For det var nok sådan, at sønderjyderne som helhed havde bedre økonomiske forhold under Pröjsen, end de kunde faa her i Danmark, og alligevel ønskede de at komme "hjem". Og dette er stort; for det rummer jo en virkeliggørelse af idealet: at sætte det, møl og rust ikke kan fortære, over timeligt velvære; og hvilke folk kan opvise i overflod af det?

Og dærnede kunde de sige Danmark, så det blev noget heelt andet end de daværende 720 kvadratmil, det blev til Danmark, mit fædreland, udtryk for fælleshaab, fælles kaar, folkelig eenhed. Og vi heroppe fra kunde dukke hovedet, når de sagde det ord, for vi forstod og levede det jo slet ikke sådan; mens de stod som udtryk for ett: een længsel, ett haab, een bön, een kamp, var vi splittet op i hundrede spørgsmaal, og det gik så dybt, at vi kun i faa dage kunde mærke eenhedsfølelsen, da det store öjeblik nærmede sig.

Og som mærke for denne eenhedsfølelse vajede Danebrog i hjemmene, og hvor den gör det, er den den himmelfaldne fane. Men her er heller ikke tale om, at det er det absolut bedste, men tegnet for det bedste, vi ejer; ethvert banner kan blive et sådant eenhedsmærke og en himmelfalden fane for sit folk, når det bliver ett. Og sådan var det også med sproget, det var modersmaalet, der for os smeltede mere, end fremmedes slog.

Se alt dette kunde vi lære den gang, og alt dette kan vi lære endnu, for det er historisk, noget, som mennesker har levet paa igennem slægter, et folkeliv, som kun ordet ideal kan betegne. Og rent almeent kan vi slå fast, at et

folk kan få idealerne til at færdes lyslevende iblandt sig, hvis de står sammen som een og er trofast mod det bedste i sig selv.

II.

HVAD VI SKAL FORSTAA SAMMEN.

Mens vi således med glæde bekender, at vi har modtaget en stor gave som folk, bliver spørgsmaalet: kan vi uden videre böje de to folkeliv: det sønderjyske og det „gammeldanske“ sammen, kan vi og de med det samme blive ett folk? Historien fortalte om en afstand, men også om angsten for den og tilsidst viljen til at overvinde den. Forstaar vi denne afstand, og har vi viljen til at overvinde den? Viljen har vi forhaabentlig; men er vi afstanden vaer? Lad os see lidt på det.

1. I ett af bindene af Romain Rollands store værk: Jean Christophe siger Olivier, der er udtryk for væxten i det franske folk: Vi er nederlagets börn. Såvidt jeg husker, har A. D. Jørgensen sagt det samme om os danske, det er således ikke noget nyt. Det skal vel betyde, at et folk som det enkelte menneske voxer mest — ja måske kun voxer i nederlagets stunder; det vil atter sige: når vi forstaar nederlagets lære. Hvis det er en lov, er der noget nedslaaende i det, for det kan jo så betyde, at folket og den enkelte står stille i glædens øjeblikke; men det er nok rigtigt, thi det er efter sejren, at baade folket og den enkelte hviler på sine laurbær.

Vi har nylig som folk og som enkeltmennesker oplevet en sådan glædesstund; det kunde altså betyde, at vi nu står stille. Men der er — om jeg må sige det sådan — det frugtbare ved Danmarks sidste store glæde, at det ikke er bare solskin; men solskin efter væde. Glæden er blandet med bedrøvelse, og jo mer vi fordyber os i oplevelsen, vil vi erfare, at jævnsides sejren gaar „nederlaget“, ikke netop i almindelig forstand; men vi vil komme til at forstaa, at de 56 aar i udlændighed har bragt et savn, skabt en afstand, som sejren ikke sletter ud. Derfor behøver 1920 ikke at blive indledning til stilstandstider for os; men kan vi see savnet, afstanden, — og det må vi lære —, så vil 1920 netop være begyndelsen til grødeaar i Danmark.

2. Jeg har talt med mange kloge sønderjyder om de åndelige og kulturelle forhold i det nye Danmark, og resultatet af disse samtaler og oplysninger er visst noget afvigende fra den almindelige opfattelse i det gamle land.

Da jeg var på højskole, hamrede een af mine sønderjyske kammerater ind i vor bevidsthed: I sover åndeligt og nationalt her i Danmark. Det var måske også delviis sandt, jeg tror, vi var mere søvnige den gang end nu. Men når nogen af os sluttede, at vi skulde tage til Sønderjylland at lære det åndelige og nationale at kende, så var det heller ikke heelt rigtigt. Jeg har forsøgt at vise, hvad vi kunde og kan lære af sønderjyderne m. h. t. det nationale; men jeg har også prøvet at vise afstanden mellem dem og os og forklare den. Og når det gælder om at lære Danmark åndeligt at kende og det, dansk aandsliv har bygget og skal bygge paa fremtidigt, da må jeg sige: jeg tog fejl, det kan vi bedre lære at kende i det gamle land, og her har vi noget at give sønderjyderne. Og jeg er ikke så angst for afstanden mellem os, hvis vi da har viljen til at overvinde den, for der er længsel dernede efter at indhente det tabte, og det er den gamle længsel, der ikke giver op: Fortæl os noget om det danske og Danmark, sagde en foredragsforeningsformand til mig, det trænger vi til at høre noget om.

Det er iogforsig ikke uforstaaeligt at denne trang begrundet er der, for Hølge Rodes billede af ismuren, der skilte Danmark fra Sønderjylland er, som jeg har søgt at vise, i mange henseender rigtigt. Og ser vi os godt om dernede, vil vi måske undre os over så opblandet den sønderjyske kultur er med ydre tysk kultur; den egentlige tyske kultur finder vi naturligvis kun hos dem, der har søgt den. I mine drengenaar prøvede jeg at sortere mænd og karle i danske og tyske efter kasketterne med tysk militærnit; men det var ikke gennemførligt; og jeg kommer ikke bedre afsted, når jeg til grundlag vælger skoletøsens nakkesløjfer så store som smaa "Taube"-propeller. Også andet viiser denne tyske kulturindrængen: f. ex. de kedelige bibelsprog på "forsølvet" pap, der ligesom mange møbler og en rædselsvækkende mængde daarligt nips tydeligt bærer præg af at være "Made in Germany"; men hvad værre er: nybygningerne er heelt i tysk stil, eller rettere stilløshed, desværre har de tyske domæne-

kaserner tit været forbillede for de danskes nybygninger.¹⁾ Men hvad der er mærkeligere: sproget er hist og her blevet smittet af den store herskers; ord som Fuhrwerk, Sessel, Teller og Zweck må være eksempler nok. Dette er vel ret let udryddeligt; men det er der, og det må bort.

Og så noget andet. Når man mødte til valg, var den danske stemme så ikke mere udtryk for kampen mod tyskerne, mere for en fastholden end for udviklingen af dansk kultur og aandsliv? Dette synes mange tyske præsters, også nogle tyske læreres forbliven tydeligt at viise: og her er det egentlig harmeligt og trist at see, at den danske stat ved utrolig ufornuft har bistaaget dette vrangforhold. För, da Sønderjylland var under Tyskland, betød det måske mindre, hvordan vi havde det i det gamle land; vi saa jo, at da vi havde "haabløse slægter", "trætte mænd", "de uden fædreland", "grön ungdom og graa sjæle", da livede kampen for dansk sindelags bevarelse stærkt op dernede. Men nu er det anderledes, ismuren er falden, nu er vi forbundne kar, og jo højere den åndelige og kulturelle tilstand stiger i det gamle land, desto mere vil det strömmе derned, og netop strömmе, for det er at haabe, at disse rester af tysk kultur er andemad, der har drömt sig ovenpå, og forsvinder, når der bare kommer "strömning ind deri". Det gælder om for os at møde, hvergang der bliver kaldt, selvom det ikke er af mange: og vi må leve et rigere liv i et højere plan her i det gamle land, det er sagen. Vi må finde hverandre: Enighed gör stærk, fælles takt letter gangen. Vi må fremelske sansen for det åndelige, for det væsentlige, for helheden, som Jakob Knudsen siger. Vi har så meget at bygge et rigt aandsliv paa, som mange folk berettiget vilde misunde os, vi må blot lære den kunst at plukke lykkens og aandsrigdommens blomster, hvor de gror: lige ved vor dørtærskel, og vi må især nu lære, at "hjemlivets kunst . . . er den störste af alle, fordi den er en genspejling af . . . guddomslivet"; og dette krav stilles både til den enkelte og til hele folket. —

3. Det er ejendommeligt at lægge mærke til, så hurtigt tyskerne har taget ved lære af vore nationale kampgrund-

¹⁾ Denne „stiiil“ har også sneget sig over den gamle grænse.

sætninger, og så meget betyder det at være et mindretal, at de så hastigt har kunnet samle sig om deres nationale opgave. Det energiske arbejde, de mange steder gör, især blandt de unge, er ingenlunde ufarligt for os. Og de sønderjyder, der lever nær op ad dette arbejde, forstaar faren; dær samler de sig tættere, og dær göres mest for aandslivets væxt: dær er atter noget af den gammelkendte kamp. Desværre sløver det, at rollerne er byttet om, at dansk nu er det magtfulde flertal, og tyskerne mindretallet.

Tyskerne har stemt tonen ned i forhold til tilstandene. På Knivsbjerg — der stadig er tysk privat-ejendom — er det svulstige: Wir Deutsche fürchten Gott und sonst nichts auf der Welt, der prangede höjt over den kolossale Bismarck-statue, pillet ned med den, og over den (ganske visst i denne sommer) törre fontaine, Springbrunnen, staar det beskednere, men langt dybere og stærkere ord:

Jungs holt fast!

der foruden denne forskel i stade og indhold er udsprunget af Schleswig-Holsteinismen, hvad der også nok er værd at mærke sig. Ordene betyder ikke blot: Stå fast, I unge! men de må i betydningen oversættes ved:

Derpå må I unge svare,
det til eder staar,
om af röret sig skal klare
dag med krans om haar,
om vort hjem igen skal svømme
frelst på tidens flod . . . —

Jeg bemærkede; at dette samlingsord var udsprunget af Schleswig-Holsteinismen, og her er det netop, at de tilbageblevne præsters og læreres skæbnesvangre betydning ligger.

Vil man spørge mange af dem, om de er tyske, vil de svare nej: Vi er slesvigere, sagde een til mig; eller en anden: Skulde jeg svigte min hjemstavn? Og når man ytrer tvivl om, at de med deres tyske dannelse er istand til at virke i Danmark, svarer de: Ja der har vi det; alt skal forandres så hastigt; vi skal rigtigt nok ikke arbejde videre på tysk kultur; men vi skal heller ikke flyve over i dansk kultur med det samme, vi skal som overgang have slesvigsk kultur. — Se dette er ravgalt, også derved, at det, de forstår ved slesvigsk kultur er tysk kultur, der kan

taale ydre danske forhold, ja måske endogså være venligt stemt i borgerlig forstand mod Danmark. Men maalet med Nordslesvigs indlemmelse i Danmark var jo ikke netop at få flere skatteydere og et større geografisk område, men at gøre det danske folk større med dem, der vilde gå op i det, og så er denne "slesvigske kultur", d. e.: den dansk-„venlige“ tyske kultur farligere end en aabenlys tysk-venlig tysk kultur. —

Vi må alle forstaa, at vi ikke kan være tjent med denne maskerede "overgang", fordi den er den danske kulturs modstander, farligere end den aabenlyse. Vi må alle kræve disse "slesvigske", tyskopdragede præster og lærere — også de tyske tjenestemænd — bort, hvor deres arbejde foregaar blandt danske. Og så må vi huske, at der endda vil gå slægtled, før afstanden er overvunden. For selv om børnene kun møder dansk aand i skolen og de alle i kirken, vil det fremmede, som er i dansk-talende og dansksindede hjem, ganske visst blive mindre og mindre for hvert aar, der gaar, men udbyttet bliver ikke de 100 procent, skolen og kirken kan give. Særlig de danske lærere og præster, der er kommen derned, må regne med disse tilstande og ikke brase paa, især overfor de voxne, som nogen gör, eller tro, at det hele trækker sig i lave, hvad andre gör. Her er ikke brug for skaaltaler, men for afvejede ord og handlinger.

4. Skoleforeningens formand Jepsen Christensen — har man sagt mig — fortalte ved indvielsen af Højskolen ved Flensborg Fjord om en oplevelse i den rigtige retning til overvindelse af afstanden. Han fortalte, at hans lille dreng en dag i skolen havde lært morgensangen: Nu vågner alle Guds fugle smaa. Og han sang den, da han kom hjem, man kunde rigtig mærke, hvor glad drengen var ved den sang. Jepsen-Christensen tilføjede: Hvilken forandring! Og det er sandt, her er i kort sum hele forandringen givet. Den vej skal vi frem: at den danske aand i skolen får barnet til at synge; kan den det, er sejren viss. Og spørger man: hvorfor hørte vi ikke sangen før? vil enhver visst have svaret rede: Den tyske aand kan vel få det tyske, men ikke det danske hjerte til at synge; dertil er

afstanden for stor.¹⁾ Men når vi seer dette, kan vi også forstaa, at den danskvenlige tyske kultur ikke kan få danske hjerter til at synge.

Den forandring er det vi skal naa for at overvinde afstanden. Men så må vi i det gamle land rette de fejltrin, der er begået. Det var rigtigt at gøre alle lærerembeder vakante ved genforeningen; men hvorfor skete ikke det samme med præsteembederne? Det var måske retsligt rigtigt, at domæneforpagterne beholdt deres forpagtning med den latterlig lille afgift tiden ud, skönt det er ærgeligt, da de er kommet herop i fortyskningsøjemed; men hvorfor skal præstegårdsforpagterne, hvis flertal dog visst er danske eller ihvertfald indfødte, have deres kontrakter opsagt? Og det er ikke de eneste skævheder. Alt dette hjælper ikke til hurtigt at overvinde afstanden. Det er ikke bare småting; jeg er ved at tro, den slags trækker ligeså meget fra som den sværm af foredragsholdere, instruktører eller biblioteksmænd, der sendes derned, eller de kursus for tyske præster og lærere, man har afholdt, som om man troede, at deres kultur kunde blive dansk på 14 dage. Disse folk har uden tvivl smilet lunt af dem, der arrangerede dette og forsynede dem rundeligt med 3—400 kr. i lommepege. Og vi må ikke taale selvvide, egenmægtige embedsmænd eller sabelraslende officerer; vi må heller ikke lade sønderjyderne være prøveklude m. h. t. skolereformer eller give dem forudsætningsløse friheder, der ovenpå det stramme styre virker forvirrende; og vi må ikke bilde os ind, at vi har raad til at lade kundskabsrige, varmhjertede sønderjyske førere med adskilligt mere sans for realiteter og større indsigt i deres forhold end vore egne lovgivere, sidde ubrugte i tider, hvor vi har brug for alle gode, erfarne og dygtige kræfter; og det gör vi, bare fordi der

¹⁾ Dette sees måske tydeligst ved en sammenstilling. Jeg anfører her det sidste vers af Matthias Claudius' aftensang: Der Mond ist aufgegangen. og Hauchs danske gendigtning af dette, og man seer den store forskel:

So legt euch denn, ihr Brüder,
in Gottes Namen nieder,
kalt ist der Abendhauch;
verschon uns, Gott, mit Strafen
und lasz uns ruhig schlafen
und unsern kranken Nachbar auch!

Koldt nattens vinde sukke,
mit öje vil sig lukke,
giv mig, o Gud, din fred!
Se naadig til min slummer,
og trøst mig i min kummer,
og trøst min syge nabo med!

bliver spektakel i andedammen, hvis man tager virkelig overlegne kræfter i brug; men det vil svide til os.

Men først og sidst gælder det om, at vi — især i det gamle land — sætter tempoet op, maalet højt og smålighed lavt. Lad os tilraabe hverandre: Dag og daad er kæmperim! og huske:

Nu er vi forbundne kar.

Det meste af historien fra før er gennemlevet; vi staar ved slutningen: hjemmets fulde fred og lykke, dets trofaste dagligarbejde, dets styrkende stemningsrige hvile- og festdage. Men vi kan opleve dette, når vi vil stræbe efter at blive ett: i maal, i haab, i længsel, i arbejde, i savn, i sorg som i glæde.

Vestslesvig og Ollerup i oktober.

Ejnar Skovrup.

Højskolens Gerning.

Efter en Tale ved Elevmødet.

Forskellige Forhold har gjort, at jeg i Aar, mere end før, er kommen til at mindes den Tid, da jeg for en Snes Aar siden sad paa Højskolens Bænke i Vallekilde og i Askov; og det falder mig naturligt at forsøge paa at tale lidt om, hvad det var, vi den Gang oplevede, og hvorledes det er gaaet med at leve vort Liv efter de Idéaler, vi den Gang fik Øje for.

Naar jeg da tænker tilbage og forsøger paa at klare for mig selv, hvad det var, der den Gang gjorde os saa glade, saa mener jeg at kunne udtrykke det paa følgende Maade:

I Alderen fra 14 til 20 Aar bliver mange unge Mennesker ene. Det er i den Tid, man skal lære at være voksen; det kniber ofte med at hævde sig. Man møder meget — hvis man da kommer lidt udenfor Hjemmets Dør — som er haardt og ondt; og det er nødvendigt, at man lukker sit Sind for det onde, og at man søger at hærde sig mod Stødene; men dette Arbejde med at værges sig og hævde sig fører ofte til, at man kommer til at føle sig ene og udelukket fra de andre. Og nu har vel nok Henrik Ibsen Ret, naar han i „John Gabriel Borkmann“ lader denne sige „Ja, Ja, Ja — det, ikke at faa være med selv, det er det tungeste af alt.“ Jeg tror, at mange af os, der kom paa Skole for en Snes Aar siden, vi kom med en saadan Ensomhedsfølelse i Hjertet. Og saa kom vi ind mellem den store Flok af Kammerater; og vi lærte snart at synge, jeg tror ikke, det var videre kønt eller rigtigt, vi sang; men det var en underlig Magt, der var i Sangen. Sad man ikke der og blev revet med. Var det ikke som Loftet løftedes, og Væggene veg tilbage, naar Sangen tonede; og var det ikke, som noget stort og herligt kom og tog os med og bar os ind i en

Verden, hvor der ingen Selvhævdelse behøvedes, hvor Sindet frit og tillidsfuldt gav sig hen i Fællesskabet. Var det ikke, som den tunge Ensomhedsfølelse et Øjeblik veg for en tindrende Glæde ved Fællesskabet?

Og der blev talt til os om, at Livet har et højt Maal; der er en Gerning, som hver enkelt af os kan gøre bedre end nogen anden.

Det er vel ikke saadan at forstaa, at jeg skulde kunne blive dygtigere til at pløje, malke, skrive eller styre Land og Rige end nogen anden; men det er saadan at forstaa, at jeg ved hele min Tilværelse kan være noget og udrette noget, som ingen andre kan. Ved et Menneskes Gerning maa man vel forstaa alt det, dette Menneske er i og udenfor sit egentlige Arbejde, den Maade det virker paa ved sin hele Færd i Arbejde og til Fæst i Glæde og Sorg. Men er det saadan, at der er en Gerning, som jeg kan gøre bedre end andre, ja saa er jeg jo med, saa har de andre jo Brug for mig, og jeg behøver ikke at være ene. Der ligger en stor Styrke i den Følelse, at *Livet har et højt Maal.*

Der blev talt til os om, at vi hører til et Folk. Vore Fædre har kanske boet her i 4000 Aar eller mere. Slægt efter Slægt er gaaet i Graven; men altid er nye Slægter udsprunget af de døende. Det er den samme Livskraft og den samme Livsvirksomhed, som lever i os nu, som den der levede i dem, der boede her i dette Land for 4000 Aar siden; og det er den samme, som skal forplante sig videre gennem de Slægter, der kommer efter os, saa længe vort Folk bestaar. Vi er et Led i den store Kæde. Livet strømmer igennem os. Vi er ikke udenfor. Dette gælder om det rent legemlige Liv, men det gælder jo i endnu højere Grad det aandelige Liv. Vi har modtaget det fra vore Fædre og Lærere. Vi skal lade det strømme videre. Vi kan fremme eller hemme det aandelige Livs Vækst. Vort Liv er ikke uden Betydning. Vi er ikke udenfor.

Og som det klarede sig for os, at Livet strømmer igennem os til det næste Led og derved beriger vort Liv samtidig med, at vi bidrager til dets Fortsættelse, saaledes lærte vi ogsaa at forstaa det bedre end før, at vort eget personlige Liv har en evig Fortsættelse. Vi forstod vel bedre end før, hvad et evigt Liv vil sige. Men atter her,

hvor blev Livet ikke rigt under Følelsen af dette, at *Livet har en evig Fortsættelse.*

Og der blev talt til os om, at vore Handlinger og Ord har en uendelig Virkning. Et ondt Ord, som jeg har udtalt, kan gøre, at en af mine Kammerater kommer ind paa daarlige Tanker. Hans Tanker føder maaske derved onde Ord, som løber videre. Ingen kan overse Rækkevidden af de onde Ord og de onde Gerninger.

Jeg mindes endnu den dybt alvorlige Klang i afdøde Ludvig Schrøders Stemme, naar han udtalte disse Linier af et gammelt græsk Skuespil:

„Den syndige Gerning i Lys eller Løn
vil avle omsider en stærkere Søn,
som fuldelig Faderen ligner;
men Lykke bestandig Retfærdigheds Bo
med yndige Sønner velsigner.“

Men er det rigtigt, at mine Ord og Handlinger har en saadan grænseløs Virkning, hvor bliver da mit Liv betydningfuldt og skæbnesvangert, hvilken forfærdende Alvor er der da ikke i det at være et Menneske. Bevidstheden om denne Alvor kan vel nok et Øjeblik lægge sig tungt over Sindet; men snart føles det dog som en stor Rigdom, dette at komme til at tro, at *vore Ord og Handlinger har en uendelig Virkning* til det onde eller til det gode.

Og endelig blev der talt om, at vort Liv ikke alene har en evig Fortsættelse, men der er ogsaa en stor Glæde, der venter paa os. Vi havde jo hørt det før, men vi forstod det vel alligevel paa en ny Maade, naar det nu lød til os: „*Saaledes elskede Gud Verden, at han gav sin Søn den enbaarne, for at hver den, som tror paa ham ikke skal fortages, men have et evigt Liv.*“ Er det virkelig saadan, at Gud elsker Mennesker, og at det er hans Villie, at vi skal have Del med hans Søn i al den Herlighed, „som er i Himlen inde“, saa har vi jo *en grænseløs Glæde i Vente.*

Det forekommer mig, at det vi oplevede den Gang, og som for mange af os gjorde, at vort Liv fik en helt anden Retning og et helt andet Skær over sig, end det ellers vilde have faaet, det kan udtrykkes i disse Sætninger: *Livet har et højt Maal og en evig Fortsættelse. Vore Ord*

og Handlinger har en uendelig Virkning. Og vi selv har en evig Glæde i Vente.

Og skal jeg samle i et Udtryk, hvad der mødte mig den Gang, og hvad jeg ogsaa den Dag i Dag anser for at være det inderste i Højskolens Gerning, saa kan jeg bedst sige det saadan: *Det er Højskolens Gerning at bære Vidnesbyrd om Livets Glæde.* Ja, jeg mener egentlig, at den særlige Opgave, som vi Grundtvigske Folk i Danmark har faaet, netop er denne, *at bære Vidnesbyrd om Glæden ved Livet.*

*

*

*

Saadan gik vi da ud opfyldte af Iver efter at vidne om Glæden, Glæden ved at være Dansk, ved at være Kristen, ved at være et Menneske med Evner til at tage mod et evigt Liv. Men hvordan gik det saa, naar vi kom ud i Verden og skulde forsøge at virkeliggøre de stolte Drømme? Ja, de fleste kender den gamle Fortælling om Thors Fiskefangst, om hvordan Asathor drog med Jetten ud paa Søen for at fiske efter Midgaardsormen, som slynger sig rundt om hele Jorden, og husker, at da Thor havde lokket Ormen til at bide paa Krogen og havde faaet halet dens Hoved op til Vandoverfladen og lige skulde til at knuse dens Pande med Hammeren, da skar Jetten Medesnoren over, saa at Ormen slap ned paa Havbunden igen. Thor sendte vel sin Hammer efter den; men den ramte nok ikke Ormen, og det onde i Verden fik ikke det Knæk, som Thor havde tiltænkt det. Saa vendte han sig i Vrede mod Jetten og kastede ham over Bord og vadede saa i Land.

Saadan som det gik Thor, gik det vel ogsaa os, naar vi vilde slaas mod det onde i Verden omkring os; vi opdagede snart, at ogsaa vi havde en Jette med i Baaden, som gjorde, at vi aldrig naaede det, vi gærne vilde. Vi opdagede vel snart, at der er en haard Virkelighed i Ordene hos Paulus i Romerbrevet om Kødets Higen og Aandens Higen, og mærkede vel nok, at hver Gang vi vilde vidne om Glæden, enten det nu var Glæden over Fællesskabet med vort Folk eller Glæden over det evige Liv, saa blandede der sig skurrende Lyde i vor Stemme, saa det, der naaede frem til Folks Øren, det lød ikke saadan, som vi i vor Fantasi havde udmalet os, at det skulde lyde.

Vi maatte endvidere efterhaanden med Smerte se, at den Bane, der blev tegnet af vore Handlinger, ikke faldt sammen med den. vor Fantasi havde trukket op for os i de unge Dage. Vi lærte at se, som Bygmester Solness hos Henrik Ibsen. at vi kunde ikke sætte Kransen paa det Taarn, vi selv havde udarbejdet Tegningen til. Vi kunde ikke stige saa højt, som vi selv byggede. Som Bygmester Solness havde vi en Svimmelhed i Hjertekrogen, som hindrede os i at naa de Højder, vi stræbte imod. Saa blev Livet da en Kamp med dobbelt Front, en Kamp mod de ydre Hindringer og en Kamp mod Jetten, som vi havde med i Baaden.

Under denne Kamp gjorde vi vel forskellige Erfaringer om Vilkaarene. Vi lærte, at Kødets Higen og Aandens Higen boede ikke adskilte i vort Bryst; men de var tværtimod saadan sammenfiltrede, at vi næsten aldrig turde sige, her lod du dig alene lede af Aandens Higen. Vi lærte, at *vort Liv er en inderlig Forening af timeligt og evigt, af haandgribeligt og usynligt, af noget begrænset og noget uendeligt, af Egenkærlighed og grænseløs Hengivelses-trang.* Og fordi der er denne Dobbeltthed i vor Natur er vort Liv bleven til en aldrig hvilende Kamp, til en Bølgen mellem Fryd og Smerte.

Men naar vi saa kanske var ved at tabe Modet, saa mindedes vi Ordene i Johannes Evangelium om Gud, der elskede Verden og gav sin Søn hen, for at han skulde hjælpe os; og vi lærte vel og saa med frydefuldt Sind midt i Smerten, at hans Hjælp er en levende Virkelighed i alle dem, der tror paa ham og har givet ham sit Hjerte. Og vi lærte ogsaa, at netop i Sorgen og Nederlaget kunde Glæden faa en dybere Klang i vort Sind.

I Selma Lagerlöfs Bog om Zakris Topelius fortælles der om, at Digteren havde lidt en stor Ydmygelse og Sorg; da han var kommen noget over den, skrev han et Digt, og da han viste sin Hustru det, sagde hun: „Du behøver ikke at fortælle mig noget, hvis du ikke vil. — Jeg ser nok, at nogen har saaret dig dybt. *Saa milde Toner finder du ikke, uden du er nærved at dø af Sorg.*“ Mildheden og Glæden er i Slægt. Hver Gang vi kommer igennem en Ydmygelse eller en Sorg, sænker Glæden sig ligesom et Lag dybere ned i vort Sind, og vort Vidnesbyrd kan blive varmere og stærkere.

Vort Liv kom ikke til at følge den Bane, vor Fantasi har tegnet for os; men hvor kom vi da hen? Ja, Kristen Kold skal have sagt en Gang: „Vi kommer altid derhen, hvor Vorherres Aand helst vil have os, naar blot vi vil lade os føre.“ Og Digteren Johs. Jørgensen siger i Indledningen til „Mit Livs Legende“: „Hvorhen et Menneske inderst inde vil, did kommer han ogsaa; hvad han af hele sin Natur attraar, det opnaar han ogsaa. Livet bestaar af en uafbrudt Række af Valg, store og smaa — og Mennesket vælger uafsladeligt i Følge sit inderste Væsen. Men denne stadige Række smaa Valg, altid i samme Retning, betinger ganske af sig selv Livsretningen.“

Altsaa selv om vi ikke kommer derhen, hvor vor Fantasi havde tegnet Vejen, saa kommer vi dog derhen, hvor vort inderste Væsen higer. Vi virkeliggør (realiserer) efterhaanden det Idealbillede, der lever i vort Hjerte. Den, der sætter Rigdom højere end gode Menneskers Venskab, vil vinde Rigdom fremfor Venskab; den, der inderst inde higer stærkere mod Ære end mod Kærlighed, vil vinde Ære fremfor Kærlighed, idet han i de mange smaa Valgøjeblikke altid vil vælge til den Side, hvor Æren ligger. Vi har det da, som vi har ønsket at faa det. Vi er der, hvor vi ønsker at være — for saa vidt der da ikke er Forhold ude fra, der har grebet afgørende og bestemmende ind i vort Liv. „Du kan intet tænke i dit Lønkammer, som du ikke en Gang skal komme til at raabe ud fra Tagene“ anfører Johs. Jørgensen efter en engelsk Forfatter. Vort ydre Livsløb bliver et Udtryk for, hvad der var den stærkeste Higen i vort Bryst.

Ligesom vi snart lærte, at ondt og godt i vort Sind er blandet sammen, saa at det aldrig lader sig gøre helt at skille det ad, saadan saa vi ogsaa, at vor Villie er paa-virket af Dobbeltgheden i vor Natur. Vor Villie staar ikke fri og uafhængig overfor et Valg mellem ondt og godt, ret og vrangt, timeligt og evigt. Kirkefaderen Augustin har nok Ret i, hvad han skriver i sine „Bekendelser“: „Taagedunster steg op fra de kødelige Begæringers Dyb og fra de vaagnende Drifters Væld. De tilslørede og formørkede mit Hjærte, saa at det ikke kunde se Forskel paa ren Kærlighed og uren Lidenskab.“

I Valgets Øjeblikke er vort Blik maaske tilsløret af Dunsterne fra de kødelige Begæringers Dyb, saa vi ikke

ser, hvad det, vi er i Færd med at vælge, fører til; og derfor vaklede vi vel ofte og tog fejl i Valgets Øjeblikke.

Men kan det mon være rigtigt, at vi kommer der hen, hvor vi vil hen inderst inde? Vilde da Napoleon til St. Helena? Ja, inderst inde vilde han det. — Jeg tænker mig, at Napoleon har higet mod det at blive Verdens største Hærfører og Statsmand. Og han har vel ogsaa nok kendt Loven, hvorefter en stor Mands Liv maa leves. Vorherre Jesus siger: „Den, som vil være stor iblandt eder, være de andres Tjener,“ og „den, som vil være den største, være de andres Træl.“ Det vil sige, den, der skal være en stor Mand, maa være saa optaget af sine Medmenneskers Sager, at han ikke faar Tid at tænke paa sig selv. Han er bunden til de andre. Han kan ikke gøre, som han vil. Han er de andres Træl. For Napoleon har det vel ogsaa været saadan, at han i den første Tid saa sig selv som sit Folks og Menneskehedens Tjener. Han bar jo den franske Revolutions nye og gode Tanker ud over Verden. Frihed, Lighed og Broderskab. Men for at virkeliggøre disse Tanker, maatte han jo have Magt. Og fra de taagede Begæringers Dyb i hans Indre stiger Herskerlysten op og forvilder hans Sind, saa at det tilsidst ser saadan ud for ham, at det er det lykkeligste for Menneskeheden i det hele, at han har hele Magten. Og saa søger han Magten ikke alene for sig selv, men for sin Slægt. I Stedet for at tjene andre, bliver han Herre. Det vil sige: Han valgte i de mange smaa Øjeblikke sin egen Storhed og Ære i Stedet for Guds. Og da han ikke mere vilde tjene Mennesker, men kun herske over dem, saa satte de ham ud paa St. Helena. At være stor efter menneskelig Vis er altid at være ene. Han valgte Storheden og Ensomheden, og han fik Lov at opleve begge Dele.

Der dybt nede i Sindet ligger Livets store Afgørelser. Det gælder da, om det, vi i vor Ungdom blev grebet af, er naaet der ned, saa at det Billede, vi har af, hvorledes vort Liv skulde være, ikke blot er i Fantasien, men er bleven til levende Virkelighed i vort Hjerte. Men er Valget blevet klaret, har vi i et afgørende Øjeblik faaet Lykke til at vælge til den Side, hvor Aandens Higen peger, saa kommer det næste, det at bære Valgets Følger; og det fik vi vel ogsaa at føle, at Lidelsen og Smerten

kommer efter Valget. Det var efter, at Jesus havde truffet sit Valg under Fristelsen i Ørkenen og under Prøvelsen i Getsemane Have, at hans Pine, Korsfæstelse og Død fulgte. Vi maa vælge; og vi maa lære at bære Valgets Følger.

„Kødets Higen er Død, men Aandens Higen er Liv og Fred,“ siger Paulus. Gennem Sorg og Smerte brændes noget af Kødets Higen ud af vort Hjerte, saa Aandens Higen kan faa mere Overhaand. Ja, det er vel selve det, der er Smerten, at vi skal rives løs fra det, som vort kødelige Sind fæster sig ved.

I Dantes „Guddommelige Komedie“ fortælles der om, at den fromme Beatrice faar Lov til af Gud, at Dante, hvis Sind er saa stærk bunden til denne Jords Ting, maa gøre en Rejse ned gennem Helvede, Skærsilden og Paradiset, for at hans Sind kan blive retvendt; og da han møder Beatrice, siger hun til ham :

„Du skal forlade hver en Ting med Tiden,
som er dig dyrebar og mest til Glæde. — —
Du prøve skal, hvor det er besk at æde
af fremmed Brød, hvor det er haarde Veje,
ad andres Trapper op og ned at træde.“

Vort Hjerte hænger sig fast ved de Ting og Mennesker, vi møder. Vi kommer til at elske Forældre, Søkende, Venner, Steder og Lande, og dog skal vi forlade det alt. Men gennem Valgets Snevring og Kampens Byrde og Smerte lærte vi ogsaa, hvad det betyder, at Gud har givet os sin Søn til Hjælper og Frelser. Det er ham, der giver os baade at ville og at udrette. Det er ham, der fylder vort Hjerte med Mod, saa vi kan „stride Troens gode Strid og fuldende Løbet.“ Hans Kærlighed bærer os oppe „til vi skal smile, tryk ved den evige Hvile.“

Med ham i Hjerte og Sind bliver det da muligt trods Dobbelttheden i vor Natur, trods Skrøbeligheden og Svagheden i vor Villie, trods Synd og Død i os og om os *at bære Vidnesbyrd om Livets Glæde*. Glæden ved Fællesskabet med vort Folk i Lyst og Smerte. Glæden ved det aandelige Fællesskab med alle gode Mennesker. Glæden ved Haabet om og Trøen paa det evige Liv.

*

*

*

Men har Højskolen da ikke andre Opgaver end denne, som her er talt om, i det rent personlige?

Der kom en Gang en ung Mand til Kold og talte med ham om, hvor han skulde tage paa Skole; og ved den Lejlighed skal Kold have sagt: „Der er jo tre Skoler her i Danmark. Rødding Højskole der ovre i Sønderjylland, den er oprettet for at uddanne de unge til at tage Del i Kampen mod Tyskeriet. Hindholm Højskole ovre paa Sjælland, den er grundlagt for at hjælpe Husmænd og Fæstebønder i deres Kamp mod Herremændene; og saa er der min Skole, den er indrettet for at hjælpe Mennesker i Kampen mellem Liv og Død. Kampen mellem Dansk og Tysk vil faa Ende; og Kampen mellem Fæstebønder og Herremænd vil faa Ende; men Kampen mellem Liv og Død faar aldrig Ende. Derfor skal du tage paa min Skole.“

Højskolen har vel, som Kold antydede, baade nationale og sociale Opgaver, men dens vigtigste Opgave bliver alle Dage at søge at hjælpe Mennesker i Kampen mellem Liv og Død.

Og hvad er gode eller slette Samfundsforhold andet end det ydre Udtryk for det Liv, der leves af Befolkningen som Helhed. Gælder det ikke i særlig Grad her; at hvad vi tænker i vort Lønkammer, det raaber vore Gerninger ud paa Tagene. Ligesom det enkelte Menneske i sit Liv udfolder sit inderste Væsen, realiserer det Ideal, der lever i dets Bryst, saaledes vil ogsaa Samfundsforholdene i det store og hele ret snart komme til at antage Form efter det Liv, der leves i Hjemmene og i de smaa Kredse. Saa megen Smaasind, Sneversynethed og Hjertekulde, som der er i vore smaa Kredse, og saa megen Dovenskab, Ødselhed med Kraft og Penge og saa megen Ansvarsløshed, som vi har i vore Hjem, saa meget vil vi finde Udtryk for i vore ydre Samfundsforhold; thi de dannes indvendig fra og er kun Symptomer paa det Liv, der leves i Hjerterne i Hjemmene.

Hvis vi elskede Gud og evigt Liv over alle Ting, hvem vilde saa kævles om mit og dit. Her ligger da Højskolens Samfundsopgave, at den skal vidne saaledes om Aandslivets Herlighed, om Livets Glæde, at de jordiske Ting taber noget af deres Magt over Sindene. Og den skal hjælpe Mennesker til at se alle jordiske Ting paa

Baggrund af Evigheden og Uendeligheden. Alene derved vil de lære at værdsætte dem paa rette Maade.

Er det ikke netop Ulykken i vore sociale Forhold, at man glemmer det evige, at man kortsynet stirrer paa det rent jordiske Liv og deraf igen kun paa dette at skaffe Mennesker Mad, Klæder og Husly.

Levefoden i vort Land er saa høj, at for langt den største Del af Befolkningen drejer det sociale Spørgsmaal sig ikke om det at faa Føde, Klæder og Hjem, det drejer sig kun om, hvor megen Luksus man kan tillade sig i disse Forhold, og hvor megen Fritid, der kan blive til Fornøjelser eller aandelig Syssel. Vi har Mad og Klæder og Huse nok til de Folk, vi er; og her er ogsaa Arbejdsvillie og Indsigt nok til, at vort Liv kunde leves godt og bekvemt. Vi mangler kun *Sindelaget* til at dele med hinanden de Goder, vi har, og som vi kan vinde. Og her maa vi vel bekende, at ogsaa her har vi haft Jetten med i Baaden. Vi maa vel med Ængstelse spørge: Er der mere social Forstaaelse indenfor vore Kredse, end der er i andre Kredse? Har vi vist, at de aandelige Værdier betyder saa meget for os, at vi ikke vil kævles længe med nogen om de jordiske? Har vi følt Livets Glæde saa stærkt i vort Hjerter, at vi kan sætte Gods og Guld paa den rette Plads, og at vi kan overlade „Riget og Magten og Æren“ til den, der ene har Ret til disse Ting? — —

Og nu i vort nationale Spørgsmaal, hvorledes er det gaaet os der? Ja, vi kan vel sige med nogenlunde Ret, at vi har ikke forgrebet os paa vore Naboer. Vi har rundhaandet ladet Islændingene faa Selvstændighed. Vi har overladt til andre at plage Befolkningen paa de vestindiske Øer. Og vi har faaet lagt vor Sydgrænse efter de Grundsætninger, som har været de ledende for os fra vor Ungdom af indenfor Højskolen. Men har vi gjort det af Styrke eller af Svaghed? Har vi mandigt og modigt bøjet os for Retten, selv om det gik ud over en Del af vort eget Folk? Eller har vi bøjet os af Frygt for den tilsyneladende overmægtige Opgave at forsøge paa at hævde os ved Vaabenmagt og Alliancer? — — —

Vi maa vel indrømme, at vi havde alle Vegne Jetten med i Baaden, som skar Medesnoren over for os i det afgørende Øjeblik, saa vi fik intet at være stolte af.

Hvis vi saaledes, som her er antydnet, vil se os om

efter ydre Resultater, saa er der vel ikke meget at se til Højskolens Gerning; men gaar vi saa til de enkelte Mennesker og spørger dem, som nu er gamle, eller os, som staar midt i vor Arbejdstid, om Højskolen da ikke har betydet noget for os. Saa vil Svaret mange Steder komme til at lyde paa, at der gennem Højskolen til os er kommen en Rigdom af Liv og Glæde, som vi ikke for nogen Pris vilde have undværet, og som vi aldrig vil blive trætte af at vidne om. — Der inde i Hjerterne er Arbejdsmarken. „Der skal Villiegribben dødes, der den nye Adam fødes.“

Et af de skønneste Ord, vi har fra Vorherres Mund, er for mig det fra Lignelsen om de betroede Talenter: „Du gode og tro Tjener, gaa ind til din Herres Glæde.“ Glæden synes efter Vor Herres Vurdering at være Livets højeste Værdi. — Kan det nu med Sandhed siges om Højskolen, at den har hjulpet mange Mennesker til en dybere og rigere Glæde. Saa har dens Arbejde ikke været forgæves.

Naar jeg her har talt om Højskolens Gerning, saa har jeg talt om den, saadan som jeg har oplevet den i de 24 Aar, der er gaaet, siden jeg første Gang sad paa Højskolens Bænk i Vallekilde. Det, der mødte mig der og siden i Åskov, har ikke tabt noget af sin Glans for mig; og jeg ved den Dag i Dag ingen bedre Gerning end den at arbejde i Højskolens Tjeneste.

Sommetider kan det vel være smaat med Vidnesbyrdet om Glæden; men saa trøster jeg mig ved at synge:

Solhvervet kommer, og Bladet vendes,
 Dagene længes paa ny;
 Solskinnet vokser, og Vintren endes,
 Lærkerne synger i Sky
Derfor bære Blus vi med Glæde. (Grundtvig).

Lars Bækhoj.

Gamle Feilberg i Askov.

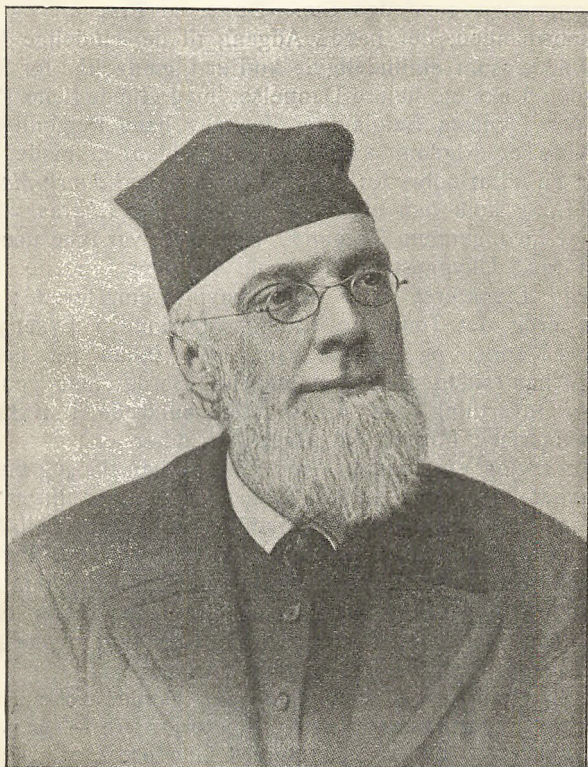
Saadan kaldte vi i Reglen Præsten og Folkemindeforskeren, Dr. phil. H. F. Feilberg, som den 8. Oktober lukkede sine Øjne i sit 91. Aar. Det er ikke Meningen her at give nogen Levnedstegning eller Karakteristik af Gamle Feilberg. Men for mange af os, der har haft vor Gang i Askov i den sidste Snes Aar, var han bleven som et af de faste Punkter i Tilværelsen, som vor Tanke gærne dvælede ved, naar den søgte Hvile og Ro; trods hans myreflittige Færd var der over hans Skikkelse en Højtid og en Fred, som det gør godt at tænke paa; derfor falder det naturligt at fremdrage et Par Minder om ham her.

Feilbergs Liv havde ikke været let. Det klang ofte igennem i hans Tale, at der havde været stormfulde Tider. — Men den sidste Snes Aar var som en Fred efter Stormen. Det var vel dette, der gjorde, at vi saa gerne lyttede til hans Tale og saa hans venlige Smil. Men vi følte ogsaa, at her var en Mand, der holdt af Mennesker, som de gik og stod i deres daglige Arbejdsdragt. Jeg meddeler her, saa godt jeg kan efter Hukommelsen, nogle Træk fra hans Foredrag paa Højskolen og Højskolelærerkursuset i Askov.

Feilberg var i sine unge Dage paa en Fodtur i Vestjylland. I en afsides Egn i Klitterne indhentede han en Mand paa Vejen og slog Følge med ham; og da han havde gjort Manden nogle Spørgsmaal om Egnen, kom saa det almindelige: „Hvor æ saa denher Mand fræ?“

Feilberg fortalte, at han var fra København og gav ogsaa Oplysninger om, hvor langt han havde gaaet i Dag. Manden lyttede opmærksomt til; og mens de gik videre, svarede han redeligt og venligt, først lidt forbeholdent, men senere tillidsfuldt paa de Spørgsmaal, Feilberg gjorde ham. Og da deres Veje skiltes, sagde Manden til Feilberg: „Naar De har gaaet saa langt, saa kan De jo være

baade træt og sulten, vil De ikke med mig hjem og have en Bid Brød og hvile en lille Stund?" Feilberg tog med Tak mod Indbydelsen; og da han kom ind hos Klitboen

H. F. Feilberg.

og hans Kone i deres tarvelige Hjem, blev han behandlet som en kær Gæst. Han fik Mad og Drikke; og de nødte ham til at sove sig en Middagssøvn i deres store Fælles-seng, den eneste Seng, der var i Huset. Et Par Timer senere fortsatte han sin Vandring, udhvilet og styrket paa Legemet og forfrisket i Sindet af disse jevne Menneskers godhjertede Gæstfrihed.

Saadan som Feilberg som ung Københavner med Glæde

lod sig begrave i Klitboens lune Seng, saaledes har han sit lange Liv igennem forfrisket sig ved at dukke ned i den danske Bondes og Smaaamands daglige Liv og Færd og ved at dvæle ved hans hjemmegroede Livserfaring og ejendommelige aandelige Eje. Dette, at Præsten og Videnskabsmanden, der havde Adgang til de aandelige Rigdomskilder, som almindeligvis kun er tilgængelige for Folk med den saakaldte højere Dannelselse, med Glæde delte Kaar med den jevneste Befolkning, det gav hans Personlighed en Fylde og Rigdom, som det er sjældent at møde, og frister en til at udbryde: *Saadan lever en god dansk Mand!*

En Gang kom han en mørk og stormfuld Efteraarsaften sejlene ned gennem Øresund. Sejladsen var ikke ufarlig, og en tung Uhyggestemning lagde sig over Sindene. Da dukkede Lysskæret over København frem forude; og straks drog det Tankerne til sig. Derinde i Lyset sad jo hans Venner og ventede ham. Og inden ret længe skulde han sidde med dem omkring Bordet med god og venlig Opvartning, og mens Ilden buldrede i Kakkelloven opfriske Minder og udveksle Tanker.

„Nu er jeg en gammel Mand,“ føjede han til, „og meget har mødt mig, som kunde fylde Sindet med Frygt og Uhygge. Nu maa jeg ofte tænke paa denne Sejlads i Øresund. Saadan som jeg den Gang sejlede ud af Mørket og frem mod Lyset, saadan forekommer mit Liv mig nu. Der inde i Lysskæret bag Død og Grav, der sidder mine kære, som er gaaet forud for mig, og venter paa mig med Liv og Varme i lys og evig Glæde.“

Nu har han lukket sine Øjne, den gamle, trofaste Arbejder og Vandringsmand og — det tør vi tro — er gaaet ind i Lyset — ind til „sin Herres Glæde“.

Lars Bækhøj.

Tanker fra en Rejse og et Møde i Sverrig.

Højskolelærerne i Danmark plejer hvert År at samles til Kursus enten i København eller på en Højskole. I År var dette Kursus, som det er sket nogle Gange før, udvidet til at omfatte hele Norden; der er jo Folkehøjskoler i alle Nordens fem Lande. Det afholdtes fra 2. til 5. Septbr. i Värmland i Sverrig. Fra Ollerup var Mette Jensen og jeg med.

En Side af mit Udbytte af Turen kan jeg kort udtrykke således: Det gik stærkere op for mig, at det danske er noget særegent; og jeg styrkedes i Troen på, at vi som danske ejer noget værdifuldt. Men hvad jeg mener hermed, er det, jeg vil prøve at klare i det følgende.

Jeg har aldrig været udenlands før. Derfor var det vel, det gjorde så stærkt Indtryk på mig, da jeg kom til Helsingborg og pludselig kun hørte svensk Tale omkring mig. Nu var jeg ikke hjemme mere. Jeg var blandt fremmede. Jeg kender ingen Mennesker i Helsingør, hvor jeg kom fra. Alligevel stod jeg straks med en hel anden Følelse her i Helsingborg end der. Det kom til mig som en Oplevelse, hvad jeg så godt vidste: et Folk er en Enhed, bundet sammen af Modersmålet. Uden Hensyn til alle højere Følelser for Fædrelandet og al dybere Forståelse af Folkelighed, må enhver indrømme, at jeg har et Fællesskab med den tilfældige *Landsmand*, som på Landevejen straks forstående besvarer min Hilsen eller Forespørgsel, et Fællesskab, som jeg aldrig kan løbe fra, så kan jeg ellers være national ligegyldig, ja fordømme Nationalfølelsen, så meget jeg lyster. Ordet *Landsmandsfølelse* bliver sjældent brugt i vort Sprog. Vi trænger hårdt til, nu i Klassekampens Tid, at den Virkelighed, det udtrykker, kan blive levende for os.

Samværet under Mødet styrkede mig i disse Tanker, men uddybede dem også for mig. At det var Arbejds-

fæller med Fællesskab i Livssyn, gjorde, at der straks skabtes en vis Samfølelse mellem os. Men jeg lagde Mærke til, at denne øgedes, jo mere der kaldtes på det enkelte Folks Nationalfølelse, og jo mere det enkelte Folks Særegenhed trådte frem gennem dets Repræsentanter ved Mødet. Og jeg lagde videre Mærke til, at jo stærkere Nationalfølelsen rørte sig hos de andre, og jo mere vi hjertelig tog Del i deres folkelige Glæder og Sorger, sådan som de kom frem ved Mødet, desto mere levende rejste sig i mig Samhørighedsfølelsen med det danske Folk.

Dette kunde give Anledning til mange Betragtninger over Forholdet mellem Nationalfølelse og Verdensborgerlighed, men for mig betød alt dette, at jeg styrkedes i mit Had til den udadvendte Nationalfølelse, den, som næres af Modsætningsforholdet til de andre, og i min Kærlighed til den indadvendte Nationalfølelse, hvis Grundbestanddel er Troskab mod ens eget og Drift til at være sig selv: sky alt Abekattevæsen. Ordet *Folkelighed* udtrykker for mig denne Nationalfølelse, der er lige så oprindelig og uimodsigelig sund som Landsmandsfølelsen. At hin i Virkeligheden kun er en Uddybning af denne, ses af, at Landsmandsfølelsen er indeholdt i Folkeligheden. Men disse Grundbestanddele af Fædrelandskærligheden er efterhånden blevet så indhyllet i svulstig Hurra-Patriotisme og giftig Magtsyge og Nationalhad, at det ægte og sunde næsten helt er blevet skjult. Og dette Påhæng er så Skyld i, at Nationalfølelsen lægges for Had i mange Kredse.

Men Nationalfølelsen er langt fra udtømt med det, her er nævnt. Det var jeg allerede blevet mindet om, da vi danske ved Ankomsten blev hilst med „Der er et yndigt Land“. Svenskerne hilste os som Folk med denne Sang. Og jeg fornåm, der var Mening i det. For selv om jeg ikke ejede en Plet af dette bølgende Landskab med de brede Bøge og de blå Søer, så var det dog *mit*, som Del af Folket havde jeg Part i det, såvel som i Mindet om de harniskklædte Kæmper; i Glæden over, at ædle Kvinder og raske Svende nu befolker Landet, og i Håbet om Danmarks Beståen, „så længe Bøgen spejler sin Top i Bølgen blå“. — Det var et, om end noget spinkelt Udtryk for Folkets Værdier, her var givet. Et Folk ejer noget

som Folk. Det ejer et Folkeliv, og det ejer Værdien, skabt af Folkelivet, som det må yde til det fælles Menneskeliv.

Det danske Folk har sit at give.

Ved Mødet talte to danske (Forst. Bredsdorff, Roskilde, og Forst. Begtrup, Frederiksborg) om den danske Højskole. Og det, der gik gennem begges Foredrag, var, at Højskolen ikke er et pædagogisk Fænomen, udklækket i en Skolemands Hjerne; nej Højskolen er som et Opvæld fra Folkets Underbevidsthed, den er udsprunget af og har til Forudsætning hele Folkets Historie, den er skabt af Folkeånden. Det vil sige, at her er en folkelig Værdi, som vi kan tjene Menneskeheden med. Men kun ved dyb Troskab mod vor egen inderste Natur med uselvvisk Tjenerind overfor Folkeånden at virkeliggøre Højskolen i vort Folk, kan det ske.

Som Højskolen er en Frugt af dansk Folkeliv, sådan er grundtvigsk Kirkeopfattelse en Frugt af Helligåndens Gerning i dette Folkeliv, en Frugt, som jeg tror vil komme hele den protestantiske Menighed til gode, hvis vi ellers evner at lade den modnes.

En Svensker fremkom under et Ordskifte ved Mødet med den Oplysning, at de svenske Højskolemænd ikke var Grundtvigianere. Den Tone, hvori denne Oplysning blev givet, og det Smil, hvormed de svenske Mødedeltagere hilste den, viste, at det for dem var en Selvfølgelighed, som kun Danskernes Naivitet og Selvgodhed nødte dem til at fremkomme med. Svenskerne havde ingen Brug for de danske Højskolefolks lille Partihøvding.

Der kunde siges meget om det grundtvigske Menighedsstades Nødvendighed i vor Tid, da Bibelstaden, som Luther tog, af alle ærlige og tænkende Mennesker må erkendes for uholdbart. Men jeg skal holde mig til, hvad den dygtigste svenske Taler ved Mødet, Dr. Natanael Beskow, udtalte om Tidens religiøse Kendetegn¹⁾. Han fremhævede stærkt, at Tiden vil have religiøs Virkelighed, den vil ikke nøjes

¹⁾ Den Tale er ligesom de førnævnte gengivet i Højskolebladet for 23. Septbr. d. Å. Dr. Beskow er Fripræst i Stockholm og desuden Forstander for Birkegården, en stor og mærkelig Oplysningsvirksomhed, hvori der også er knyttet en Højskole, hvis Elever mest er stockholmske Arbejdere. Efter Svenskeres Udsagn er Beskow en af de betydeligste Personligheder i Nutidens svenske Kirkeliv. Han har skrevet flere Bøger med religiøst Indhold.

med en Beskrivelse af den eller en Filosofi over den. Menneskenes religiøse Længsel er trods al Famlen blevet så dyb, at den ikke kan stilles, før den møder den levende åndelige Virkelighed i Jesus Kristus.

Her tror jeg, der er ramt i Centrum.

Men Kristus levede engang for længe siden på Jorden; nu er han langt borte i Himlen. Tilbage er nogle skrevne Vidnesbyrd om hans Tale og Færd og et Bjerg af Bøger, der forklarer denne Samtidens Beretning — Nej! er dette end den almindelige Tankegang, så er det dog en dundrende Løgn. Grundtvig har lært os, at Jesus Kristus lever her på Jorden den Dag i Dag i sin Menighed, ikke i Kødets, han er blevet Ordet igen, som han var det før sine Køds-Dage, men han lever, og enhver, der vil, kan møde ham selv ved Dåb og Nadver. Dette er givet os som folkelig Gave at forkynde. Gid vi også her må være tro, ja gid vi må forstå Ansvaret og Lykken ved at være danske i det 20. Århundrede!

Peder Bukh.

Et lille Besøg i Selma Lagerlöfs Hjem og „Gösta Berling“s Hjemland.

Der var vel nok mange af de danske Deltagere i det nordiske Højskolemøde, som er omtalt andetsteds her i Bogen, der havde ventet at se den store svenske Forfatterinde ved Mødet. En Indbydelse var ogsaa bleven hende tilsendt, men desværre skulde hun netop paa Rejse i de Dage.

Det Ønske fik vi saa ikke opfyldt; men der var flere som foretog en Udflugt til hendes Hjem, Mårbacka. Og vi var da ogsaa et lille Selskab, der besluttede at tage derop Dagen efter Mødets Slutning; vi kunde ikke forlade det skønne Värmland, inden vi havde været der. Dels for at vinde Tid, saa vi kunde komme saa langt omkring som muligt den Dag — vi vilde nemlig ogsaa gerne besøge nogle af de Steder, som er skildret i „Gösta Berlings Saga“ — og dels for at se mere af Värmlands Natur, end man kunde se fra Toget, tog vi en Bil fra Molkom. Da vi om Morgenens tog af Sted, var det taaget; en meget tæt Taage laa over Egnen, og vi var meget spændte paa, om den vilde lette, ellers vilde Bilturen ikke blive det, vi havde ventet os. Heldigvis ledede Taagen, da vi havde kørt en halv Times Tid, og det blev en herlig Tur gennem nogle af Värmlands smukkeste Egne.

Snart arbejdede Bilen sig ad en smal Vej med Skov paa begge Sider op ad en Bjergside for et Øjeblik efter at suse ned paa den anden Side, snart kørte vi gennem smalle frodige Dale med pyntelige rødmalede Træhuse og Gaarde op ad Bjergskraaningerne og langs Bredden af en munter Elv eller en smilende Indsø.

Efter et Par Timers Kørsel begyndte vi at spejde efter Mårbacka. Vilde vi være i Stand til at kende den efter Beskrivelsen af Löfdala i „Liljecronas Hjem“? Vi var nu

kommen ned i en Dal, bredere end de andre Dale, vi var kommen igennem. Større Bøndergaarde laa der omgiven af frodige Græs- og Kornmarker. Forude saa vi de blaanende Bjerge, og vi gættede paa, at der neden for dem maatte være en stor Sø; maaske var det Frykensøen (Löfensø i „Gösta Berlings Saga“). „Der ligger Mårbacka“, siger da Chaufføren og peger skraat til venstre, og et Øjeblik efter svinger vi ind i en lille Allé, der fører lige op til Gaarden. Nu var det spændende, om vi kunde faa

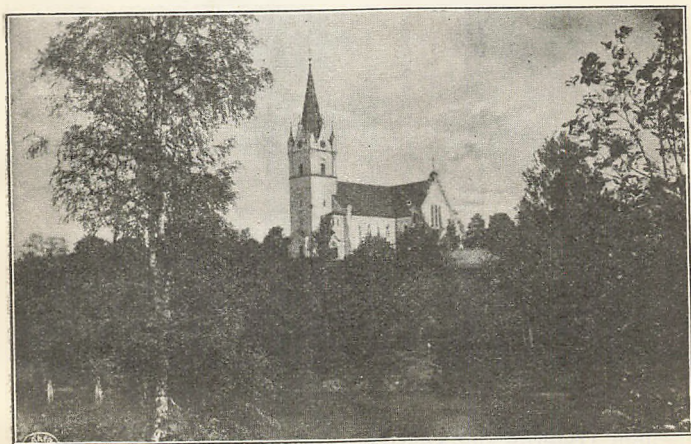
Mårbacka.

Lov at komme ind. En af Selskabet gik ind for at forhøre, og imens saa vi os lidt om. Foran Hovedbygningen er endnu Græsplænen, „hvor Børnene legede, og Faarene græssede, og som endda altid var lige tæt og grøn.“ De seks Rønnetræer og den gamle Pil er der ikke mere; men paa den anden Side Hovedbygningen er den dejlige Have med de mange Æbletræer.

Efter et Øjebliks Forløb kom vor Rejsefælle og hentede os ind, Tilladelsen var givet. En ung Pige tog imod os og viste os ind i Stuerne. Man føler sig ganske højtidelig til Mode ved at færdes der. Luften er som fuld af gode, skønne Tanker. Her har altsaa Selma Lagerlöf levet sin rige lykkelige Barndomstid, her har hun foretaget sine første digteriske Forsøg, og her er vel ogsaa

en Del af de Bøger skreven, gennem hvilke hun har bragt Glæde og Livsmod til mange Mennesker. Stuerne er smukke og stilfulde. De hyggelige hvide Møbler har sikkert været i Slægtens Eje i adskillige Aar. I den store Sofa i Dagligstuen har maaske Farmoderen og Moster Wennerwik siddet, da de lagde Kort op for at se hendes Fremtid.

Fra Mårbacka tog vi til Sunne, som ligger ved Frykensøen. Her var det, den svenske Historieskriver Anders

Sunne Kirke.

Fryxell i mange Aar var Provst. Sunne Kirke ligger ualmindelig smukt og meget højt, og fra dens Taarn er der en storartet Udsigt. Ser man mod Nord, op ad øvre Fryken, har man paa Søens Østside Gaarden Fors, hvor den onde Sintram regerede, og lidt længere borte skimter man Klätten, Gurlitta Klätt ved Søens venstre Bred. Mod Syd har man Udsigt til Rottneros, Kavalernes Ekeby. Vi befandt os nu midt i „Gösta Berling“s Hjemland. Til hvilken Side skulde vi nu vende os. Allerhelst vilde vi have været en Tur baade mod Nord og Syd, men dertil var der ikke Tid. Vi bestemte os saa for „Ekeby“. Dertil var der en Mils Vej, men om Sommeren gaar smaa Dampere frem og tilbage paa Søen, saa da kan man hurtig komme derved. Ganske vist havde

vi hørt noget om, at de havde holdt op at sejle fra 1ste September, og paa vor Forespørgsel fik vi da ogsaa det Svar, at „Selma Lagerløf“ og „Gøsta Berling“ var lagt op, men vi kunde sikkert faa en Baadejer fra Byen til at sejle med os. Lidt hen paa Eftermiddagen sejlede vi saa fra Sunne. Da vi nærmede os Landgangsbroen ved Rottneros, kunde vi skimte Herregaardens lyse Mure

Fryken Sø ved Lysvik.

mellem Trærne, og snart stod vi oppe ved Kavalersfløjen, og paa den anden Side Vejen inde i en dejlig Have laa „Ekeby“. En dyb Ro og Fred hvilede over hele Landskabet; men i Tankerne saa man „Gøsta Berling“, „Liljecrona“, „Kristian Bergh“ o. fl. af de glade Kavalerer, hørte deres lyse Latter og muntre Sang.

Inde fra Skoven høres Fossens Buldren, og ved at gaa efter Lyden staar vi snart der, hvor Smedien i sin Tid laa, og hvor Kavalererne festede den berømte Julenat. Nu høres der ikke mere de lystige Hammerslag, ingen skarpe Lyde af Jern. Smedien er forsvunden, og der er nu en Papirfabrik, hvor den laa. Men Fossen bruser og buldrer endnu som den Gang.

Mette Jensen.

Indtryk fra Fredericiafesten 1921.

I Dagene 7.—10. Juli nu i Sommer stævnede mange unge og ældre med mod Fredericia.

Maalet for deres Rejse var den Fest, som „De danske Skytte- og Gymnastikforeninger“ havde planlagt i disse Dage.

Der havde før Festen været talt saa meget om, hvordan den vilde blive, om den vilde blive lige saa god som den, der afholdtes i Silkeborg i 1908.

Man var klar over, at gik Festen ikke, som man haabede, saa bar Vejret ikke Skylden; det tegnede til og blev da ogsaa udmærket. De andre ydre Betingelser ydede en lige saa god Støtte som Vejret; alt var tilrettelagt praktisk, man havde forstaaet at tage de gode Forhold i Brug, som Mindernes By med Volde og Grave ydede.

Festpladsen havde Plads til ca. 25.000 Tilskuere, der kunde sidde eller ligge paa Voldskraaningerne og dog se udmærket.

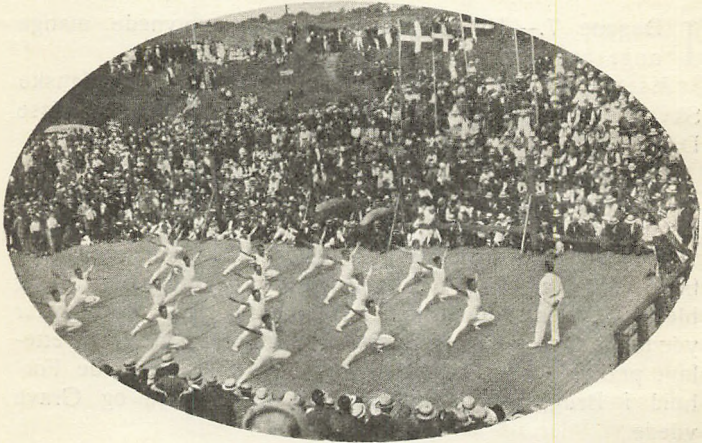
Var der nu Livskraft i Bevægelsen, som Gymnastikken er det ydre Middel for, saa maatte det ytre sig i en stor og smuk, folkelig Fest, saa maatte de Skumlere, der havde talt om, at der ingenting var ved de unge nu om Dage i Forhold til dem, der levede i deres Ungdom, ja, saa maatte de faa Uret; saa maatte dette — om ikke overbevise dem — saa dog nogenlunde bringe dem til Tavshed.

Det var vist i Begyndelsen Mening, at alle aktive Deltagere i Stævnet skulde bo hos private i Byen. Det viste sig at være uigennemførligt. Saa tog man Skolelokaler og lignende i Brug. Der laa vi paa en Høsæk, havde Ranselen til Hovedpude. De, der ikke havde Tæpper med, svøbte sig ind i deres Regnfrakker eller lagde sig som de gik og stod; det tog man ikke saa nøje.

Der skulde helst være Ro Kl. ca. 10, men det kneb.

Meget skulde drøftes, og de ungdommeligste prøve, om Hørsækkene kunde „flyve“. Det gik storartet --- med lidt Hjælp. Da det ikke kunde udløse al den Bevægelsestrang og Livslyst, de „sovende“ sad inde med, begyndte nogle pludselig at slaa Flikflak og lave Vejrmøller henover „Sengene“. Lang Tid efter faldt vi i Søvn. Trætheden gjorde sig gældende trods Humør og Livslyst.

Dagen derpaa. Søndag.

Antwerpenholdet.

(De fem Flagstænger markerer Talerstolen).

Flagene, de mange, mange Flag smældede lystigt i Vinden. Søndag Eftermiddag skulde de dygtigste Hold frem at vise Gymnastik, bl. a. skulde Antwerpenholdet under Ledelse af Niels Bukh vise Gymnastik. Efter Festgymnastikken skulde de ca. 50 større og mindre Hold tage Opstilling paa det mægtig store Gulv, hvorpaa 3 Hold ad Gangen havde vist Gymnastik næsten uafbrudt de tre Dage i Træk.

Holdene stod rede med Fane i Spidsen; men da der var tre Indgange var Sagen alligevel ikke saa let. Især var det vanskeligt paa det midterste, det største Gulv, hvor alle Holdene, der havde omkring ved 100 Deltagere, skulde staa. Overledelsen bad da en Gymnastiklærer overtage Ledelsen af Indrykningen der. De to sønder-

jydske Hold skulde ind her; men det syntes, som Ledelsen havde glemt dem, derfor raabte Formanden, der — sammen med mange andre af Spidserne — stod paa den store Talerstol, at de Hold ogsaa skulde ind der. Da den tiltalte havde meget travlt med sit og ikke hørte, hvorfra Tilraabet kom, svarede han straks tilbage for at forebygge videre Forhandling: „Her har *jeg* Kommandoen“ og fortsatte. — Og da Holdenes Opstilling var tilendebragt og Sønderjyderne havde faaet Plads i Gymnasternes Midte, saa maatte alle indrømme, at det var udmærket.

Nu stod alle Holdene paa Gulvet med Forenings- eller Amtsfanerne paa Fløjen. Folk havde staaet og snakket, gaaet frem og tilbage for at finde en rigtig god Seplads, men nu samledes Opmærksomheden mere og mere om Gymnasternes tætpakkede Kolonner og de mange smukke Faner.

Der blev mere og mere stille.

Saa lyder et djærvt og kraftigt Kommandoord; Holdene ranker sig, og de 2000 Gymnaster er Genstand for alles udelte Opmærksomhed. Fanerne sænkes stille og værdigt, næsten højtideligt til Hilsning. Der er nu fuldstændig stille. Det er som samme Følelse gaar gennem alle, Følelsen af at dette er stort. Det er noget, der bærer og løfter, vi føler os fælles om Land og Flag.

Der blev holdt Taler, mange Taler og udbragt mangt et Leve, men intet af det kunde dog kalde Samfølelsen saadan frem som det, vi netop her selv havde oplevet.

Festen blev god, ja, uforglemmelig for os unge, der var med til den. Jo længere Tid, der gaar, des tydeligere og skarpere træder Oplevelserne frem, de Oplevelser, som vi vil mindes og glædes ved, saa længe vi lever. — Og hvad var da Hovedindtrykket af Festen?

Det var Ungdom. Ungdom, der kunde synge og gaa, som havde Friskhed og godt Humør, saa det struttede. Man var saa optaget af at se paa Gymnastik og tale med Kendinge og Venner, at der knap blev Tid til at spise og drikke. Man saa i de 3—4 Dage ikke en eneste fuld Mand!

Vi unge, der var med til denne Fest, vi, der i de sidste Aaringer har hørt saa meget om „Videnskab og Gymnastik“, fik her det kraftigste Bevis paa, at det ikke

er Indsigt alene, der bærer frem, men at det i langt højere Grad kommer an paa det Menneske, der staar bag, den Higen, den Trang, der er i det, og den Vilje, der vil frem, fordi den tror paa en Sag.

Den Fæst blev et kraftigt *fremad*. Gid vi maa kunne følge det!

p. t. Lynæs Batteri.

Frede Hansen.

Lær af de gamle Bygninger.

Alle, der har rejst noget, ved, at Sproget — Dialekten —, selv inden for vort lille Lands Grænser, er meget forskelligt, hver Landsdel har sin Særegenhed, sine egne Udtryksmaader, ja der kan end ogsaa være Forskel paa Sproget i Sogne, der grænser op mod hinanden. Har man lidt Øre for Sproget, kan man som Regel let høre, fra hvilken Landsdel en Person er, som man tilfældig kommer til at tale med, ja ofte endogsaa fra hvilket Sted i denne Landsdel.

Selv om denne Særegenhed i vor Tid — hvor Forbindelsen mellem de enkelte Landsdele er saa let og Samkvemmet saa stort —, udviskes noget, vil den dog sikkert aldrig forsvinde helt. Det er ikke let at paaavise, hvad der bevirker denne Forskel i Sproget, men der er vel næppe Tvivl om, at det i nogen Maade har Forbindelse med Naturen.

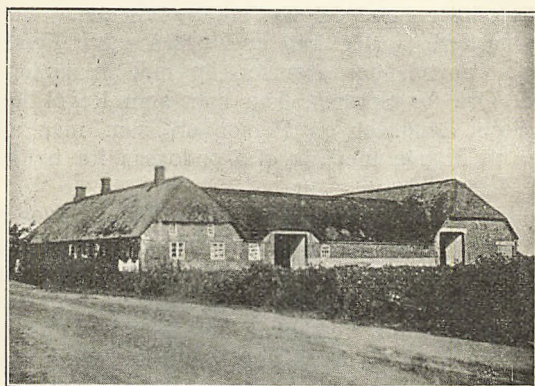
Paa tilsvarende Maade er det fra ældre Tid gaaet med vore Bygninger paa Landet, vore Huse og Gaarde, ogsaa de har for hver Landsdel sit særlige Præg — sine særlige Ejendommeligheder saa stærkt fremtrædende, saa man, hvis man lægger Mærke dertil, hurtigt vil kunne, blot ved at se paa Huse eller Gaarde, bestemme, i hvilken Landsdel man befinder sig.

Læg Mærke til de gamle jyske Huse og Gaarde — særlig de vest- og midtjyske med deres lave, røde Mure — med Straatage, der ofte er blandet med Lyng, og Rygningen dækket med Lyngtørv eller Græstørv, hvor de ser barske, ofte næsten haarde ud, de staar som var de voksende op af Lyngen, parate til at tage et Tag med Vestenvinden. Længere mod Øst bliver Gaarde og Huse lysere, højere, noget mere pralende og fortæller os, at her er bedre Kaar og mildere Klima. Her, hvor Granplantagerne er afløste af Bøgeskove, her, hvor store, smukke Haver

fortæller om Velstand og Hygge; men trods Forandringen ser man dog snart, at man endnu er i Jylland.

Paa Fyn finder man endnu mange Huse og Gaarde af Bindingsværk, Egetræ, hvor Stolpeværket er strøget med mørkerøde eller grønne, sjældnere sorte Farver, som derimod mere hører hjemme paa de mindre Øer syd for Fyn, Skarø, Drejø, Avernakø m. fl., hvor Stolperne saa godt som altid er tjærede med Kultjære.

Tagformen er meget ofte ens baade i Jylland og paa Fyn med omliggende Øer. Ved Gavlene er Taget ført

En jysk Bondegaard.

ned omtrent til Midten mellem Tagskæg og Rygning paa Siderne — Halvvalme —, medens Bindingsværket eller Murværket er ført op til denne Højde, hvorved opnaas, at der kan komme Lys ind paa Loftet eller i Gavlværelser. Huse og Gaarde ser overalt saa venlige og indbydende ud, særlig vel i Foraarstiden, naar de lige har faaet deres aarlige Afpudsning, og naar Haverne samtidig straalere i deres Foraarsskrud, ogsaa her smelter alt saa forunderlig godt sammen, hvor kan en fynsk Landsby virke betagende saadan en Foraarsdag, selv Indkørslerne til Gaardene kan se saa indbydende ud, naar man fra Vejen, der fører gennem Byen, pludselig opdager en kort Alle eller et kort, indhegnet Vejstykke, som fører lige mod Indkørslen, og hvorfra man naar ind i den hyggelige, lukkede Gaard. Og selve Gaardenes og Husenes Beliggenhed i

Byen er ofte saadan, at man ved hver Drejning af Vejen kan møde noget nyt og tiltalende for Øjet. Her har man ikke, som man ofte er tilbøjelig til i vor Tid, trukket alt paa en Snor. Disse Gader og Veje hører ganske vist ikke Bilernes og Cyklernes Tid til, men en Tid, hvor man kunde gaa eller køre i en jævn Luntetrav, og med Rette glæde sig over alt, hvad Øjet mødte.

Paa Sjælland, Lolland og Falster finder man ogsaa endnu Bindingsværksbygninger, men de er sjældent saa pyntelige som paa Fyn, for det meste nøjes man her med at give alt en Omgang med Kalkekosten om Foraaret, saa det

Indkørsel til en fynsk Bondegaard.

paa Afstand kan se ud som Grundmur. Her er i Reglen lodrette Gavle, hvor Overgavlene fra Bjelkelaget er klædt med Bræder, og alene disse Ting, der straks falder i Øjnene, er nok til at sige en, at nu befinder man sig igen i en ny Landsdel. Her kan man vel ogsaa nok finde smukke Landsbyer, men vanskeligt saa karakteristiske og smukke som paa Fyn. Fyn er Danmarks Have, og ingen andre Steder er Sansen for, hvad der tager sig ud, større end her, selv om: Traditionen — det overleverede — ogsaa her spiller en betydelig Rolle.

En Ejendommelighed ved den gamle Byggemaade er dog fælles for alle Egne af Landet, den lukkede firlængede Gaard, der næsten minder om en Fæstning, kun en enkelt Port fører ind til Gaarden, men alle Adgange til Bygnin-

gerne vender mod denne. Næppe noget andet Sted paa Jorden finder man en tilsvarende Byggeform, de er sikkert enestaaende. Vore Forfædre forstod med Klogskab og Omtanke at forme de ydre Betingelser for Livet i Hjem og Gaard.

For en Del Aar tilbage blev der Gang efter Gang prøvet paa at komme bort fra den gamle Byggemaade, prøvet paa at samle alt under samme Tag — dog ikke Beboelsen — som i den friske og saksiske Bondegaard, men

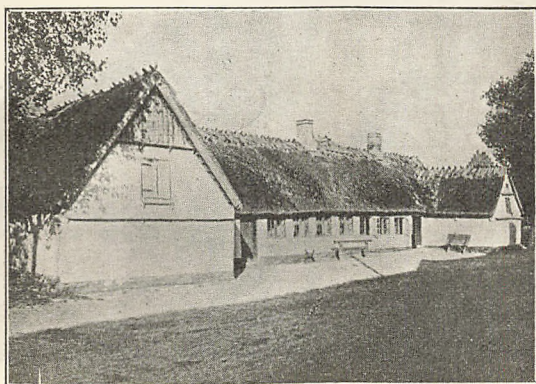
Gadebillede fra en fynsk Landsby.

alt, hvad der særlig vedrørte Landbruget, Lade og Stalde, idet man gik ud fra, at dette vilde være det mest fordelagtige for det daglige Arbejde og det mest økonomiske med Hensyn til Omkostningerne ved Opførelsen. Nu har man dog begyndt at faa Øjnene op baade for det ejendommeligt smukke og for det formaalstjenlige ved den gamle Byggemaade, har set, at Husene meget vel kan indrettes, saa Arbejdet i dem ikke bliver vanskeligere, og at Byggeomkostningerne heller ikke bliver meget forskellige.

Vi kan jo vanskeligt faa Lov til at bygge Huse og Gaarde af Bindingsværk med Straatage, dertil er dette Materiale og Arbejdet derved for dyrt, og de tynde Vægge kræver tillige, for at blive tilstrækkelig lune, en indvendig Beklædning — og denne vil yderligere fordyre, men selv om vi maa give Afkald paa dette, selv om vi maa vænne

os til Tanken om, at de gamle, smukke Bindingsværksbygninger med deres Straatage Tid efter anden vil forsvinde, ja netop derfor maa vi lære saa meget af dem som muligt, vi maa lære at benytte de Materialier, vi har for Haanden, saa der kan naas en tilsvarende Virkning som ved de gamle Huse og Gaarde.

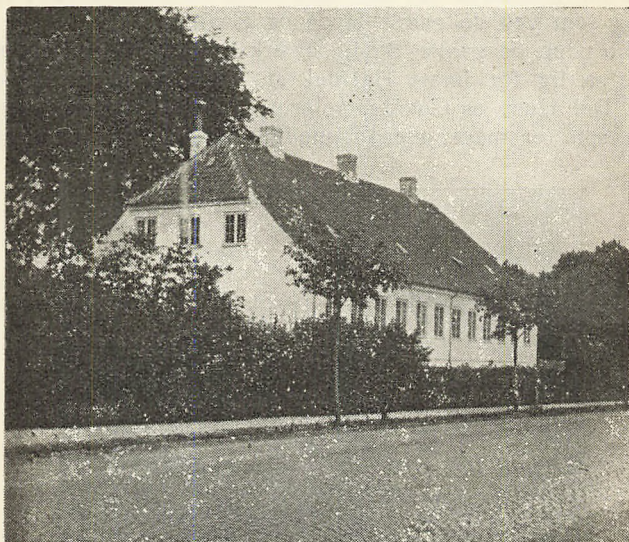
Foruden de gamle Bindingsværksbygninger har vi ogsaa særlig fra første Halvdel af sidste Aarhundrede en hel Del Huse og Gaarde, opførte af Grundmur med Tegltag som er meget ejendommelige, og selv om man ikke

En sjællandsk Bondegaard.

om dem kan sige, at de er typisk jyske eller typisk fynske, saa kan det saa meget desto sikrere siges, at de er typisk danske, og kan vi naa dertil, at der ogsaa om de Huse og Gaarde, som vi er med til at opføre — foruden det, at de er indrettede paa en Maade, der svarer til Tidens Krav, indrettede saa de tilfredsstillende de Fordringer til god Økonomi, som med Rette maa og skal stilles til dem, kan siges, de er gode *danske* Huse, saa vil meget være naaet, og derfor kan det aldrig siges for ofte: Læg Mærke til alt, hvad vi har af smukt og godt herhjemme, tænk altid paa, hvordan vil dette Hus eller denne Gaard passe til Omgivelserne. Lær af de gamle Huse, at det ikke er den udenpaa hængte Pynt, der gør et Hus smukt, men derimod Forholdene mellem Mur og Tag — om Vinduer og Døre sidder, hvor de skal, og om Størrelses-Forholdene

ogsaa der er, som de skal være. — Et Hus kan være smukt uden den allermindste Pynt, men er Forholdene ikke gode, kan selv den stærkeste Overlæsning med Pynt ikke hjælpe.

Et Hus fra omkr. 1860.

Det maa endvidere erindres, at en Bygning paa Landet, hvor smuk og stilfuld den i sig selv kan være, dog maa betragtes som et Billede uden Ramme. Bygningen er først færdig, naar Omgivelserne er ordnede og Haven tilplantet, ja egentlig først naar Træer og Buske vokser til, og Vejrliget har sat sit Præg paa Bygningen.

D. Rasmussen.

Elevmødet 25. og 26. juni 1921.

Ved *Ejnar Skovrup.*

Det var ikke svært at haabe på tørvejr til elevmødet iaar, for det kunde jo som bekendt ikke regne; den side af sagen var altså næsten på forhaand i orden. Heller ikke forberedelseshumøret svigtede; fra køkkenet lød Birgittes veltrænede kommandorøst, mild, men æggende og bestemt: Idag må ingen vige. Og det skete, som hun bød: Bollerne marcherede op i lange tavse geledder, kartoffelbjerget stod gulligt i aftensolen og i sauce-havet nynnede bølgerne melodisk deres sang i den fredfyldte sommeraften.

Ovre i gymnastiksalen, hvor æstetiken (som materialismen i køkkenet) var eneraadende, skabte glade sommerelever den om til en sommerlig festsal, hvor gaarsaftens blomster og grene udslettede ribbers og bommes regelmæssige prosaisme.

Naturligvis var blomster- og greneplukkerskerne bleven fotograferede, og de var endda særlig nydelige; for dog ikke at vække tidligere sommerpigens misundelse bliver de ikke gengivet iaar, vi lader gastrominerne og sangerinderne træde i deres sted.

Der var 175 gamle elever til aftensmad om lørdagen, det var over forventning, og gymnastiksalen var propfuld til aftenunderholdningen.

Der blev budt på følgende: Lærer Fr. Laursen, gymnastiklærer H. Bjerg fra Amerika, og lærer Emborg fra Gymnastikhøjskolen spillede trio nr. 1 af Haydn foruden nogle smukt udførte solonumre. Bækhøj læste Chr. Richardts digte: „Jakob i Hebron“ og „Mand over Bord“, jeg sang nogle sange til fru Kristensen-Randers' akkompagnement, og endelig sang en svensk højskolelærer, hr. Hallin, og jeg Gluntar, bistaet af lærer Laursen, Tved.

Efter at vi havde snakket lidt, kom karlene i somme-

rens rigelige hø, og pigerne forsvandt under latter op til de fungerende dobbeltsenge.

De, der vartede op.

Søndagen begyndte med generalforsamling i foredrags-salen. Jeg referer efter forhandlingsprotokollen:

Folkedanse.

Efter sangen: Sålænge Danmark har en bøg i skoven — aabnede formanden, gdr. J. L. Jensen, generalforsam-

lingen, bød velkommen og aflagde Beretning om det svundne aar.

Vi har atter et „normalt“ regnskab, d. v. s.: et regnskab med Underskud (227,39 kr.). Grunden må søges i en ret stor portoforhøjelse og en langt større papir- og trykkeriregning (966,25 kr. højere end ifjor). Ellers byder aaret ikke på overraskelser. Aarsskriftet har altså sin del af ansvaret; men vi ønsker ikke et mindre fyldigt aarsskrift, da det er vor tro, at det gode aarsskrift (altså formandens ord) vil sammen med minderne fra skolen holde foreningen sammen. Formanden udtalte haabet om en stadig fremgang.

Af bestyrelsen afgik efter tur Kr. Hansen Lauridsen (der mente at have udtjent), Hans Jensen, Tornumgaard, og Kristine Rasmussen, Assens amtspsygehus. De blev alle genvalgte. Den afgaaende revisor Axel Larsen, Ø. Skerlinge, genvalgtes også.

Sekretæren oplæste og forklarede Regnskabet, det godkendtes.

Man spurgte om grunden til, at der kun var uddelt een understøttelse til sommerskolen 1920. Formanden svarede: Grunden er den, at skolen var omtrent fuld, inden amtsunderstøttelsen uddeltes, og da elevforeningens understøttelse gives til dem, der synes uberettiget forbigaaet ved amtsuddelingen, var tiden til skolen havde „fuldt hus“ så kort, at der i det tidsrum kun kom een ansøger, og hun fik understøttelse. Dette begrundes da også gaven til højskolens elevbibliothek.

Man vedtog at lade medlemsbidraget være det samme.

Generalforsamlingen, der overværedes af ca. 225, begyndte kl. 9¹/₂ og sluttede kl. 10¹/₂. Formanden var forhandlingsleder.

Som sædvanlig holdtes mødets tre foredrag på Møllepladsen.

Efter morgenandagten talte

LARS BÆKHØJ,

foredraget er gengivet som artikel foran i aarsskriftet.

Der var 400 „fremmede“ til middagen i gymnastiksalen; ved bordet talte Bækhøj og Kristensen-Randers.

Sangkoret 1921.

Efter middagsbordet var der en timestid, som man benyttede til samtaler eller besøg på gymnastikhøjskolen. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ ringede det atter til foredrag. Første taler var

P. BAK,

der talte om troskab.

Kl. 3 $\frac{1}{2}$ talte

KRISTENSEN-RANDERS

om Morten Eskesens liv og gerning.

Han samlede sin fremstilling deraf under det treleddede valgsprog: Kend dig selv! Vær dig selv! Giv dig selv! — Foredraget kan ventes i næste aarsskrift.

Kl. 4 $\frac{1}{2}$ begynde opviisningen af gymnastik, højskolens delingsførerhold og folkedanse. Det første hold lededes af frk. Anna Mortensen, dette sidste af frk. Mette Jensen. Begge opviisninger var smukke og kvikke. Lærer Laurson optraadte atter som nationalklædt landsbymusikant.

Kl. 7 $\frac{1}{2}$, efter at 700 „fremmede“ og vi bosiddende havde ladet den forlorne skildpadde vederfare retfærdighed, blæste Baltersen til samling; men det gik ikke synderligt stærkt, for Baltersen fandt sig foranlediget til at foreslaa sangen: Hel tungt han efter sig foden drog

— som passende til forsamlingens tempo. Iøvrigt læste han: „Kanefart af sælsom Art“, og „Velbekomme!“ Vi morede os godt, og det var jo det, vi skulde.

Efter dette sang sommerens sangkor flerstemmige sange, og festens dage var forbi.

Men når vi nu atter mindes dem, møder stemningen fra „Dejlig er jorden“ os, den, der hin søndag aften strømmede på den gamle korsfarersangs toner ud over Møllepladsen og dalen og blandede sig med nattergalesangen fra mosekrattet.

Af Aarets Historie.

Skoleaaret 1920—21 er forløbet jævnt og roligt uden større Begivenheder af nogen Art. Der var ialt 155 Elever paa Vinterskolen og 169 paa Sommerskolen. Naar Tallene er lidt forskellige, beror det ikke paa, at der har været flere Indmeldelser til Sommerskolen end til Vinterskolen — vi har til begge Hold maattet sige nej til en Del — men vi skaffede Plads til lidt flere paa Sommerskolen, og dertil kom, at alle de indmeldte med Undtagelse af en mødte, hvilket ikke var Tilfældet med Vinterskolen.

Vore Lørdagsmøder i Fjor begyndte med et Foredrag af Fuldmægtig P. Lavritsen, Aalborg, der talte om „at komme frem i Verden.“ Den 20. Novbr. havde vi Besøg af Forfatteren Ebbe Kornerup, der holdt Foredrag om Ecuador i Sydamerika og viste Lysbilleder. Han har selv opholdt sig der i længere Tid og har i det hele taget rejst meget. Den 18. Decbr. talte Museumsinspektør Johs. Olsen, Svendborg, om „Svendborg i Middelalderen“. I Begyndelsen af Januar havde vi Besøg af Dr. Siehoff-Münster fra Münster i Tyskland. Han var paa Rejse i Danmark for at studere Højskoleliv. Han holdt den 8. Januar et Foredrag for os paa Dansk om „Forhold i Tyskland efter Krigen.“ Han har siden udgivet en Beretning om sin Rejse, hvori han bringer ikke mindre end fire Billeder fra Skolerne her i Ollerup og omtaler vort Arbejde meget venligt.

Den 15. Januar talte Forstander Fenger fra Korinth Landbrugsskole om „Danmarks Økonomi“, og den 22. holdt Pastor Bjerg fra Landet paa Taasinge Foredrag om „Forholdet mellem Mænd og Kvinder“. Den 29. talte Forfatterinden Fru Inga Nalbandian om Armenien. Fru Nalbandian er Enke efter en armenisk Professor, men ellers dansk af Fødsel. Hun har levet i nogle Aar i Ar-

menien, saa hun kunde give en levende Skildring af de sørgelige Forhold. Den 5. Marts holdt Forstander Jakob E. Lange fra Husmandsskolen ved Odense et interessant Foredrag om „Kapital og Arbejde“. Og den 19. Marts havde vi Besøg af Forfatter Holger Rosenberg, der nu i flere Aar har glædet os med sit Besøg; han holdt Foredrag om, hvorledes saa almindelige Ting som en Kop Kaffe og en Cigar bliver til. Foredraget var ledsaget af ypperlige Billeder fra de Egne, hvor disse Ting frembringes.

Dermed var vore offentlige Lørdagsmøder forbi. Foruden de nævnte fremmede Talere havde Skolens Lærere holdt Foredrag. Gymnastikhøjskolens Elever var almindeligvis ogsaa til Stede ved disse Møder.

Vi har som tidligere Aar haft Landbrugsforedrag Lørdag Eftermiddag. Ved disse Timer har vi haft en udmærket Hjælp af Konsulent Helm fra Svendborg, der er kendt ogsaa i videre Kredse for sit dygtige Arbejde for at fremme et Ungdomsarbejde indenfor Landboforeninger og som Udgiver og Redaktør af Tidsskriftet „Den unge Landmand“, der ogsaa er et Led i Bestræbelsen for at gøre de unge interesserede i og glade ved Landbrugsarbejdet. Konsulent Helm holdt sidste Vinter 7 Foredrag her paa Skolen, de fleste om Forhold vedrørende Malkekvæg. Desuden har Landbrugskand., Proprietær Rasmussen, Svendborg, Forstander Clausen og Landbrugslærer Sidenius Hansen fra Skaarup, Forst. Fenger, Lærer Sloth og Lærer Hansen fra Korinth holdt Landbrugsforedrag.

Fastelavnsmandag havde vi vore sædvanlige Løjer om Eftermiddagen, og om Aftenen fremstillede nogle af Lærerne Hostrups lille Skuespil „Soldaterløjer“. Ved den Lejlighed og ved flere andre havde vi megen Glæde af vort Musikkorps, som Lærer Laursen fra Tved ligesom tidligere Aar havde indøvet.

Den 20. Februar havde vi Besøg af „Fru Benzons Sangkor“ fra Svendborg, som nu dirigeres af Lærer Laursen. Det er altid festligt at høre paa den smukke Udførelse af de dejlige gamle Kirkemelodier, som Koret med Forkærlighed synger.

Den 12. Marts havde vi vor sædvanlige Udflugt til Taasinge i godt Vejr. Den 20. havde vi Gymnastikopvisning som Afslutning paa Vinterens Arbejde i Gymnastiksalen. Alfred Jørgensen har i Vinter som nu i flere Aar

ledet den alm. Højskoles Gymnastik. Frede Hansen havde Delingsførerholdet og Peder Bukh havde Gymnastik med Haandværkerne. Kristian Olsen, som var begyndt med at undervise paa Haandværkerskolen, var i Fjor Sommer bleven syg, saa han maatte tilbringe en Tid paa Sanatorium; men efter Jul kunde han delvis tage sit Arbejde op igen; og i Aar arbejder han for fuld Kraft og synes at være helt rask.

De, der spillede for os.

Vinterskolen sluttede paa Grund af Paasken allerede den 23. Marts.

Sommerskolen begyndte som sædvanlig den 3. Maj. Og vi holdt saa Aabningsmøde Kristi Himmelfarts Dag den 5. Maj, hvor Kristensen-Randers og jeg holdt Foredrag.

Den 13. Maj havde vi en lille Festlighed i Anledning af, at Ingrid Frederiksen holdt Bryllup. Ingrid er født her i Ollerup; men hendes Forældre døde tidligt; hun kom til os som Barnepige i 1915 og blev saa siden hos os og var som vor Datter. Hun har været Elev paa Vallekilde og Askov Højskoler. Det var hendes Tanke at blive Lærerinde; men nu holdt hun altsaa Bryllup med Førstelærer Jens Barslund i Genner i Sønderjylland. De blev viede her i Ollerup Kirke og samledes saa med os og Eleverne i Gymnastiksalen, som Eleverne havde pyn-

tet smukt. Der blev sunget og holdt Taler; og da de siden havde sunget Aftensang med os foran Hovedtrappen, kørte de under festlige Hurraraab til Sørup Station i den lyse Sommeraften.

Anden Pinsedag var vi som de foregaaende Aar indbudt til at drikke Kaffe hos Gdr. Morten Jensen og hans Hustru i Vesterskerninge. Derfra gik vi en lille Tur til Stranden og tilbragte en Times Tid i den friske Søluft med Udsigt til de hyggelige Smaaøer der udenfor og til Ærø og Als.

Jens Barslund.

Ingrid.

Den 25. Maj holdt „Kirkeligt Samfund af 1898“ Møde her i Ollerup med Gudstjeneste i Kirken, hvor Valgmenighedspræst Lorenzen, Sdr. Næraa, prædikede, og Foredrag i Højskolens Gymnastiksal, hvor Forstander Johs. Monrad fra Ryslinge talte.

Den 5. Juni holdt vi Grundlovsfest paa Pladsen bag „Møllen“. Pastor Rørdam fra Ryslinge holdt Foredrag om „det kristelige og det menneskelige“, og jeg talte om „Arbejdet og dets Frugter“.

Den 17. Juni havde vi vor sædvanlige Udflugt til Taasinge i dejligt Vejr. Den 25. og 26. var saa Elevmødet; og den 29. var vi med til et kirkeligt Møde i Præstegaardshaven, hvor Pastor Nellemann fra Vesterskerninge talte.

Den 17. Juli holdt sydfynske Hovedkreds af „De dan-

ske Ungdomsforeninger“ Møde her paa Højskolen. Ved samme Lejlighed havde vi Besøg af 235 Sønderjyder fra Ungdomsforeninger paa den sydlige Side af Aabenraa Fjord. De var sejlet fra Varnæs Vig og til Faaborg, derfra kom de med Ekstratog til Ollerup St. Kl. 11. Her spiste de til Middag sammen med Eleverne i Gymnastiksalen; og der blev sunget og holdt et Par Smaataler.

Delingsførerholdet.

Kl. 4 samledes vi med de unge her fra Sydfyn paa Pladsen bag „Møllen“, hvor der nu vist var ialt 900 Mennesker samlede. Her bød Pastor Bjerg fra Landet paa Taasinge velkommen; derefter talte Pastor Enevold Terkelsen fra Herning om „den enkelte og Samfundet“, og Kristensen-Randers holdt et Foredrag om „den Bergske Slægt“, det er det, der omtrent er gengivet foran i Aarskriftet. Da Foredragene var forbi, holdt Seminarielærer Eskildsen fra Tønder en smuk Tale, hvori han takkede for den Modtagelse, Sønderjyderne havde faaet, men hvori han ogsaa dvælede ved de strenge Krigsaar og gav Udtryk for Glæden over, at vi nu frit kunde samles i vort store Fælleshjem Danmark. Kl. 7 kørte Sønderjyderne

med Ekstratog iilbage til Faaborg, hvorfra de sejlede hjem i den stille Sommernat. — De unge her fra Egnen blev her endnu et Par Timer. Vort Sangkor sang; og der blev fremvist Folkedønsse. Kl. henad 10 sluttede det festlige Møde med en Aftensang.

Den 22. havde vi en fornøjelig Udflugt til Sønderborg og Dybbøl. Vi sejlede med Damperen „Ruth“ fra Svendborg Kl. ca. 8 og naaede Sønderborg Kl. ca. 1. I Løbet

Religionslærerkursuset.

af Eftermiddagen besøgte vi Skanserne, Krigergravene og Mindesmærkerne. Vejret var ikke saa godt, det smaa-regnede; men da vi naaede hjem Kl. 12 $\frac{1}{2}$ Nat, var der dog højt Humør over det hele.

Den 27. fejrede vi saa vor Afslutningsfest og min Kones Fødselsdag. Gymnastikopvisningen var i Gymnastikhøjskolens Sal. Først viste de almindelige Elever Gymnastik, derefter Delingsførerholdet og sidst Gymnastikhøjskolens Elever. Om Aftenen læste Fru Kornbeck i vor egen Gymnastiksal, og Ej. Skovrup og hans Broder Hans O. Sk. sang „Gluntar“. Sent om Aftenen samledes vi i Haven, hvor vi i Skæret af kulørte Lamper, der var op-hængt i Træerne, fik en Kop Chokolade.

Fru Marie Kornbeck fra Odense Teater har i Aar som tidligere Aar flere Gange glædet os med sin Oplæsning. Hun har i Aar læst for os: H. C. Andersen: „Nattergalen“;

Holberg: „Barselstuen“ (2. Akt) og „Julestue“; Øhlenschläger: „Aksel og Valborg“ og Helge Rode: „Moderen“.

Den 29. Juli sluttede Undervisningen; og Lørdag den 30. drog den store Skare bort.

I August Maaned havde vi i Aar to Kursus. Fra 3. til 9. Aug. holdt Religionslærerforeningen Kursus her, ledet af Lektor Loft, Odense. Talere ved dette Kursus var foruden Lektor Loft, Forstander Albech fra Tønder Seminarium, Forstander Lund fra Femmers Seminarium i Køben-

„8 Dage paa Højskole“.

havn, cand. mag. N. Møller, Odense, Skoleinspektør Vaupell, København, Lærerinde Frk. B. Paulli fra Frk. Zahles Skole i København, Pastor P. Severinsen fra Bringstrup paa Sjælland og Pastor J. Kj. Carlsen fra Ringe. Der blev holdt 5—6 Foredrag hver Dag, saa Tiden var meget optaget. Der var ca. 120 Deltagere mest Lærere og Lærerinder fra Folkeskolen.

Fra 11. til 18. Aug. havde vi igen i Aar „8 Dage paa Højskole“. Der var ikke saa mange Deltagere som i Fjor; men ellers var det et lærerigt og fornøjeligt Møde. Flere af Deltagerne fra i Fjor var her atter i Aar, hvad der glædede os meget. Vi haaber at kunne fortsætte til næste Aar, da jeg tror, at dette Møde mellem Højskolen og Folk fra København kan faa vidtrækkende Betydning.

Vort sædvanlige Efteraarsmøde holdtes i Dagene 18.—21. Septbr. Der blev holdt Foredrag af Højskoleforstanderne Rasmus Bording, Ry, og Holger Begtrup, Frederiksborg, Højskolelærer Dr. Marius Kristensen, Askov, Præsterne H. P. Pontoppidan, Spiellerup, og Jørgen Eriksen, Asserballe. Der blev holdt Oplæsning af Lærer H. Larsen, Odense, og af Lærer Baltersen, Ollerup; en Aften havde vi Sang og Musik, hvor tidligere Højskolelærer i Amerika H. Bjerg, Svend Emborg, Gymnastikhøjskolen, Lærer Laursen, Tved, Ej. Skovrup og Fru Gunild Kristensen-

Asger Kristensen.

Nora.

Randers medvirkede. Endelig holdt Kristensen-Randers et og jeg to Foredrag; det ene var i det væsentlige, hvad der foran er fortalt om min Rejse i Tyskland. Mødet var begunstiget af et udmærket Vejr; og vi har vist aldrig haft saa velbesøgt et Efteraarsmøde som dette.

Den 31. Oktober var der atter Bryllupsfest her i Højskolens Kreds. Asger Kristensen, som i mange Aar har været knyttet her til Skolen, og som i 6 Aar med stor Dygtighed og Troskab har styret vort lille Landbrug, holdt Bryllup med Nora Juhl fra Østerskerne, som i flere Aar har været i Huset hos Kristensen-Randers. De blev viiede i Østerskerne Kirke af Valgmenighedspræst A. Nørgaard fra Vejstrup, derpaa var der en smuk Festlighed i Brudens Hjem. I Sommerens Løb er der blevet indrettet en lille Lejlighed i nogle Rum, som Fru Marie

Johansen, velvilligt har overladt os af sin rummelige Bøllig i Stuehuset ved „Gaarden“. Der er de nu flyttet ind; og vi haaber, at de maa faa mange glade Stunder i deres nye Hjem.

Samarbejdet med Gymnastikhøjskolen er bleven fortsat, som vi begyndte i Fjor. Kr.-Randers, Ej. Skovrup, Peder Bukh og jeg har holdt hver to Foredrag om Ugen derhenne baade Vinter og Sommer. Til Gengæld har saa Niels Bukh holdt et Foredrag om Ugen i Sundhedslære

Forberedelser til Vinteren.

her hos os; Frede Hansen har sidste Vinter holdt to Foredrag, og Svend Emborg i Sommer et Foredrag herhenne i Fysik. Endvidere har Frede Hansen i det væsentlige uddannet vort Delingsførerhold paa Vinterskolen; og som før nævnt har Alfred Jørgensen ledet Kørlegymnastikken paa den almindelige Højskole. Delingsførerholdet i Sommer blev hovedsagelig uddannet af Anna Mortensen fra Klim, som forrige Sommer var Elev paa Gymnastikhøjskolen. Pige-gymnastikken paa den almindelige Højskole blev i Sommer ledet af Margrethe Kristensen fra Understed i Vendsyssel, der i Somrene 1917 og 1918 var Elev paa Delingsførerskolen hos Niels Bukh. -- Et lignende Samarbejde, som det her antydede, fortsættes fremdeles. Gymnastikhøjskolen har i Vinter 120 Elever, i Sommer var der 95.

Peder Bukh, som var Lærer her i Fjor, er flyttet til Frederiksborg Højskole, hvor han kunde faa rigere Lejlighed til at sysle med sit Yndlingsfag Nordens Historie. Frede Hansen er for Tiden Soldat og ligger ved Lynæs Batteri i Nordsjælland. Vi haaber, at Forholdene vil arte sig saadan, at vi atter kan faa de to at se som Lærere her paa Skolebakken.

Den 3. Novbr. modtog vi saa en ny Elevflok. Paa den almindelige Højskole er her 106, paa Delingsførerafdelin-

Den enes Død er den andens

gen 30 og paa Haandværkerskolen 23. Vi venter endnu et Par i de nærmeste Dage. Naar Haandværkerskolen ikke er helt fuld, beror det paa, at flere af de indmeldte i sidste Øjeblik trak sig tilbage, der er ellers tidligere i Efteraaret sagt nej til flere, som havde ønsket Plads der.

Den 6. Novbr. holdt vi Aabningsmøde. Kr.-Randers og jeg holdt Foredrag om Eftermiddagen, om Aftenen var der Oplæsning af Baltseren.

Nu glider saa Arbejdet igen i de vante Spor, mens „Skyerne graaner, og Løvet falder“; og vi haaber paa en god Vinter.

Ollerup Højskole, den 14. Novbr. 1921.

Lars Bækhøj.

Oversigt over „Ollerup Højskoles Elevforening“s regnskab 1920-21.

	Indtægt:	Kr. Ø.	Kr. Ø.
Kassebeholdning incl. sparepenge o. postbank- conto ²⁸ / ₆ 1920			351 77
1809 medlemsbidrag à 2,50	4522	50	
124 — à 2,00 forudbt. 1920—21...	248	00	
115 — à 2,10 forudbt. 1921—22...	241	50	
20 — à 2,00 direkte betalt...	40	00	
45 — à 2,30 fra Søn- derjylland...	103	50	
2 — à 2,50 + 2,00; 1 aarsskr., 2 medl....	4	50	
1 — fra Amerika....	20	00	
			5180 00
Solgt aarsskrifter for			10 00
Indkomne ved auktion i elevforeningen	162	52	
Gave fra „politikassen“	12	00	
			174 52
Extrarabat fra Andelsbogtrykkeriet (1919—20)			193 45
Laant af forstander Bækhøj			500 00
			6409 74

Udgift:

Trykkeriregning	3543	45	
2500 P. O. fra postbank m. noget tryk	64	65	
Svendborg Avis for resttryk af P. O.	30	97	
3000 konvolutter med tryk	140	50	
Billeder til aarsskriftet	4	25	
			3783 82
Frimærker	1105	25	
Småporto, strafporto, administration, telefon	28	65	
Fragt, budpenge, påskønnelse	73	55	
			1207 45

Understøttelse til 1 elev, sommeren 1920	60 00	
Understøttelse til 6 elever, vinteren 1920/21	522 00	582 00
Gave til Ollerup højskoles bibliothek		300 00
Bt. postbanken for bogføring, tryk o. fortegnelse		13 86
Sekretærløn		250 00
		<u>6137 13</u>
Kassebeholdning: Postkonto 12,36; sparek. 1,10; kontant 259,15		272 61
Ialt...		<u>6409 74</u>

Foreningsmeddelelser.

Understøttelse af elevforeningen. Ansøgning herom skeer ved at indsende et dertil trykt skema, der faaes på højskolen, til gdr. J. L. Jensen, Staagerup, Ollerup, eller til højskolens forstander.

* * *

Aarsskriftet kan købes for 2 kr. + porto ved henvendelse til højskolelærer Ejnar Skovrup, Ollerup.

* * *

Elevmødet 1922.

Det tænkes holdt søndag den 25. juni fra kl. 9 formiddag.

Tilrejsende elever og andre deltagere bedes møde på Ollerup st. lørdag den 24. juni kl. ca. 7¹/₂ em.; der vil da være vogne ved stationen til rejsegods. De, der vil bo og spise på skolen, bedes meddele det til forstander Bækhøj senest lørdag den 17. juni, og tage tæpper, lagener og håndklæder med.

Også de, der vil spise her, men ikke ønsker nattely på skolen, bedes melde sig senest 17. juni.

Mødet vil slutte så tidligt, at afrejse kan finde sted fra Ollerup st. med togene søndag aften.

Ved Ej. Sk.

Indhold.

Side	
3	Nogle Træk af tre Slægtleds Historie. Ved J. P. Kristensen-Randers.
23	Anden Gang til Fronten. Af Jørgen Eriksen.
37	Indtryk fra en Rejse i Tyskland. Af Lars Bækhoj.
59	Vi er forbundne Kar. Af Ejnar Skovrup.
71	Højskolens Gerning. Af Lars Bækhoj.
82	Gamle Feilberg. Ved Lars Bækhoj.
85	Tanker fra en Rejse og et Møde i Sverrig. Af Peder Bukh.
89	Et lille Besøg i Selma Lagerlöfs Hjem. Af Mette Jensen.
93	Indtryk fra Fredericiafesten 1921. Af Frede Hansen.
97	Lær af de gamle Bygninger. Af Daniel Rasmussen.
103	Elevmødet. Ved Ejnar Skovrup.
108	Af Aarets Historie. Ved Lars Bækhoj.
118	Oversigt over Elevforeningens Regnskab
119	Foreningsmeddelelser.

Billeder:

4	Christen Bergs Hjem i Vestjylland.
8	Christen Berg som ung.
12	Christen Berg og Hustru i 60'erne.
15	Berg og Hustru fra de senere Aar.
19	Sigurd Berg.
25	Domkirken i Köln.
30	Foran Barakken i Kildekløften.
38	Pastor Størmer og Familie.
39	Bondegaard i Westfalen.
42	Kunstig Sø nær Lüdenscheid.
48	Altena med den gamle Borg.
54	Lorenzkirche i Nürnberg.
83	Dr. phil. H. F. Feilberg.
90	Mårbacka.
91	Sunne Kirke.
92	Fryken Sø ved Lysvik.
94	Antwerpenholdet.
98	En jysk Bondegaard.
99	Indkørsel til en fynsk Bondegaard.
100	Gadebillede fra en fynsk Landsby.
101	En sjællandsk Bondegaard.
102	Et Hus fra omkr. 1860.
104	De, der vartede op; og Folkedanse.
106	Sangkoret 1921.
110	De, der spillede for os.
111	Ingrid og Jens Barslund.
112	Religionsførerholdet.
113	Religionslærerkursuset.
114	„8 Dage paa Højskole“.
115	Nora og Asger Kristensen.
116	Forberedelser til Vinteren.
117	Den enes Død er den andens . . .

H

Forstander *D. Rasmussens* og Arkitekt *E. Mindedal-Rasmussens* Lommebog for Bygningshaandværkere 1922 er udkommet. Den faas i enhver Boghandel.

*

*

*

Hovedtræk af nordisk Digtning i Nytiden I-II, udgivet af Ejnar Skovrup, slutes inden Jul. Subskription kan endnu tegnes, saa lang Tid den Del af Oplaget rækker.

